

Universitätsbibliothek Wuppertal

Codicis Dn. Ivstiniani Sacratissimi Principis P.P. Avg. Repetitæ prælectionis Libri XII

Justinian <I., Byzantinisches Reich, Kaiser>

Francofurti ad Moenum, M D LXXXVII.

Collatio V.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1733](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1733)

EPILOGVS.

Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sanctam declarata sunt legem, tua celsitudo operi effectuiq; tradere festinet, Dat. XIX. Kalend. Septembr. Constant. post Bilif. V. C. Coll. anno II.

VT NON LIBERENTVR CURIALI fortuna Iudæi, nec Samaritani, aut hæretici, occasione eorum religionis, sed curialibus quidem functionibus subiaceant, priuilegijs verò curialium non fruantur. post severò eos contra orthodoxos quod subiaceant curiali fortunæ, testimonium perhibere, vt qui & pro orthodoxa politia rectè testimonium perhibeant.

XVI. Scri. Julian. i. anno 537. De Iudæis & Samaritanis & hæreticis curialibus Julia. const. 41. De decurionibus hæreticis q aduersus orthodoxos testimoniū exhibere possunt, Index Regina apud Cuiac. Bel. & Tit. Scrim. ger.

Hæreticos odio habemus, putant per illam occasionem li- berio curialium esse functionum, & quæ competunt his, 30 declinare. Nos igitur mirati sumus, si sapientia & acumen tuum tales eorum pertulit rationes, & non repente talia dicentes dilacerasti. Si enim homines quidam sunt qui quidem putant propter nouissimam absurditatem illa faciit lex 4. l. promereri se præmia quæ solis maximis dignitatibus re- 9. Cod. de Iu- seruauiimus, quis non eorum habeat exosam inuerecundiam & stultitiam? Quapropter curiam exerceant hu- iusmodi homines, & nimis ingemiscientes, & curialibus functionibus, sicut etiam officialibus, vt dudum sanc- tum est, & nulla religio ab eiusmodi eos excipiat fortu- 40 na. (horum enim nihil neque antiquorum qualibet legum, neque Nouellarum dictum est) indigni tamen curiali sint honore, & quoniam leges plurima curia- libus præbent priuilegia, & vt non cadantur, neque ad aliam ducantur prouinciam, & alia plurima, horum ijiciantur tu- nullo. fruantur. sed si quid scriptum est de curialibus, quod non confert priuilegium, hoc etiam in his valeat, & compleant corporalia & pecuniaria munera, & nulla ab his eripiat eos lex: honore vero fruantur nullo, sed sint in turpitudine fortunæ, in qua & animam voluit esse. Sic 50 igitur eis de hoc dispositum sit.

Tit. XXIII.

NOVELL. CONST. XLV.

Idem Imp. Iohanni P. P. iterum exconsuli & patricio.

PREFATIO.

ERBVM quoddam nobis tua retulit emi- nentia, quosdam inter curiales esse Iudæos for- tē, aut Samaritanos, aut Montanistas, aut aliter respuendos homines, quos nondum hæcenus recta & immaculata fides illuxit, sed & in tenebris sedent, animis vera non sentientes sacramenta: & quoniam hæ- reticos odio habemus, putant per illam occasionem li- beri curialium esse functionum, & quæ competunt his, 30 declinare. Nos igitur mirati sumus, si sapientia & acumen tuum tales eorum pertulit rationes, & non repente talia dicentes dilacerasti. Si enim homines quidam sunt qui quidem putant propter nouissimam absurditatem illa faciit lex 4. l. promereri se præmia quæ solis maximis dignitatibus re- 9. Cod. de Iu- seruauiimus, quis non eorum habeat exosam inuerecundiam & stultitiam? Quapropter curiam exerceant hu- iusmodi homines, & nimis ingemiscientes, & curialibus functionibus, sicut etiam officialibus, vt dudum sanc- tum est, & nulla religio ab eiusmodi eos excipiat fortu- 40 na. (horum enim nihil neque antiquorum qualibet legum, neque Nouellarum dictum est) indigni tamen curiali sint honore, & quoniam leges plurima curia- libus præbent priuilegia, & vt non cadantur, neque ad aliam ducantur prouinciam, & alia plurima, horum ijiciantur tu- nullo. fruantur. sed si quid scriptum est de curialibus, quod non confert priuilegium, hoc etiam in his valeat, & compleant corporalia & pecuniaria munera, & nulla ab his eripiat eos lex: honore vero fruantur nullo, sed sint in turpitudine fortunæ, in qua & animam voluit esse. Sic 50 igitur eis de hoc dispositum sit.

Cap. I.

Illud quoque nunciasti dignum quaestione tua natum. Quia enim hæreticos testimonium perhibere prohi- buimus, quando orthodoxi inter alterutros litigant, additur ad dantes eis per nostram constitutionem, si quidem inter alterutros nosceantur illi & litigent, & vtique hæretic- us sit, actor & reus, posse testimonium perhibere, dignis adiuuicem existentibus & litigantibus, & testimonium perhibentibus: si verò rursus hæreticus sit & orthodoxus, 60 contra hæreticos quidem etiam valde dari testimonium orthodoxo, aduersus orthodoxum autem nequaquam. orthodoxis quoque existentibus litigatoribus nullum esse penitus accessum illis ad testimonium perhibendum. Docuisti igitur nos quod quidam orthodoxi constituti & ita hære- refugiant curialis esse fortunæ, & necessitatem subire perhibendi testimonij eos qui illi genere iuncti sunt, vel tur onera ci- qui alias aliquo modo eorum sciunt fortunam. & quo- uitarum su- niam lex eorum suspendit super orthodoxis testimonia, 70 stinere, & si priuilegia non sentiant, orthodoxis eodem munere fungentibus attributa. hinc colligunt nonnulli, Hæreticos infames esse. at non om- nes inestabiles vt in fr. eodem. Infamis eorum religio, at non eorum tes- timonium passim respuitur j. eodem. id est, dignum tibi visum fuisse quod a nobis quæreret. leg. 21. Cod. de hæreticis. d. leg. 21. Acto- reo hæreticis litigantibus, hæreticus testis esse potest, vt hic. Ortho- doxo & hæretico litigante, hæreticus in hæreticum testis esse potest, at non in orthodoxum: pro eodem potest in fr. ibi. si verò rursus. Inter so- los orthodoxos nullomodo testari potest in fr. ibi orthodoxus quoque, 80 nisi orthodoxus refugiat munus curia. Potest enim eo speciali casu hæ- reticus audiri deponens orthodoxum curialem, aut patre curiali geni- tum Julian. hic numer. 177. i. e. orthodoxis, id est, aduersus ortho- doxos.

propterea iudices piguisse hoc admittere, cum que in va- num metuant inuicem, qui huiusmodi dubitant recipere testimonium, primum quidem pro orthodoxis fiunt, (hoc autem leges agere hæreticos non prohibent) deinde si existentes curiales, postea contra fortunam reluctan- res trahit quisquam ad curiam, & hæreticos ad testimo- nium vocat, quomodo non hoc pro nostra agit republi- ca: vt sit quidem respublica litigans orthodoxa, & maxi- mè ex quo nos Deus dedit imperare: qui autem super hoc testantur, pro orthodoxis perhibeant testimonium. Con- uersatio enim nostra recta est, & plena orthodoxa fide, o- mnia alia hæresi merito constituta sub odio.

EPILOGVS.

Et hoc igitur tua eminentia custodiat, nostram co- gnoscens mentem, & quod reipublicæ expedit commemo- rans, & sciens per omnia, quia illa nobis agere & sanc- tificare lege studij est, quæcunq; nostræ profunt reipublicæ. Datum XV. Kalend. Septemb. Constantinopoli, post Con- sultatum Bilisarij V. C.

qui pro pri- uatis ortho- doxis testis esse potest, multo magis pro vniuersi- tate ortho- doxorum testi- monium fer- re poterit.

i. anno 156.

COLLATIO V.

DE ECCLESIASTICARVM RERVM immobilium alienatione & solutione.

Tit. I.

NOVELLA CONST. XLVI.

Imper. Iustinianus August. Iohanni gloriosissimi sacro rum per Orientem prætoriorum præfecto iterum exconsuli & patricio.

PREFATIO.

T circa leges studium, & alia omnia à no- bis ideo quotidie cum labore aguntur, vt vtilitatem nostris subiectis inueniamus: quod effusum quidem immensum est, re- mouentes: quod autem & optimum & me- ritum, iudrogantes. Sape quoque ex studio propter prio- rem immensitatem etiã ultra mensuram legem constrin- ximus: vt quod primitus effuebat retinentes, ita equali- tatem de cætero introduceremus. Nuper igitur scriptis- mus legem de sanctissimis ecclesijs omnibus, & mona- sterijs, & reliquis venerabilibus domibus, nullam esse eis rerum immobilium alienationis licentiam permit- tentem. Videbamus enim causam effusam, & paulatim ad alios ecclesiasticas migrantes possessiones, neque pre- tjijs solutis dignis, neque opere inuitabili imminente a- lienatis: sed etiam contra positas iam leges, decies milli- es circumventiones factas. Quo circa primam perimen- tes viam, omnibus similiter inaccessibilem contra earum facimus circumventiones. Sed hinc pleraque quidem sanctissimarum ecclesiarum aliarumque venerabilium domuum vtilitatem habuerunt possessiones, nullo has minuire præfumente. Occurrit tamen etiam ali- quid difficile: debita enim aut longo tempore constitu- ta, aut etiam postea ex quadam necessitate, & maxime per fiscales occasiones eis accidentia, ad alienationis necessi- tatem factas perduxerunt domos. mobili enim non ex- tante substantia sufficiente, periclitabantur in nouissi- mam venire necessitatem harum præfules, neque vende- dere potentes, neque vnde debita soluerent habentes. Sed pro talibus quidem debitis posse pro creditoribus dari possessiones ecclesiasticas, tamen cum compenti subtilitate & obseruatione facienda cum solutione, iam sæpe permisimus: sicut neque palam hoc nostra prius permisimus lege. Si verò non priua- tus aliquis est creditor, sed imminet fiscus, & exigit debi- ta, est autem inopia pecuniarum, accipere verò immo- bilem possessionem impossibile est: fiscum hic relaxare a- liquid, subtilitati legis competere iudicauimus. Et si qua necessitas huiusmodi fiat: etiam alienationem sinere per- speximus.

Cap. I.

Sancimus igitur, si sanctarum aliqua ecclesiarum aut reliquarum colendarum domuum fiscales debeat fun-

rerum se vel annonarū ci- uilium vel ru- sticorū man- cipiorum Iu- lian. const. 3. adde Nouel. 7. 8. & eundē Iulian. con- stit. 7. & alijs con- tractibus Iu- lian. const. 3. additur in editione. Scringeri διγρ. τὸν ἐν Κορναρίων ἀόλει i. ex- ceptis Con- stantinopo- litanis. intelligit Nouell. 7. Epitome Nouell. 7. Causa pro- hibitionis Nouell. 7.

exinde se.

sensus est, Prædia eccle- siastica (si pe- cunia & mo- bilia defunt) priuato cre- ditori in so- lutum dari: vbi ite posse cum præfidis decerere, ita vt pretium sol- uat emptor & tributa quæ debet eccle- sia: nec enim fiscus prædia in soluti ac- cipit.

De cuius debito ecclesiastico agitur. *καὶ τῶν θείων περιμετῶν λόγων.* id est, vlla ratio. Bona ecclesiastica vtiliter non possunt sine decreto iudicis, *ut hic: q̄ tamen est immutatum Nouell. 120.* emptoribus pretium fisco soluentibus. *ἀποδείξεισ ιαποχῆ.* ita vt remeatur fisco ad id exsoluendum, quod ecclesia fisco debuit.

Insinuati instrumenti exemplū petitur ex actis publicis l. 4. *Co. de fide instrum. l. 2. Co. de discipulis.*

hodie non requiritur decretū, & factis est acta cōfici gratuito apud patriarchas, metropolitanos, episcopos secundū suam iurisdictionē *Nouell. 120.*

Pro soluto *σχῆμα,* est titulus p soluto, eo sensu, Priuatum creditōrem posse titulo p soluto immobiles ecclesie possessiones accipere. sancta sophia. exteris. *ταῖς ἕξω χῶραις.*

XV. Scrimger.

hæ duæ voces nō extant apud Scrimgerum, lata igitur fuit hæc constitutio anno 536. vel 537. De præfatione instrumentorum *Iulian. cons. 42.* hinc colligunt, Nomen Christi necessario quoq; præponendum esse instrumentis. Id ideo constitutum fuit: quia tempus initio instrumentorum multifariam designabatur, puta Consulibus, indiētionibus, mense, die. Quibusdam ciuitatibus conditæ ciuitatis annos præscribi mos erat. *Egyptij, annos numerabant ex suo Augustali* *Side qua dixi ad ritulum Codicis de off. præf. Augustalis.* Aliæ ciuitates per suos consules, per lustra seu Olympiadas, vel quinq; annos, tempora numerabant, vt Burdegalensis ciuitas & similia municipia. Quin & Romæ post vastationes Gothorum imperio Byzan-

ationes, & vnde faciat harum redditionem, non habeat: conuenire omnes in vnum & qui ex clero sunt, & Deo amabilem episcopum eius ciuitatis, insuper & metropoles, & factis propositis eloquijs causam examinari: & si nō apparuerit vll' quæstus citra alienationē immobilis rei, valens soluere fiscale debitum, tunc licentiam eis esse sententia tali procedente, & decreto celebrato apud prouinciæ iudicem, etiam possessiones immobiles contingere, & eas alienare ad solutionem debiti: ementibus quidem in fisco soluentibus, & desucepta inde percipiantibus, & subeuntibus fiscale debitum, & cautelam inde habentibus, & nihil metuentibus primitus positam legem: constitutis etiam fiscalibus desuceptis insinuatis inter monumenta gestorum, deponentibus ijs qui fecerunt ea, vt & apud sanctissimas ecclesias saluentur data desucepta, eo quod fiscalia soluta sint tributa, & omnia secundum nostram legem gesta sint: non potentibus aliquibus fingere fiscale debitum, & ita ad alienationes immobilium rerum accedere. Ideo enim & decreti factiōne permisimus, vt & fiscale debitum testimonio pandatur, & ex quantis descendit temporibus, & quoniam non pecunijs solutum est, sed in necessitatem alienationis venit: vt veritas vndiq; protestata sit: omnibus coram sacris euangelij agendis: scientibus & episcopis, & clericis, & alijs omnibus, quia Deus respiciet quæ geruntur ab eis: & si quid egerint per dolum, aut lucrum, aut machinationem: hoc in suis recipient animabus viuentes ac morientes.

Cap. II.

Si verò priuatus aliquis creditor fuerit, possit secundum pro soluto schema accipere immobiles possessiones, hic quoque decreto faciendo: pro mensura verò eorum debitorum assignandis eis possessionibus. Si verò fiscale debitum fuerit, potentibus eis ad alienationem immobilium accedere secundum priorem obseruationem: vt nihil desit neque subtilitatis, neque communis vtilitatis.

Cap. III.

His autem vniuersis sanctissimam maiorem ecclesiam felicissimam huius vrbs, & eius confinia, & orationum domos, quarum ipsa curam suscepit, omnibus excipimus modis: quæ iam de hoc sancita sunt a nobis, in sua virtute durantes. Si autem & aliqua monasteria sub eadem sanctissima maiore ecclesia sint: nec ea sub præsentem facimus legem, forinsecis in prouincijs eam constituentes solum, in quibus multa quidem est inopia pecuniarum, per quam sanctissimæ ecclesie soluere per pecunias debita non valuerunt.

EPILOGVS.

Tua igitur celsitudo, quæ placuerunt nobis, cognoscens, secundum hæc procedere super sacris rebus alienationes custodiat. *Dat. 14. Kal. Septemb. Constantin. post consulatum Bilisa. V. C. anno secundo.*

VT PRÆPONATVR NOMEN IMPERATORIS documentis, & vt latinis literis apertius tempora inscribantur.

Tit. II.

NOVELL. CONST. XLVII.

Imp. Iustinianus August. Ioanni præfecto pratorio, iterum ex consuli & patricio.

PRÆFATIO.

LLVD omnium honestius esse putandum documentum, & gesta, & quod omnino pro temporis memoria hominibus adinuentum est, ipsa quoq; commemoratione ornatur imperij. Consules etenim & indiētiones, & quodecunque in- *LLVD* *omnium honestius esse putandum documentum, & gesta, & quod omnino pro temporis memoria hominibus adinuentum est, ipsa quoq; commemoratione ornatur imperij. Consules etenim & indiētiones, & quodecunque in-*

dicium temporum omnino est apud nos, sunt quidem forsitan & hæc significatiua horum quæ volunt: nō tamen nos aliquod horum perimimus, sed maiorem adiectiōnem eis imponimus: vt ex maioribus & perfectioribus eis temporum designetur cursus. Si quis enim respexerit ad vetustissima hominū, & antiqua reipublicæ: Aeneas nobis Troianus rex reipublicæ princeps: & nos quidem Aeneada ab illo vocamur. siue quis etiam ad secunda principia respexerit, ex quo purè Romanorum nomen apud homines conseruauit, reges eam constituerunt Romulus & Numa: ille quidem ciuitatem ædificans, hic autem eam legibus ordinans & exornans. siue etiam tertia principia sumat quilibet imperij: Casarem maximum, & Augustum Pium. & ita reipublicam nobis inueniet hanc quæ nunc est valentem: sicque immortalis ab illis procedens. Erit ergo absurdum in documentis: & ijs quæ in iudicijs aguntur, & absolute in omnibus in quibus memoria quædam sit temporum, nō imperium his præponi.

Cap. I.

Vnde sancimus eos quicumque gestis ministrant, siue in iudicijs, siue vbiunque conficiuntur acta: & tabelliones qui omnino qualibet forma documenta conscribunt in hac magna ciuitate, siue in alijs gentibus omnibus, quibus nos præsidere dedit Deus, hoc modo incipere in documentis: Imperij illius sacratissimi Augusti imperatoris anno toto: & post illa inferre consulis appellationem qui in illo anno est: & tertio loco indiētionem, mensē, & diem. sic enim per omnia tempus seruabitur, & pro imperij memoria, atque consularum ordine, & reliqua obseruatione interposita documentis, in adulterata hæc valde constituentur. Si qua verò apud Orientis habitatores aut alios homines obseruatio custodiatur in ciuitatum temporibus, neque huic inuidemus: sed præscribatur quidem imperium: sequatur verò (sicut dictum est) consul & indiētio atque mensis & dies secundum quam geruntur & conscribuntur quæ aguntur: & tunc inseratur etiam ciuitatis omnibus modis annus. Nos enim auferimus quidem priorum nihil, imperiali verò additamento causam augemus. Et inchoetur mox auctore Deo a præcedente prima indiētione: ita quodammodo eis scribentibus: Imperij Iustiniani sacratissimi Augusti Imperatoris anno XI. post consulatum Flauij Belisarij clarissimi viri anno II. die ante rot & tot. Kalend. sicque in omnibus nominentur imperij anni, & nostri, in quantum eos Deus elongauerit, & de cætero imperatorum. palam namque est, quia nunc quidem annum vndecimum nostri scribunt imperij: inchoante verò Aprili mense, & prima die in qua nos Deus Romanorum superposuit rebus, duodecimum annum scribent: & ita de cætero donec nostrum Deus imperium extendit: vt nobis etiam hæc causa super leges & harum celebrationem continuè maneat immortalis, dum memoria imperij omnibus simul interfuerit causis atque temporibus.

Vt tempora quæ Latinis literis designantur, apertius scribantur.

Cap. II.

Illud quoque adijcimus, quoniam hi qui tempus in iulius & diues Cesaribus tanquam liberis suis regendi patrimonij sui iura permisit. hoc innuit, sub regibus, Romanos suos annos numerasse per reges: sub consulibus, per consules. id est, in instrumentis. Instrumento, & actis omnibus nomen imperatoris præponendum. *ἡ βασιλεία τῶ θεοτάτε, καὶ ἀντοχέτος ἐπὶ τοσούδε Scrimg.* Imperante illo diuo Augusto, imperij anno illo. Indiētio spatium 15. annorum. Is numerandi mos cœpit, non tempore Theodosij magni, vt putat Cedrenus, sed Constantini vt ex fastis Onuphrius prodidit. in quibus, sub Constantini 2. consulatu & Licinij 2. ita est *Ἰνδιῆτιόνων Κορσῶν τριαντῶν ἐν τῷ δευτέρῳ ἀρχῆ* Incipiunt autem indiētiones mense Septembris leg. *Scrim. Cod. de annis: leg. 1. Cod. de muliebri & seste: Nouell. 128.* Interim notandum hæc esse paria quinto, indiētione quinta, fusiōne quinta leg. 6. *Cod. Theodos. de indulg. tribut. Side Cuiac. Cod. de indiētionibus.* Side qua scripsi ad leg. 3. *Cod. de accus.* quædam enim ciuitates, vt antea ostendi, conditæ suæ ciuitatis annos numerabant, à prima institutione municipij *Side Scaligner. 2. Anson. 23.* Prima die Aprilis Iustinianus imperator inauguratus est. Tempore, quo primis auspicijs in mundanum fulgorem victura dum erunt homines, Roma *ANON. 14.*

puta C auer-
tum, hoc mo
do o adinstar
apostrophæ &
I & V hoc &
modo IV pro
quatuor &
inter se s
complectens
pro so.
Iustinianus
iubet nume-
rorum & tem-
porum nota-
tiones esse

dicij designant, cum incertis illis & antiquis literis
hæc declarant, obseruetur in omni iudicio, vt post illas
literas antiquitatis alias subdant, id est, has communes
& omnibus notas, & quæ legi ab omnibus facillè possint,
hoc & significare gestorum tempus, vt non fatigentur requi-
rentes id tempus: deinde errantes expectent donec homi-
nem quemcunque comperiant litteras illas pro veritate
lecturam. sed si quidem reliqua etiam post præscriptio-
nem incertarum literarum, si Græcæ sint vocis, Græcis li-
teris subdi tempus: si verò Latinus quidem totius chartæ
constat ordo, Latinis quidem perscribatur tempus, in-
terpositis illis incertis elementis: clariorem tamen ordi-
nem habentibus literis, quas liceat omnibus legere om-
nino syllabarum Latinarum non ignaris.

EPILOGVS.

¶ Tua igitur eminentia quæ placuerunt nobis, & per
hanc sacram declarata sunt legem, & in hac maxima ciui-
tate, & in prouincijs vniuersis quibus præes, manifesta
constituit: vt nullus præsumat aliter numerare tempus,
aut aliud agere, sed ita sicut dudum decreuimus. Dat. Kal.
Constantinop. imperante Iustiniano perpetuo Augusto
anno vndecimo, post consulatum Bilisa. viri Clar. anno
secundo.

DE IVREIVRANDO A MORIEN-
te præsitio propter mensuram
sua substantiæ.

Tit. III.

NOVELLA CONST. XLVIII.

Imper. Iustinianus August. Ioanni præfecto
prætorio, iterum exconsuli
& patricio.

PRÆFATIO.

ἐλογισμῶν
ταῖς ἐλογισμῶν
ματων διέτι
χρῶν χάρακ
τήρων ὄλαις
ταῖς συλλα-
βαῖς γέγρα-
σθαι. Eodē
modo reie-
ctis siglis vel
biglis Iusti-
niano voluit
Pædectas esse
ἐλογισμῶν
τας, & vlti-
mas volunta-
tes inter libe-
ros Nou. 107.
i. anno 537.

De eo qui
moriens iura-
uit quantum
haberet in bo-
nis, Index Re-
gine apud Cu-
iac. addo l. i.
C. arbit. iur.
i. de modo,
de mensura.
ἐνεκεν τῷ μέ-
τρῳ.

EMPER hanc vnam habemus intentionem,
dispositiones morientium esse firmas, nisi resul-
tent legi, & aperte contrariæ sint ijs quæ illi
placent. Scimus igitur motum, & annuncia-
tum nobis, quia cum testaretur quidam, cum iureiuran-
do suam substantiam omnem dixit, & quia hanc solam
reliquit suis hæredibus. aliqui verò eorum hæredum ad
hoc resultant, non iuste facientes: quia substantiæ qui-
dem illius hæredes fiunt, & in hoc acquiescunt ijs quæ ab
eo disposita sunt: quæ verò dixit cum iureiurando, nequa-
quam hæc rata manere, neque custodiri ea secundum
competentē modum volunt: cum vtiq; nostris viden-
tur legibus vnam quodammodo esse personam hæredis,
& eius qui in eum transmittit hereditatem: ideoque nul-
lus eidem sibi met edicere reluctari, & quod dixit atque iu-
ris declarari ratum esse, hoc nolle valere, sed contra proprios re-
uerit Iulian. luctari sermones.

Cap. I.

ANCIMUS igitur, si quis descriptionem faciens, siue
propria manu, siue per alterius quidem scripturam,
a se autem subscriptam, aut in suis testamentis substan-
tiæ suæ mensuram faciat manifestam, hæredibus forte a-
lijs quidem presentibus, alijs verò absentibus, aut etiam
omnibus presentibus: non licere hæredibus contra hoc
resultare, neque dicere quia aliquis hæredum clauerit
res extra ea quæ dicta sunt a defuncto. Sed si quidem iu-
iurandum moriens præbuerit, & iurauerit secundum
sua testamenta, quia nihil est aliud ei præter hæc: hoc
amplecti hæredes, siue filij, siue etiam extranei sint, &
neque tergiversari, neq; calumniari suos cohæredes, neq;

Si quis mo-
dum substan-
tiæ suæ inferi-
tis declara-
uerit Iulian.
constit. 43.
B ἐμὴν μῶν
χρῶν νόμο.
ἵσμεν τοί-
νυν καὶ ἐν
τοῖς πρῶτοις
σικινηθέν.
i. scim^o de fa-
cto agitatu.
i. declarauit
edixit.
k πρὸς ταῦ-
τα ἀνανέυσ-
σιν. i. hanc
abnuunt.

Ab absurdum est credere iniurato, iurato non credi.
sumpta est authentica. Quod obtinet. Cod. de probationibus.
stamento scilicet Iulian. hic idque etiam arguit aduersaria i. eodem ibi,
aut in suis testamentis. sine testamento, non interpretor codicillos, sed
quamcunque scripturam defuncti, testibus munitam, & ad instituta
ram, vt de modo bonorum defuncti testaretur. Per alium descriptio
bonorum facta, requirit domini subscriptionem. P alias si non iurauerit,
veritati non officeret patrimonio descriptio l. 10. Cod. comm. Verusq;
iudicij. l. x. Cod. arbit. iur. l. 81. §. 4. ff. de legat. l. 1. l. 77. §. 3. ff. de legat. l. 2. leg. 15.
i. ff. ad l. Falc. nā plerumq; testator æstimat sua bona nō exquiret, sed
ἐν πλάτει. At verò qui iusiurandum adijcit, magis deliberatè res suas
æstimare intelligitur, & ita velle vt æstimationi stetur. Iusiurandum eni-
xæ voluntatis preces d. leg. 77. §. 23. adde leg. 3. ff. de iure fisci. i. id est, in
fuo testamento.

ob hoc seruos quætere ad tormenta deducere, & alia si-
milia discutere & perferuari, quæ solius sunt contentio-
nis, alterius autem penitus nullius, vt pote dum substantia
videatur esse tanta, quantam testator iurans, hanc so-
lam apud hæredes inueniri voluit. Sed hæc quidem
inter hæredes qui curiosi videntur in defuncti esse sub-
stantia, valere volumus: non tamen hoc ratum esse & in-
ter creditores: eo quod nostris declaratum est legibus,
quæcunque quilibet pro se dixerit, aut scripserit, hæc
nihil ei prodesse, neque creditoribus præiudicare: sed il-
lis licentia sit omnia perferuari quo volunt modo. hæ-
redes autem contentos esse ijs quæ a testatore dicta sunt.
Sitque pœna negotij inter hæredes, vt qui aduersatur ijs
quæ relicta sunt, eis non possit omnino frui: necessitate
imminente aut obedire omnibus, aut vniuersa contem-
nere, & non hæc quidem eligere, his verò resultare, sed
defuncti voluntatem ab eius successoribus ita seruari, vt
in nullo ei contradici præsumatur. His valentibus in re-
liquo tempore vniuerso, & in omni negotio nondum
moto in iudicio, neque iudiciali sententia aut interuen-
tione amicabile tranfacto.

EPILOGVS.

¶ Tua igitur eminentia, quæ placuerunt nobis & per
hanc sacram declarata sunt legem, cognoscens, solenni-
ter per programmata propria manifesta faciat vniuersis.
Datum X. Kalend. Septembr. Constantinop. post consu-
larum Belisa. V. C. anno secundo.

DE HIS QUI INGREDIUNTUR
ad appellationem: & quando per scripturam ma-
nus propriæ fiat collatio literarum, & de iu-
reiuurando dilationis, & vt coniun-
gatur iuriurando calumniæ.

Tit. IIII.

NOVELLA CONST. XLIX.

Imp. Iustinianus Aug. Ioanni præfecto præ-
torio, iterum exconsuli & patricio.

PRÆFATIO.

MOLVILE hoc & humanum, & quod ma-
nere idem nunquam valet, sed sit quidem sem-
per, manet autem nunquam: & legislationi-
bus introducitur aliquem tumultum, & ijs quæ
videntur se habere rectè, & firmè posita iudicantur. Sed
& ea quæ subtili obseruatione cauta sunt, plerumq; tur-
bavit emergentium varietas causarum. Scimus enim
quia dudum correximus quod malè & dolosè circa ap-
pellationes agebatur: quia hoc solo vt cognitionem in-
troducerent in iudicium appellantes contenti, & perso-
nam facientes firmam, aut per vnam partem, aut etiam
per cognitionem, (hoc enim indifferens est) relinque-
bant causam: & victori omnino erat inexplicabilis vi-
ctoria, non valente neque ijs quæ erant iudicata, frui
propter appellationem, neque appellationem examina-
ri posse propter absentiam appellantis. Hæc nos
dudum sancientes correximus, annum quidem de-
putantes appellationem offerenti, siue ipsi secundum se
ingredienti, siue communiter: quatenus intra hunc litem
exequatur, & mereatur quæ iusta sunt, & non relinquat
ea sine prouisione, deinde propter clementiam, si per oc-
casionem iudicis appellatio prolongetur, aut per aliam
quamlibet causam ineuitabilem, etiam alium adijcien-
tes annum: post quem nisi litem compleuerint, ratam
manere victoris sententiam sancimus. Hæc itaque pla-
cuerunt nobis, & communi lege conscripta sunt: & ob-
tinere legem hanc volumus, & obseruationem illius.
Sed plurimi interpellauerunt nos, dicentes se quidem

Scrimger. Index reginæ de iureiurando propter calumniam dando,
vel propter dilationes petendas aut probationes exigendas Iulian. con-
stit. 44. numer. 133. Vido cap. 3. mfr. eodem. b additur in Scrimgeri edi-
tione & in indice reginæ, & vt semel tantum pro omni probatione iure-
tur. i. τὸ πρῶτον id est, fluxus. leg. vltim. §. 4. Cod. de tempor. appellat.
l. 1. κατὰ πρῶτον πρῶτον Nouell. 53. c. 9. l. 1. ff. ad Trebell. d. §. 4. cæpta
appellationis causa intra annum finienda.

Bonorum
descriptio a
defuncto fa-
cta & iurata,
hæredib. noc-
cet non cre-
ditoribus.

Nemo pro-
pria confes-
sione l. 1. §. 1.
ff. de interro-
gationib. vel
subnotatio-
nè alium sibi
obligat l. 6. 7.
C. de probat.

Quid si con-
tra se scripse-
rit: dixi ad
d. l. 6. & l. 7.
i. anno 537.
d. πρὸς τῶν
ἐπιστολῶν τῶν
ἐκκλησιῶν πρῶ-
τον Scrimg.
id est, de reis
qui ingredi-
untur ad ap-
pellandū. De
temporib. ap-
pellationum
Iulian. consti.
44. de appel-
lationib. In-
dex reginæ a-
pud Cuiac. §.
c. 1. j. cod.

De comparati-
one instru-
menti, siue ex
chirographo
Iul. hic num.
182. De priua-
tis scripturis.
Index reginæ
apud Cuiac.
v. c. 2. j. cod.
Index regi-
næ apud Cui-
ac. πρὸς τῶν
ἐπιστολῶν
τῶν ἐποδοσ-
των Scrimg.

Venti con- denuntiasse appellantis, & voluisse litem examinari: non tamen ab ipsis iudicibus impetrare valuisse, propter quosdam forsitan inevitabiles occupationes. Alij vero etiam ventorum immensitatem accusaverunt: & quia navigare non licuisset de provincia, contrarijs flantibus ventis: per terram vero venire non valentes propter inopiam, aut certe quia in insula commanentes, aliter nisi per mare venire non poterant: & propterea non valuerunt examinare usque ad finem negotium, neque secundo anno: & quidam tempestatim acerbitatem, alij languorem inevitabilem. quae omnia ex ipsis agnoscimus rebus insinuat. Vnde nos haec iuste moverunt, & legem transcendere nolentes, & ijs qui per talem quandam fortunae circumventionem laeduntur, dare praesidium possibile cupientes.

Ut immineate biennij sine appellationis causa petraestetur.

Cap. I.

Quid ergo agere oportebat, nisi ad legem aliam respicere, quae dignè causam iuaret? Observatio si quidem reliqua praedictae legis nostrae (sicuti praediximus) per omnia custodiatur. Si verò pro veritate inevitabile quiddam evenierit: & qui appellationis litem exequitur, non observet: & licet ingressum & fatalem fecerit, non occurrat: & periclitetur biennij compendio tempus: tunc confirmari victoris sententiam, (quod etiam prior nostra dicit lex) sed cum quadam subdiviisione, quam in praesenti adijcimus. Quia enim victores iuimus immensitatem temporis fingentes ijs qui appellationem quidem & per fatalem ingrediuntur, non tamen ulterius examinationem subire volunt, aut etiam in medijs certaminibus relinquunt eam, propterea parvo quodam victores minuente, consideravimus bene fortè quod decet. Volumus etenim eum qui vicit causam, si voluerit pro veritate firmari sententiam: non ex circumventionem, nec tempore quodam, sed ex ipsa rerum veritate (etiam deferente eo qui appellationem obtulit) ingredi: & hoc ipsum accusare, & querere desertorem: & siue invenire eum valuerit, siue ille non appareat, suas allegationes deducere ad medium: quippe biennio instante: ad finem tamen, ira ut vnus fortè supersit negotio mensis: & si quidem apparuerit superior, firmam esse sententiam: si verò inferior circa certamina, etiam eo qui appellationem obtulit, & fatale ingressus est, non observante eandem suscipiet exiure decretum: illo tantummodo adiecto, ut siue obtineat causam is qui etiam prius vicit, siue circa eam minor inveniatur: expensas ei modis omnibus post appellationis ingressum factas desertor praestet. Siue namque obtineat causam occasione expensarum: se verò statalem eundem hoc ipsum quod etiam vincit, rectè iustum est diem. Demomnino ille deseruit: & contingit eum etiam deferentem tra Midiam vincere: expensas quidem praestet: sententia verò fruatur, & praesenti legi ita iustitia sibi seruant, & tantummodo in expensas damnificanti: quibus non lex, sed ipse absens se damnificavit. Si verò neuter occurrit, neque victor, neque victus, qui etiam secundum fatalem ingressus postea deseruit, sententia victoris maneat firma: omnibus reliquis super appellationibus scriptis legibus, existentibus & in spatijs temporum, & in alijs. hanc enim legem specialiter super ijs qui post ingressum fatalis factum deserunt, ponimus: nihil aliarum legum, aut temporum appellatiuorum neque perimentes, neque permutantes: firmas igitur eas etiam per hanc ponentes legem. Illud quoque determinare optimum est: si quidem victores contingit iam sententiam promereri, firmas declatantem eorum victorias: his eos frui, nihil enim eorum quae iam terminata sunt, commouemus. Si verò haecenus pendent, biennio instante, & nondum transpora l. 3. C. de temp. appell. Hinc Synesius epistola ad Theophilum vocat vltimum vitae diem *κρείαν*. Plura v. apud Bodinum d. loco. qua in re videtur parum dissentire à Cuiacio. adde quae de fato causarum scripsi ad l. 14. Co. de diuersis. i. & periculum sit, ne biennij tempus effluat. tacitè. *κρείαν* au iour prefix. *τὰς ἀληθείας*, id est, si re vera. Nota, quid victori agendum sit apud Ephetem seu iudicem appellationis, victo per biennium non proficiente causam appellationis. Qui per biennium cessat in causa appellationis, litem deseruisse dicitur. id est, in lite id est, condemnabitur. & ita praesens absenti potest condemnari: quoties scilicet iure destituitur, sed tamen cessator & absens semper condemnabitur in expensis, siue vincatur, siue vincat. Tacitè confirmatur sententia victoris post biennium.

actio, & nondum decreto firmata: etiam ista eandem mereantur examinationem: & ita potiantur victores sententia, si eas rectè habere monstrauerint.

Ut ex solis documentis publicè celebratis comparationes fiant exceptis priuatis quibus aduersarius pro se vtitur.

Cap. II.

Illud etiam iudicavimus huic oportere adijci legi. Quia enim dudum scripsimus legem volentem ex propria manus scriptura nullam fieri comparationem, sed ex solis documentis publicè celebratis: videmus autem caularum experimentum egere competenti correctione in lege: & hoc ex ipso litigantium inuenimus experimento: emendare eam secundum hoc volumus schema. Crebro namque proferens quidam cuiusdam manus documentum, & ea faciens aut conventionem, aut suarum allegationum probationem: cum eiusdem manus aduersaria protulisset literas, & legitimam probationem exinde vellet fieri, ex quibus ipse aduersarius illud obtulerat: ille utebatur lege, quia oportet ex publicè confectis documentis fieri comparationem, & non ex alijs quae quoquam scribuntur. Sancimus, si quando aliquid tale contigerit, & quispiam voluerit secundum eas quae ab aduersario prolatae sunt literas, fieri examinationem: non accusetur hoc tanquam non rectè sit factum. Cui enim ipse credidit, & quod protulit is contra quem, & ex quo suas affirmat allegationes, hoc non accuset: neque prohibeat comparationem literarum ad eum fieri: licet contingat esse documentum manu cuiuscunque conscriptum. Neque enim ipse sibi resistit: & quae affirmavit, haec accusabit. Si verò etiam ex publicis archiuis profertur charta, vel de suscepto descriptio, mensa gloriofissimorum praefectorum: (nouimus enim etiam aliquid tale quaesitum) & quod ex publicis archiuis profertur, & publicum habet testimonium, etiam susceptibile hoc esse ad collationes manuum ponimus. Vbi que affirmat, hanc discutientes, & eximentes literas sancimus, & ex publicis solummodo documentis comparationem fieri permittimus. Quapropter valeat per omnia lex illa praesenti subdiviisione delata ei, iurcurando tamen comparantium modis omnibus prohibendo.

De iuramento praesentis hypothesis cum iuramento calumniae iungendo.

Cap. III.

Quia igitur nos pro reuerentia litigantium volumus quidem in principio litis iurare litigantes: actores quidem, quia non calumniantes inferant lites: fugientes verò, quia credunt satisfactionem competentem se facere, & non causa contentions: & hanc communem posuimus legem contra omnem personam, modis nem factam fuisse, vel dicis causa chirographum (quod penes te habes) conscriptum fuisse. Quid iuris? actor suum ac meum chirographum rectè postulabit comparari cum alijs Titij scripturis, licet priuati sit hominis scriptura, neque trium testium subscriptione munita. Quid si talis scriptura eiusdem Titij manu reperitur conscripta? decurrendum erit actori ad alias probationes. Semel probatum, improbari non debet. priuati. oïov ἀποδοξίης, puta apocha. pratorio scilicet. sensus est, Apochas ex publica arca depromptas valere ad comparationem, licet non habeant subscriptionem trium testium, nec sint à tabellione confecta, quia publicum testimonium habent. sensus est, Homini bus peritis & iuratis committi onus comparandarum literarum; & earum recitationi stari leg. penultim. Co. de fide instrumentor. Literarum comparatores vocat Iulianus d. numer. 182. in fin. vbi male legitur *comparationes ἀντιθέστα* *κορτάς τὰς ἀμύματα* Græci appellant, *Scrimger. hic.* Non hoc innuit, hodie ex solis publicis instrumentis fieri comparationem: esset enim sibi contraria haec constitutio. Sed quod antea constituit d. l. pen. comparatores literarum publicarum iuratos admitti: hos etiam iurare cogi, si ubi facienda erit comparatio instrumenti aut chirographi, non publici, vel muniti subscriptione trium testium. hinc sumpta est authentica, *Hoc sacramentum*, authentica, *In iuste Cod. de iurcur. propter calumn.* l. 2. Cod. de iurcur. propter calumn. Nouell. 73. l. 8. §. 5. ff. qui sari s. l. 9. §. 3. ff. de edendo: leg. 44. §. 4. ff. familia: l. 15. ff. ad exhib. l. 34. §. 4. l. 37. ff. de iurcurando: l. 11. §. 2. ff. rerum amor: l. 13. §. 3. ff. de damno: l. 1. Cod. de iurcur. propter calumn. l. 9. Cod. de reb. credit. leg. 51. Cod. de fideiussorib. l. penult. Cod. quem adm. testam. aper. l. 51. Cod. de quaest. Formulas iurifurandi de calumnia tum actori, tum reo vtitas, vide apud Iulianum *hic constit. 44. num. 183. in fin.* Quam ob causam rei coguntur iurare de calumnia.

omnibus

hinc sumpta est Authentica, Ad hac C. de fide instrumentorum. nisi trium testium subscriptiones habeant, & ipsi testes prescribuntur se subscripsisse. aut si propria inscribantur manuum, ex collatione literarum ab ipsis descriptarum & l. 10. C. de fide instrum. priuati.

Hoc tandem constituitur, nedum comparationem literarum fieri ex instrumento publico per tabellionem facto, sed ex chartula sine tabellione composita *In l. hic nu. 182.* dicendum aperit, Petis à me ceterum ex chirographo nomine meo à Titio conscripto: nego iusta esse petitionem. eoque fini profero chartam contrariam, quam profiteor eiusdem Titij manu per scriptam, qua fateris vel nullam à tenumerationem factam

Qui proba
tiones ab
verfimo ex
git iurare
bet se id ex
gere circa
lationis ca
sim.
la vn
godo p
iurare neq
conu
Vnam inf
irandis fuf
fact.
de quo
de quo
ad Nouell.
Inuel. 4.
cibet depo
gip ad app
pationes.
quo pericu
liti est ma
grio.
i. in caus
vibus & no
tamquam
num.
negotio &
causam. liti
molician.

^a Qui proba-
tiones ab ad-
uersario exi-
git iurare de-
bet se id exi-
gere citra di-
lationis cau-
sam.
^b In vno ne-
gocio pluries
iurare nem-
pe cogitur.
^c Vnum iur-
andū suf-
ficit.

omnibus hoc nulli concedentes. Illud quoque adijcimus,
ut si quis probationem petierit quamquam suorum ser-
monum aut literarum iuret prius, quia non dilationis
causa hoc agit. multi namque sola iniuria causa, & maxi-
mè super nobilibus mulieribus, siue literarum probatio
objiciatur, siue alia quaelibet causa, ad iusurandum hoc
concurrunt: ut in vno negotio frequenter iusurandum
praebatur. 1. ¶ Sancimus igitur hanc perimentes iniu-
riam, & nolentes crebro in eodem negotio iusurand-
um praebere: ut vtraque pars, dum vna quidem de calu-
mnia sacramentum praebuerit, alia verò quia iustam pu-
tans relictionem esse litis, adijciat, quia in tota lite sic
ubi quaesierit probationes aduersarium suum, non per
occasionem dilationis hoc faciat, sed pro veritate: necessa-
riam sibi à suo aduersario exhibendam putans probatio-
nem: & si hoc iurauerit sacramentum, nequaquam pen-
nitus (licet crebro requirenda sint probationes) ab alter
utra parte expeti sacramentum: sed dari probationes: &
non crebro cogi quenquam sacramenta subire, generali-
ter semel huiusmodi sacramento prohibito.

EPILOGVS.

Quae igitur visa sunt nobis, & per hanc sacram de-
clara sunt legem: tua celsitudo omnibus faciat manifesta,
edictis à se directis, ut omnes agnoscant quae nobis sunt
placita. Dat. 15. Cal. Sept. CP. post Conf. Bilisa. V. C.

^d de quo vi-
de quae dixi
ad Noucl. 47.

CONSTITVTIO AD BONVM
QVAEST OREM EXERCITVS ORDINAT AP-
PELLATIONES à quinque prouincijs, Caria, & Cypro, & Cy-
cladibus insulis, & Mysia, & Scythia, apud
quem oportet eas exa-
minari.

Tit. V.

NOVELLA CONSTIT. L.

Idem Imperator Bono gloriosissimo quaestor-
i Iustiniano exercitus.

PRAEFATIO.

^e d. Nouel. 41.
cui haec dero-
gat qd ad ap-
pellationes.
^f quo pericu-
losa est nau-
gatio.
^g i. in causis
vilibus & no-
ita magnimo-
menti.

Sancimus antea diuinam facientes constitutio-
nem, secundum quam tuae gloriae tradidi-
mus quinque has prouincias, Cariam & Cy-
prum & in circuitu positas insulas, & ad haec
Mysiam, sed & Scythiam, ad hoc ut functiones suscipiant
sub tua gloria, addentes & euocatas factas lites per dictas
prouincias, non amplius ad gloriosissimos nostros praefectos
sed ad tuam remitti magnificentiam. Quoniam
igitur multi adierunt nos ex Caria & Rhodo & Cypro,
molestè ferentes, & dicentes cogi saepe & hiemis tempo-
re fieri secundum Scytharum & Myrorum terram vbi
degis, & illic appellationes, fortè neque super magnis
pecunijs exercere & periclitari, & maria peragrantes lon-
ga & appellentes in regiones à Barbaris infestatas: pro-
pter hoc perspeximus hanc legem scribere ad tuam glori-
am, ut venientes quidem ex Scythia & Mysia lites, tan-
quam ex propinquis existentes, tua gloria per se audiat:
alias verò, id est ex Caria, & praedictis insulis, & Cypro, si
quidem ab initio apud gloriosissimos nostros praefectos
motae sunt, ex diuina iussione nostra traditae praefecturae
magistratui, siquidè adueneris in hanc regiam urbem, &
iplas sub te moueri & examinari vnà cum gloriosissimo
Quaestore sacri nostri palatii in sacro auditorio (quem ad
modum & super appellationibus posita introducit lex.)
1. ¶ Si verò ipse in Scythia & Mysia commoreris, apud e-
um qui locum implet tuum in hac felici urbe, introduci
appellationes. omnino si quidem factum ipsum vnà cum
gloriosissimo nostro Quaestore, hypothesin audire, se-
cundum harum examinationum schema, & minime ho-
mines dictas sustinere dyscolias, sed sub ipsis in comitu
ni, secundum à nobis prius dictum iudicari, propterea qd
praebuerunt nobis causam ut ita ordinaremus legem, ut
cum maiore & grandiore diligentia & auctoritate causae
exerceantur. 2. ¶ Si autem ipse des iudicem in praedictis
superius prouincijs, is qui officium sustinet tuum in hac
felici ciuitate, audiet, prout & à gloriosissimo praefecto
constitutum est. Si enim inchoari apud tuam gloriam co-
tingat litem, hic, ut probabile est, inuentam, postea verò
in medio propter militares impensas emigrare, ipsam ab-

^h negotiū &
causam, litē.
ⁱ molestias.

que mora impleri apud tuum habentem officium, sicut
ipsam & ipse audisses. Si verò ab initio non à gloriosissi-
mis praefectis appellatio ex quibusdam prouincijs remit-
tatur, sed in aliud iudicium, antiquitatem omnino non
innouamus.

EPILOGVS.

Quae igitur placuerunt, & per hanc sacram manife-
stata sunt legem, tua gloria operi & fini tradere & custodire
in perpetuum festinet. Dat. 15. Cal. Sept. CP. DN. Iustin.
PP. A. Anno 1. post Bilisar. V. C. Conf. Indict. I.

SCENICAS NON SOLVM SI FI-
DEI VSSORES PRAESTENT,
sed etiam si iusurandum dent,
sine periculo dif-
cedere.

Tit. VI.

NOVELLA CONSTIT. LI.

Imperator Iustinianus August. Ioanni praef-
ecto praetorio, iterum excon-
suli & patricio.

PRAEFATIO.

Quinus pridem facientes legem inter-
dicentem nulli licentiam esse in scena de-
tentas mulieres fideiussores exigere,
quia obseruabunt & impiam complebunt
operationem, poenitentiae tempus non
habentes: & poenas interminantem nouis-
simas his qui tales fideiussores exigunt: insuper & ipsos
fideiussores sine obligatione recedere, & nullam inferri
eis necessitatem personarum harum praesentationis. Sed
in praesenti comperimus crudelem quandam & importa-
bilem calumnia contra studendam a nobis fieri castita-
tem. Quia enim nos fideiussores accipere prohibuimus,
inuenisse illos aliam viam ad impietatem deducentem
maioris iusurandum enim eas exigere, quia numquam
ab impia illa & turpi operatione cessabunt: mulieres
autem existentes miseris, & sic male seductas pie agere
se putare, si impie egerint: & ut custodiant iusurandum,
propterea suam prostituere castitatem: cum oporteret
agnoscere, quia huiusmodi transgressiones magis placent
Deo, quam iurifurandi obseruationes. Non enim si quis ab
aliquo iusurandum acceperit: quia occidet forsitan, aut
adulterabitur, aut aliquid aget tale illicitum, oportet ser-
uari iusurandum: utpote cum sit ita turpe & illicitum, &
ad perditionem ducens. Ideoq; liceat mulieri, licet hu-
iusmodi iusurandum iurauerit, recedere à iurifurandi
huius amaritudine, & castè viuere sine periculo periurij
magis autem Deo amabiliter poena periurij (si qua om-
nino est poena) contra eum qui iusurandum exigit,
conuertenda.

CAP. I.

Vnde etiam nos repente inserimus decem librarum
auri poenam, exigentes eum qui praesumpserit om-
nino tale iusurandum accipere: & hanc scilicet
quantitatem ipsi infelici dari mulieri sancimus ad reli-
quam bonae figurae vitam, exigendam per administratio-
nem prouincialem, & dandam ei: sciète iudice, quia si ne-
glexerit, tenebitur ab ea deponens administrationem,
haeredesq; eius & successores & eius substantia, eo quod
actionem piam agere neglexerit. 1. ¶ Si autem ipse pro-
uincia praeses iusurandum exegerit, ipse etiam memo-
ratam decem librarum auri poenam exigatur: siquidem
militaris iudex sit in illa prouincia, per illum danda, sicut
dictum est, mulieri. Si verò non habeat militarem iudi-
cem, metropoleos illius prouinciae episcopus hoc pro-
uideat, causam et ad nos, si probauerit, referens: & insu-
per ex vicinis maioribus cingulis: & vndiq; hoc agentem
sive iudex sive priuatus sit, memorata castigari poena, &
dari haec ei que quantum ad illum neque castè viuere va-
leat ulterius: ut non videatur quasi periurasse.

EPILOGVS.

Quae igitur placuerunt nobis, & per praesentem sa-
cram declarata sunt legem: tua celsitudo praecceptionibus
propriis omnibus faciat manifesta: ut cognoscant nostri
imperij circa castitatem studium. Dat. Cal. Sept. Imp. DN.
Iust. PP. anno XI. post Bilisa. V. C. Conf. anno II.

Ggg

^a i. anno 553.
^b ut scenicae
mulieres non
coartentur in
eade turpi-
tudine mane-
re Iulian. cost.
45. de mulieri-
bus scenicis
Index Regina
apud Cuiac.
de scenicis 6.
l. 4. C. de epif.
aud.
^c hinc supra
est authentica;
Quod eis de se-
cud. nep.
^d l. 29. C. de
nuptijs.
^e Cur ita? Co-
tra ius obligat
tur scortatu-
rae mulieres,
ergo & eius
nequitiae fide-
iussores 6. l.

16. ff. de fide-
iussorib.
^f Turpis rei
iuramentum
non obligat l.
7. §. 16. ff. de p.
lit. l. 12. in f.
ff. de legar. l. 1.
5. C. de legib.
^g Iurata pro-
missio de in-
terficiendo, de
adulterio com-
mittendo &
similibus non
obligat.
^h non com-
mittit periuri-
um, qui ab
infami iura-
mento recedit
Deo 7. d. e. p. i.
καλαίς καί
δικαίαις τὰ
ελαμβάνε-
σαι φιλούσας
ὁμολογίας
ἐκ ἀγοραίς
καὶ ἀδικούσας.
Halicarnass.
X I. Sueton-
nius in Tybe-
rio, Egri Ro-
mano iuristi
rādi gratiā fa-
cit, vxorē in
stupro gene-
ri deprāhen-
sam dimitte-
re, quam se
nūquā repu-
diaturū ante
iurauerat.
ⁱ Poena exigē-
tis iusuran-
dū cōtra bo-
nos mores.
^k Illicita iura-
mēta episco-
pis cura esse
debent. ne se-
quemquā eō
stringant aut
obligent.

^l i. anno 554

Reus vocatus in iudiciu, non com-
paret actore, viatica iurando
stimat, quæ tamen iudex
taxabit moderatone ad
hibita.

i. in casu, c. 1. §. cod. i. euocari reum ex sua iurisdictione ad forum actoris. huc pertinet lex 53. ff. de iudic. c. nostrum 56. de appellatio nib. de euocationibus, vide quædam apud Paponem 1. arrest. 5. num. 24. 4. arrest. 6. nu. 27: Rebuffu tom. 1. tractat. de euocatio nibus.

Novell. 112. c. 2 id in alijs casibus fieri non solet, & merito: vti-
tur enim quædã vi extra-ordinaria, id est, rescripto principis, vel auctoritate præfecti prætorio ad reu extra suum territorium protrahendum.

i. reo. βελίον αιπίσεως ad iournement.

1. 14. in fine Cod. de iudi- cijs: l. 4. Cod. de iurisdic. l. 13. Cod. de excep- tionibus l. 52. ff. de iudi- cijs.

Post litem contestatorem, iudex ea in quibus conuentus occurrit. 2. Suscepto verò li-
bello, sola personali fideiussione ab eo data: & sportu-
lis secundum sacram nostram præbitis constitutio-
ne iudicis aliàs dixi vide l. 4. Cod. de in ius vocando: l. 12. in princip. Cod. de iud: adde Cuiac. 9. obseru. 23. Viginti dierum induciæ dantur reo ad refutandum iudicem vide Cuiacium capite nono, de præscript.

1. 1. §. 1. in fine, iudicio sibi cautionem intelligit, quæ ita dicitur ad differentiam, indicatum solui, quæ de re est, non persona. m. quas tamen, si absoluetur, repetiturus est lege vltima Cod. de fructibus & lit. expens: lege vltima Cod. de administr: lege vltima Cod. de princip. a- gent. in reb: §. 24. Insti. de act. An solus reus dat sportulas pro con- uentione? Placentinus putat, Cui obijcitur Nouella 86: lex vltima, Cod. de fructibus & lit. expens: lex vltima Cod. de agentib. in reb. quod Cuiacio non placet.

dicant actorem obuenientem frustra. Et quoniam mos est non aliter fieri exhibitiones aut presentationes, nisi actores fideiussores ad certam quantitatem dederint, quia exequentur causam, & suscipient sententiam, hanc quidem quantitatem omnino eos exigi, & dari frustra calumniam passo. Si verò per iusurandum etiam plus aliquid declaraverit, (certa tamen quantitate definita a iudice, quam leges taxationem vocant) etiam hoc superexigi, vt cognoscant non illudere vitas alienas, sed in provincia eligere iudices, & ibi contra suos aduersarios litigare.

De cautione præstanda ab his qui de proprio territorio sibi obnoxios ab-
trahunt.

Cap. II.

Quia verò ab actorib. fideiussiones plerumq; nouimus hic datas tanq; in exhibendis personis: si verò in aliam deducantur provinciam, fortè declinare hanc obseruationem: sancimus hic iudicem aut glorio-
sissimum quæstorem nostrum sacris nostris ministran-
tem literis, si quid talè agere iubeatur, non aliter ad aliam exhibere provinciam reum, antequam fideiussorem præbeat actor in iudicio in quod futurus est reum deducere, quia dabit secundum locorum spatium aurum quantumcunque decretum fuerit fugienti, si non exequatur, aut exequens non vincat causam: & ibi omnia agi quæcumque in exhibitione decreuimus. definitum vero aurum, a fideiussoribus exigendum, & dandum ei qui deductus est: præbendo quoque ab illo etiam iurciu-
rando vsque ad taxationem: vt si iurauerit se etiam amplius expendisse, & hoc recipiat: vt vndique videantur perfectæ nostræ legislaciones.

Vt reo in ius vocato post libelli dationem viginti dierum induciæ dantur.

Illud quoque antiquitas quidem bene faciens disposuit, nunc autem studio machinantur, nostrarum legum clementiam occasionem facientes suarum calu-
niarum. vetustate namque volente conuentionis facte libellum suscipientem, diebus æquè decem delibera-
tionem habere, quò possit discutere causam, & fortè etiam recognoscere, & liberari: post decem autem dierum induciæ tunc & subscribere misso libello, & iudiciali implere cautiones. Quidam verò respicientes ad nostras leges, quæ post litem contestationem neque refutare iudicem, neque alium petere iudicem permittunt, cau-
sam arte machinantur, & maximè executõribus talia dolose adinuenientibus: & mox vt oblata fuerit quælibet admonitio, fortè neq; libello dato, neq; iudiciali vlla cau-
tione, deducunt hominè in iudicium ad iudicem datu: & nihil scientem compellunt facere litem contestationem: vt semel sub litem contestatione constitutus obligetur: & nullã habeat licentiã neq; refutare iudicem, neq; alium iudicem pe-
tere, cum fortè suspectus iudex sit: & sic agunt q; volunt: & sub suis artibus hominem statuentes, quo volunt modo de eo agunt. 1. Sancimus igitur, dum admonitio oblata fuerit alicui, modis omnibus offerri libellum: & non secundum antiquitatem decem solummodo dierum habere eum qui admonetur, induciæ: sed duplices, hoc est viginti: vt siue repudiare voluerit, siue etiam cum eo alium iudicem petere, licentiã habeat hoc facere, aut fortè cognoscere debitum, & liberare se ab aduersarij sui contentione amicabiliter, & non per calumniam & circumventionem sub iudice constitui forsan suspecto, & forsan ingrato, plerumque autem aliquid etiam proprium contra eum dispensante: & eo qui litem sustinet, nullum habente tempus ad agnoscendum ea in quibus conuentus occurrit. 2. Suscepto verò libello, sola personali fideiussione ab eo data: & sportu-
lis secundum sacram nostram præbitis constitutio-

ne iudicis aliàs dixi vide l. 4. Cod. de in ius vocando: l. 12. in princip. Cod. de iud: adde Cuiac. 9. obseru. 23. Viginti dierum induciæ dantur reo ad refutandum iudicem vide Cuiacium capite nono, de præscript.

1. 1. §. 1. in fine, iudicio sibi cautionem intelligit, quæ ita dicitur ad differentiam, indicatum solui, quæ de re est, non persona. m. quas tamen, si absoluetur, repetiturus est lege vltima Cod. de fructibus & lit. expens: lege vltima Cod. de administr: lege vltima Cod. de princip. a- gent. in reb: §. 24. Insti. de act. An solus reus dat sportulas pro con- uentione? Placentinus putat, Cui obijcitur Nouella 86: lex vltima, Cod. de fructibus & lit. expens: lex vltima Cod. de agentib. in reb. quod Cuiacio non placet.

nem, subscribere libello, qui appellatur responsionis: & declarare etiam tempus quo ei libellus datus est: ne etiam ob hoc ars quædam fiat: cumque futura est celebrari contestatio litem, apud iudicem interrogari fugientem si viginti dies transferint deliberationis: & illu quidem dicere veritatem: ostendi quoq; illud etiam ex die & subscriptione libelli. & si dixerit transisse viginti dierum numerum, tunc fieri litem contestationem. In medio autem ei licentiã esse repudiare iudicem, & alium petere: aut etiam cum eo iudicem percipere, aut certè absolui amicabiliter: nihil in medio neque damnificando, neque ab executoribus conturbando: sed & iudicialiam cautionem exponentem, sicut qui de his iudicat, si solet, adperspexerit: & viginti dierum habet deliberationem. Si verò hæc non seruentur: licet videatur quædam fieri contestatio litem, pro nihilo eam esse, sed licentiã esse, & post huiusmodi contestationem litem intra definitos viginti dies sic omnia agere, tanquam si neque ab initio facta sit quædam contestatio litem.

De iuratorijs cautionibus.

Cap. III.

Si verò semel repudiatis iudicem, alium acceperit: non sinimus ei eum qui petitus est, rursus repudiare. Sicut enim eius curam habemus, etiam per dilationem agi aliquid aduersus actorem, modis omnibus auersamur. Si verò etiam quidam iurant quia obseruabunt: & antequam contestatio litem fiat, ab hac maxima disparent ciuitate, licentiã esse etiam non facta litem contestatione adire actorem statutum iudicem, & hoc denuntiare. Illum verò (si quidem administrator sit) iurare omnimodo exhiberi reum tanquam periurum, Galli, Respon-
& penè sui accusatorem per fugam factum. Si verò non administrat, sed datus sit à quodam iudice siue ex forma aut iussione, aut etiam ab aliquo administra-
tore: ad illum renuntiare à quo datus est, vt deducatur ad illum: ne causa maneat actori vndique desolata, iudice agere aliquid non valente, eo quò nondum apud eum facta sit litem contestatio: illo contemnente legem & iuramentum suum manifestatione sua, & actorem extra omne legitimum adiutorium relinquente. 1. Igitur ne latente eo, & tardata exhibitione, causa maneat suspensa: examinet vt potuerit iudex in quam terram abijisse dicitur: & det inducias certas, vt nisi intra eos occurrerit, (liberam tamen huius rei fiduciam habens, si non fortè studio actoris impediatur, aut venire prohibeatur) tunc secundum vnam partem examinet negotium, & in possessionem mittat actorem rerum eius secundum mensuram declarati debiti: ipsumq; in possessionem missum, habere etiam rem debiti seruandi causa: & tunc si ille occurrerit, omne ei prius saluetur: & tunc recipiens res, & fideiussorem præstans, viginti dies exprosequatur causam.

De hypothecis militiarum ex casu, quæ personæ & quando hoc ius habeant.

Cap. V.

Primum quoque est etiam hoc propter dubitationum questionem lege communi determinare. Primum namque fuerunt dubitationes plurimæ vt vtrum oporteat militias sub hypothecâ deduci vinculis, an etiam his liberis esse. sed hoc quidem iam definitum est lege. & certè consistunt militiæ quæcumque vendi aut obligari possunt. Nos autem ex maioribus conuenti-
ator non est opprimendus. Qui iurauit iudicio sibi, nec comparet, vt periurus, manu iniecta, si postea reperitur, prehendi potest. Fugitiuus, præsumitur iure destitui. Aduersus fugitiuum præsumitur de legem 15. Cod. de probationib. Fuga, suspectum reddit eum qui fugit, Fugitiuus damnato comparatur 111. Cod. de fugit. Nota de inquisitione laris & domicilij rei latitantis iudicis officio faciendam a-
ctoris præsentis gratiam. potest enim reus metu potentia aduersarij non comparere l. 1. §. 3. ff. de eo per quem. olim in vniuersa bona mittebantur l. 1. ff. quibus ex caus. in posses. l. penult. Cod. de dignitatibus. id est, pignoris causa. vt creditor præsens in tantum modum ius habeat pignoris, quantum est debita quantitas modus, & is fructus est contumati-
xæ, de quo adde l. 73. ff. de iudic: l. 11. Cod. de iud. l. 2. in fine Cod. vbi in rem: l. 8. Cod. quomodo & quando iudex. integris omnibus, bonis nondum venditis. seruet, restituat l. 15. Cod. de iudic. hinc sumpta est authentica, Quod obrinet, Cod. de pignorijs. id est, licet. l. 1. Cod. de pignorijs. l. 5. Cod. qui milit. dicta lege vltima: adde Nouell. 35. in fin. §. Nouell. 97. cap. 4.

τὸ καλὸν μέγρον ἀντιβελίον ἀπίσεως 3. cod: est libellus aduerti-
tionis q; red ab actore datur solet, ad iournement. Subscriptio, κατὰ βελίον j. cod: non fit ab actore, sed à reo & Iulian. hic non mero 189. qui ex aduerso libelli & epistolographo fatetur libelli exemplum se accepisse. ἀντιβελίον vero est dare libellum respondentis. Galli, Respon-
de resposes. male igitur Hialoand. hic ἀντιβελίον exemplum libelli βύπογραφή τις κατὰ βελίον Scri-
ger. his addi cupio quæ de litem contestatione scripti ad 111. Cod. de litem contestat. ante vltimam ginti dies ex-
lapso. Hinc sumpta est authentica, Et qui iurant Co. de bon. auib. sud. Iudex petitus repudiari non potest. Dilationi-
nims rei vendi aut obligari possunt. Nos autem ex maioribus conuenti-
ator non est opprimendus. Qui iurauit iudicio sibi, nec comparet, vt periurus, manu iniecta, si postea reperitur, prehendi potest. Fugitiuus, præsumitur iure destitui. Aduersus fugitiuum præsumitur de legem 15. Cod. de probationib. Fuga, suspectum reddit eum qui fugit, Fugitiuus damnato comparatur 111. Cod. de fugit. Nota de inquisitione laris & domicilij rei latitantis iudicis officio faciendam a-
ctoris præsentis gratiam. potest enim reus metu potentia aduersarij non comparere l. 1. §. 3. ff. de eo per quem. olim in vniuersa bona mittebantur l. 1. ff. quibus ex caus. in posses. l. penult. Cod. de dignitatibus. id est, pignoris causa. vt creditor præsens in tantum modum ius habeat pignoris, quantum est debita quantitas modus, & is fructus est contumati-
xæ, de quo adde l. 73. ff. de iudic: l. 11. Cod. de iud. l. 2. in fine Cod. vbi in rem: l. 8. Cod. quomodo & quando iudex. integris omnibus, bonis nondum venditis. seruet, restituat l. 15. Cod. de iudic. hinc sumpta est authentica, Quod obrinet, Cod. de pignorijs. id est, licet. l. 1. Cod. de pignorijs. l. 5. Cod. qui milit. dicta lege vltima: adde Nouell. 35. in fin. §. Nouell. 97. cap. 4.

militiarum causam considerantes, scimus quia ex antiquis tempo-
 hypothecaribus non erat in militiis hypotheca, sed quaedam nomi-
 indultae cre- na omnino antiqua & deficiencia in talibus efferebantur.
 ditibus. Paulatim vero imperatores interpellantium a credito-
 b Qui Titio rum miserati, haec praebant, cum utique omnis mili-
 pecunia cre- tia publica existeret nullum quaestum omnino alium
 didit vt mili- quam ex imperiali munificencia habens. 1 Propterea
 taret, Titio igitur sancimus ea que appellantur ex b casu, non omni-
 defuncto, bus prompte subiacere: nisi tamen creditor fuerit qui
 scholae placi- ad hoc ipsum mutuauit, vt militia illi meretur, alioqui
 to fruetur, aliis creditoribus non prompte damus hoc: sed si qui-
 Julian. const. dem filij fuerint aut vxor defuncti, istos omnibus pra-
 47. nu. 191. id ponimus c modis, vt adeant nos: & secundum iustione
 est, ea como- nostram hoc habeant non tanquam paternam heredita-
 da feret, eas- tem si in aliis inops sit, sed tanquam imperialem munifi-
 que annonas- centiam: vt & substantiam relinquentibus, & non habentibus,
 vindicabit in- tibus, merito solatium praebemus. Si vero nullus eis
 re hypothe- neque filius neque vxor fuerit, neque creditor qui ad i-
 ce, quas de- psam militiam mutuauit: tunc & alius creditoribus pra-
 fundus a fi- bemus hoc, ne videamur inhumanum aliquid facere, &
 sco percipie- non propter piam & Deo placentem actionem ponere
 bat, si modo legem: de militia quippe spectabilium silentiariorum
 militia de proprie datis & largitis eis priuilegiis in sua virtute ma-
 qua agitur nentibus.

De muliere inope indotata.
 CAP. VI.
 Q Voniam d vero ad clemenciam omnis a nobis apta-
 ta est lex, videmus autem quosdam coherentes
 mulieribus indotatis, deinde morientes & filios
 quidem ex lege vocatos ad paternam hereditatem, mu-
 liceres autem licet decies nullies in statu legitima coniu-
 liu l. 3. §. 7. ff. gis manserint, attamen eo quod non sit facta neque dos
 de munerib. neque antenuptialis donatio, nihil habere valentes, sed
 Militia adiu- in nouissima viuentes inopia: propterea sancimus pro-
 torum qua- uidenciam fieri etiam harum & in successione morientis,
 storis Nouell. & huiusmodi vxorem cum filiis vocari. & sicut scripti-
 35. silentiariorum legem l volentem, si sine dote existentem vxorem
 rum l. 30. §. vir dimiserit, quartam b partem eius substantiae accipere
 Slt. C. de in- cam: sic etiam hic, quoniam contingit h forte paucos
 off. l. Slt. Cod. aut plures esse filios, quartam partem eius substantiae
 de silentiar. Tu habere mulierem: siue plures, siue minus filij fuerint. si
 lian. hic: do- tamen legatum aliquid reliquerit ei vir minus quarta
 mesticorum parte, compleri i hoc: vt sicut lasas eas iuuamus, si forte
 arg. l. 6. C. de dimissa fuerint a viris indotatae consistentes: ita vel si
 advocat. di- perdurauerint semper cum eis, eadem fruuntur prou-
 uersit. ven- dentia, scilicet omnibus secundum instar illius nostrae
 di potest, et- constitutionis quae quartam decernit eis, etiam hic ser-
 go & pigno- uandis similiter quidem in viris b, similiter autem in mu-
 rari l. 9. §. 1. ff. lieribus. communem namque etiam hanc super eis po-
 de pignorib: l. nimus legem, sicut & praecedentem. 1 Si vero quas-
 2. C. res alien. dam res proprias mulier in domo viri aut alibi repositas
 ger. Certami- habuit, harum actionem l & retentionem habeat omni-
 num como- bus imminutam: subiacere huiusmodi rebus viri credi-
 da non pos- toribus nullo modo valentibus: nisi forte secundum quod
 sunt pigno- in illius iure ex hac lege haeres extiterit. 2 Haec ita-
 rari l. 5. Cod. que dicimus si coniunctorum alter dotem aut antenu-
 qua res pign. ptialem donationem non faciens, inops aut vir aut mu-
 oblig. possit hier inueniatur, & moriens quidem aut vir aut mulier lo-
 tamen ex cau cuples sit, ille vero vel illa superstes pauper existat. Nam
 fa iudicari ca si aliunde m forsan habeat: non offerentem dotem, aut
 pi l. 4. Cod. de non dantem propter nuptias donationem, non erit iu-
 re ind. vt & stum grauare filios per successionem: quoniam lex alia
 stipendia ar- est nostra, dicens dotem non offerentem, non posse res
 matorum mi- litum l. 4. C. de execut. rei iud. & eodem modo commoda ecclesiastica,
 & hic Cuiac. c Liberi & vxor percipiunt annonam seu scholae placitu
 militiae defuncti, & creditori defuncti praefertur: quia & si non sint
 haeredes defuncti scholae placitum ad eos lege defertur Iulian. hic: l. 11.
 in f. C. de proxim. sacror. scrip. Quod si creditor eo fini pecunia credit, 70
 vt militia emeretur, eamq; specialiter debito pignorauit creditori, is e-
 rit eo casu potior muliere ac liberis defuncti s. eod. adde Anton. Mercatorem
 3. Notat. 14. d hinc sumpta est authentica, Praeterea Codice vnde
 vir & vxor. aliis non l. v. C. vnde vir & vxor. l. 3. Cod. quor. bonor.
 §. 2. j. eod. Iulian. hic. l. Slt. Cod. de repud. Nouell. 22. Si tres liberi
 defuncto fuerint & vxor eius inops, vxor quadrantem accipiet: si plu-
 res, virilem usufructus tenus Nouell. 117. cap. 5. quin proprietatis iure ex
 Nouella Leonis 106. b Nouell. 74. c. 5. in fi. Mulier inops potest a-
 gere ad supplementum quartae sibi debita in bonis mariti locupletis.
 Nota de quarta viro competete in bonis vxoris locupletis defuncte. 80
 Mulier res suas mortuo marito, retinere potest ac vindicare. & ita ma-
 riti creditores excludere, nisi marito successerint. m Diues vxor quar-
 tam non habet in bonis mariti. n sensus est, Indotata vxori maritum
 propter nuptias donare non posse.

viri acquirere per antenuptialem donationem, quod et-
 iam volumus hic obtinere: nisi tamen ipse vir aut lega-
 tum ei, aut aliquam partem institutionis reliquerit. fieri
 namque hoc nullo inuidemus modo: vt omnibus mo-
 dis concordantiae legum seruentur, & inopia coniugis
 per diuitias saluetur alterius.

EPILOGVS.

Quae igitur placuerunt nobis, tua celsitudo in omni-
 bus valere, effectuique contradere festinet per praepcepta
 a se conficienda vniuersa faciens manifesta, quatenus i-
 pfi secundum haec viuant etiam, & conuersentur. Datum
 X. Kalen. Octob. Imper. Domi. Iustinia. P. P. A. anno XI.
 post conf. Bilifar. V. C. anno secundo 4.

CONSTITVTIONEM b QVAE EX
 adscriptio & libera natos, liberos esse vult, non ijs qui
 ante constitutionem nati sunt, sed qui post constitutio-
 nem, prodesse, & vt ne venerabiles domus commuta-
 tiones faciant adinuicem immobilium rerum eccle-
 siasticarum, decreto prius interposito, ex-
 cepta hac maiori ecclesia.

Tit. IX.

NOVELLA CONST. LIIII.

Imperator Iustinianus Augustus Ioanni praefecto praetorio, iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

N quada m nostrarum constitutionum ni-
 hil obscuritatis habente, mota sunt questio-
 nes ab aliquibus ex studio & ad suam inten-
 tionem obscuritatem ei introducentibus.
 Cum enim libertatis amatores simus: nuper posuimus
 legem b, vt non secundum antiquitatem b, si ex adscri-
 ptitia & libera persona processerit foboles, omnino eam
 sequi adscriptitiam fortunam secundum seruilis fortune
 obseruationem: sic etiam super adscriptitijs putari
 & secundum ventris statum, eius etiam qui nascitur con-
 siderari fortunam. Ex libera l namque matre procedere
 seruillem partum, nostra benefaciens noluit lex: quonia
 diximus in lege, si quidem coniuncti sunt mulieribus,
 siue etiam coniuncti fuerint, & filij procreantur: ita le-
 gem in ijs qui procreantur, valere. Quidam autem sic
 fatue aut callide interpretari ausi sunt legem, vt etiam si
 ante b constitutionem nati sunt aliqui, vel si valde sint
 senes, putent eos liberari tanquam modo natos, & non
 longe praecedentes legem: cum utique nos hunc habue-
 rimus intellectum, vt si coherentiam quidem vxoribus,
 post legem filij procreati essent, aut non coherent qui-
 dem, postea vero nuptiae fierent, post legem nati habe-
 rent ex lege datam libertatem.

Vt natus ex adscriptio & libera sit liber.

CAP. I.

NE igitur liceat artibus vt i & malignari, & posses-
 sionum nocere dominis talibus interpretationi-
 bus: ppterea sancimus, omnes qui nati sunt a tem-
 pore legis l, hos solutos esse adscriptitia fortuna, si ex li-
 beris nascantur matribus, omne praeteritum antiquae
 seruando legi.

Vt venerabilium locorum oekonomi res eccle-
 siae permutare inuicem possint exce-
 pta ecclesia Constantino-
 politana.

CAP. II.

Via m igitur nuper n scripsimus legem medentes
 ijs quae de ecclesiasticis alienationibus sunt: & vo-
 lentes, si quidem publicu debitu sit, posse eas alic-
 h Olim qui
 nascebatur ex adscriptio & libera, erat adscriptitijs: hodie ingenuus
 & hic: & dicta lege Slt. Qui ita nascitur in Africa, est quidem liber &
 res proprias habet. in ordine tamen colonorum est, nec potest pra-
 edium dimittere in quo natus est, & aliena excolere. Vide constitutio-
 nem quandam Iustianianam apud Cuiacium 4. obseru. 28. ea q; extat in No-
 uella 162. cap. 2. l Ex libera matre qui nascitur ingenuus est. b Lex
 non porrigitur ad praeteritos casus, nisi nominatim dictum fuerit
 de legem 7. Cod. de legibus. l id est, dicta legis vltima. m hinc sum-
 pta est authentica Item Cod. de sacrosanct. eccles. n Nouell. 46: adde
 Nouell. 7.

i. anno 537.
 i. legem vltimam Co. de agric. & censuris.
 vt constitutio qua de adscriptis agit, locu habeat ex quo publica est, Insuper pretat. Scrimgeriana editionis. De his que ex libera matre & adscriptio patre nati sunt. Iul. const. 48. De colonis natis ex liberis personis. Index reginae apud Cuiacium. huc pertinet c. 1. j. eo. vt cuiusque orationis domui, & alij loco sacro cu simili domo aut loco ad decretum in mobiliu possessionu commutationes facere liceat, interpretatio Scrimgeriana editionis. si venerabilis locus cu alio venerabili loco permutationem facere maluerit Iulianus hic constit. 48. Vt loca sacra praedia inuicem commutare possint. Index reginae apud Cuiacium. Huc pertinet c. 2. j. eod. l. Slt. Cod. de agricol. et censuris. hinc sumpta est authentica Antiqua, Co. de infant. rib. expof. d. l. Slt. Olim qui nascebatur ex adscriptio & libera, erat adscriptitijs: hodie ingenuus & hic: & dicta lege Slt. Qui ita nascitur in Africa, est quidem liber & res proprias habet. in ordine tamen colonorum est, nec potest praedium dimittere in quo natus est, & aliena excolere. Vide constitutionem quandam Iustianianam apud Cuiacium 4. obseru. 28. ea q; extat in Nouella 162. cap. 2. l Ex libera matre qui nascitur ingenuus est. b Lex non porrigitur ad praeteritos casus, nisi nominatim dictum fuerit de legem 7. Cod. de legibus. l id est, dicta legis vltima. m hinc sumpta est authentica Item Cod. de sacrosanct. eccles. n Nouell. 46: adde Nouell. 7.

d. Nov. 40.

Commutati-
ones bono-
rum ecclesia-
sticorum vt
fieri possint.

Nota argu-
mentum, Res
principis im-
mobilia cum
ecclesia pos-
sunt permutari, ergo & ipsius ecclesiae, quia Ecclesiae omnes summi principis, nempe Dei, sunt.

dixi ad Nouell. 46.
sanctae Sophiae.

nare cum omni subtilitate secundum legis obseruationem: si vero priuatum debitum est, pro soluto dare rem immobilem, & in nullo videri offendere positam legem, quae omnem alienationem prohibet: etiam illud adijcimus, & per quandam inuitabilem occasionem & vtilem danti & accipienti venerandae domui: hoc est, aut ecclesiae ad ecclesiam, aut prochothrophij ad prochothrophium, aut xenodochij ad xenodochium, aut simpliciter venerabili domui ad aliam reuerendam domum: hoc est, aut ecclesiam ad prochothrophium, aut monasterium ad venerandam domum, aut xenodochium aut nosocomium, aut illis ad ecclesiam, aut alterutrum, aut vnum horum quae prius a nobis sunt dinumerata, aut alteri cuiuslibet venerabili domui, licentiam damus praesulibus aorum monasteriorum per hanc legem commutationem facere, & hoc valere: & non solum imperium (sicuti prior dabat lex) licentiam habere commutare, sed etiam venerabiles domos quae regi omnium Deo, dedicate sunt: sic tamen vt etiam decretum interponatur cum omni subtilitate & iureiurando: & apud locorum metropolitam hoc considerari: & si reuera probatum fuerit cum iureiurando, quia vtile est vtrique parti hoc agi, ratum esse & valere, & non egere neque speciali iustione, neque pragmatico diuino typo: habentibus quippe ijs qui ad talia conueniunt, magni Dei iudicium, si quidem prauearicati fuerint horum quae competunt, aut quoddam colludium fiat, aut aliquid propter vilitatem vtriusque geratur partis. nam etiam maledicta his omnium terribilia imminabunt, & quae inferunt eloquia diuina peccantibus, & quae nunc eis disposita sunt. si quid autem praetermittatur, & postea demonstretur maligne factum: pro non factum erit. Excipimus etiam hac lege sanctissimam maiorem ecclesiam: sicut etiam prior illam namque in priori prohibitione alienationum stare volumus: quoniam & hoc ipsis gubernatoribus eius sanctissimis viris videtur.

EPILOGVS.

Tua igitur eminentia, quae nobis bene & sancte visa sunt, & per hanc sanctam declarata sunt legem, in omnibus gentibus quibus praes, per praepcepta propria solenniter faciat manifesta. Datum XV. Kal. Septembr. CP. Imper. Domi. Iustin. Anno XI. post Bilif. V. C. Conf. Anno II.

i. 537.

vt in poste-
rum.

De permuta-
tione reru
ecclesiastica-
rum, interpre-
tatio Scrim-
geriana edi-
tionis. Vt cum
solo principe
sacrorum bo-
norum permutatio fiat,
Index reginae.

De emphyteusi reru ecclesiasticaru Scrimger. vt liceat venerabilibus locis perpetuos contractus emphyteuseos inter se facere Iulian. constit. 19. Vt loca sacra inuicem perpetuam emphyteusin contra-herere possint, Index reginae. Nouell. 7. Nouell. 46. e. 3. Nouell. 54. e. 2. inf.

VT DE CETERO COMMVTATIONES ECCLESIASTICARVM RERV. NON fide fiant ad piissimum imperatorem, & hoc modo ad alias personas transcant res: sed haec tantummodo fiant ad imperialem domum: & vt liceat perpetuos emphyteuseis agi ab oratorijs in oratoria, decreto videlicet interposito: excepta hac maiore ecclesia: nec tamen in priuatam personam transeat emphyteusis

Tit. X.

NOVELLA CONST. LV.

Imperator Iustinianus August. Mennae archiepiscopo Constantinop.

PRAEFATIO.

REGEM scripsimus dudum ecclesiasticas quidem alienationes prohibentem, solam autem commutationem permittentem sanctissimis ecclesijs, nec non sanctissimae maiori ecclesiae huius felicissimae ciuitatis: dum imperium accipere aliquid ab aliqua venerabilium domuum voluerit. postea si quidem aliam scripsimus legem, qua excepimus sanctissimam maiorem ecclesiam, permittentes quasdam alienationes, quas illa lex dicit. Quia vero cognouimus eo quod aliqui prioris constitutionis capitulum quod de permutacione competentium rerum sanctissimis domibus ad imperium scripsimus, ad artem legi contrariam conuenerunt: postularuntque nos quidem a sanctissima ecclesia accipere, his autem haec dare: hinc aggressi sunt multi quidem similibus petitionibus nitentes sacram circumuenire constitutionem. Quae cumq; ergo gesta sunt a nobis vsque ad praesentem diem, haec sub schemate quod nunc est, valere volumus, nullo permutando horum quae iam a nobis cum sanctissima ecclesia in talibus contractibus gesta sunt, aut cum ijs qui haec a nobis perceperunt.

CAP. I.

DE cetero autem sancimus, nulli penitus vllam esse licentiam aliquid tale agere: sed illas solas valere permutaciones, quae ad imperialem domum in hoc factae sunt, vt perpetuo apud imperium maneat, & non transferantur ad priuatum: neque illarum ius per medium imperium ad eos proficiscatur. Sed si quid tale fiat, licentiam damus reuerendissimis economis res apprehendere huiusmodi, & trahere eas rursus ad sanctissimam ecclesiam, tanquam si nec ab initio contigisset permutaciones harum ad imperium factas: sed seruari hoc schema in perpetuum ex praesenti die inchoatum, omnibus quae dudum (sicut praediximus) post priorem legem secundum modum praedictum gesta sunt, ratis manentibus: eo quod illa quidem quae sic facta sunt, a viris gesta sunt. Nunc autem quidam volunt, illorum exemplo videntes, & nobis esse molesti, & sanctissimam maiorem ecclesiam huius felicissimae ciuitatis circumuenire: quod per omne tempus nullo modo fieri volumus. Sed & si fiat quolibet schemate, hoc etiam infirmum esse: & a sanctissima maiore ecclesia in perpetuum vindicari: nulla ei temporis praescriptione in hoc obijcienda.

Vt ecclesijs inter se liceat perpetuos contractus emphyteuticos facere.

CAP. II.

ILLud quoque sancimus, vt alijs omnibus de iure emphyteuseos sancitis, & in sanctissima maiore ecclesia, & in alijs omnibus venerabilibus domibus proprium robur habentibus, licentia sit sanctissimis ecclesijs & venerabilibus domibus adiuuicem, & emphyteusim perpetuam agere: decreto quippe hinc faciendo: excepta quidem hac sanctissima maiore ecclesia in hac celebrata emphyteusi: vt non ad priuatam personam extendi omnino possit.

EPILOGVS.

Tua igitur beatitudo quae iussa sunt a nobis, custodiat manifesta, vt & ipsi quae nobis placuerunt cognoscant, nihil horum prauearicati praesumant, erit enim vniuersis a Deo iudicium & exinde poena, si quid praeter haec aut ipsi egerint aut agi permiserint. Datum III. Non. Nouembr. CP. Imper. DN. Iustin. PP. A. anno XI. post Bilif. V. C. Conf. anno II. Indictione prima.

Res ecclesastica delata ad imperatorē causa permutatiōnis, priuatiōrum fieri nō debent. hoc abrogatum Nouell. 119. & 10.

Ecclesia ad ecclesiam tunc fit permutatio.

i. anno 534: e. epiphanius

Scrimger. De emphanisticis quae a ceteris exiguntur, Iulian.

constit. 50. vt in sola ecclesia Constantinopolitana prebeatur insinuatiōnes

Index reginae: Insinuatiua sunt quae noui clerici dat veteribus p suo introitu: Quae dat episcopi Enthronistica Nou. 123. c. 3. cathedratica Iuliano & Alexandro c. Ecclesias de censibus adde Nouell. 123. c. 16. Sibi dicam de Annatis.

Corruptis moribus clerici gratis non promouebantur seculo Iustiniani.

hinc illud, Gratis accipit, gratis date. si haec constitutio videretur esset, patrici hodie sacerdotēs essent.

Corruptis moribus clerici gratis non promouebantur seculo Iustiniani.

hinc illud, Gratis accipit, gratis date. si haec constitutio videretur esset, patrici hodie sacerdotēs essent.

VT EA QVAE VOCANTVR INSINUATIUA super clericis, in maiore ecclesia quidem dentur: in alijs autem ecclesijs penitus non dentur.

Tit. XI.

NOVELLA CONST. LVI.

Imperator Iustinianus August. Mennae archiepiscopo regiae ciuitatis Constantinop.

PRAEFATIO.

VRIMAS aditiones suscipientes, haec legem dirigere ad tuam beatitudinem iustum existimauimus. Qui enim ordinantur a tua reuerentia clerici in sanctissimis ecclesijs (absque tamen sanctissima maiori ecclesia) omnium patiuntur crudelissima, non suscipientibus eos illic ecclesijs antequam quantum voluerint accipiant aurum. & nouimus hoc ex frequentibus aditionibus de hoc factis nobis.

CAP. I.

Sancimus igitur beatitudinem tuam hoc validissime custodire, vt si quidem consuetudo est dare eos qui ordinantur in sanctissima maiore ecclesia, hoc eos praebere. nihil enim de ijs quae dantur in sanctissima maiore ecclesia, nouamus. Praeterea vero in alijs omnibus nulli in eis clericorum licentiam esse penitus pro ijs quae vocantur insinuatiua, aliquid ferre. Sed & si quis tale aliquid egerit illum quidem priuari sacerdotio: in illius autem officio introire qui missus est: & hanc eum auaritia ferre mercedem: custodire vero hoc etiam Deo amantissimos defensores sanctissimae maiore

ris ecclesie, poenam formidantes decem librarum auri, si quid horum neglexerint: sed gratis omnia procedere. Deinde etenim defunctiones & ministeria non per venditionem, nec per mercationem fieri aliquam volumus, sed pure & citra redemptionem. sic enim rei digni fient nulla venditione ac mercatione facienda.

τὰς γὰρ τῆς λειτουργίας τε καὶ ὑπερησίας οὐ κατὰ παράσιν &c. i. nam domini Dei ministeria & functiones non per venditionem &c.

hoc vitium vulgò, Simonia.

i. anno 554.

De clericis qui à suis destiterunt ecclesiis, interpretat. Scrimgeriana editionis. Si ecclesiam suam clerici dereliquerint. Iulianus cost. 51. vbi huiusmodi desertores vocat destitores.

De subrogatis clericis, index regine. huc pertinet cap. 1.

De his qui aedificant aedificat, vel annonas clericis donat. Iulian. d. loco ca. 198. vt qui aedificent aedem sacram ordinat in clericis Patriarchae auctoritate, Index regine. huc pertinet cap. 2.

Clericus desertor non priuatur clericatu, sed ei loco alius subrogatur. diaria, salaria Iulianus, sportulas Cyprian. 1. epist. annonarum Nouella 6: cibaria l. 99. ff. de legat. 3. οὐκ ἔστιν ἐπιπέρας, ἡγορηθῆναι J. eodem. Alterius fraudatio, nemini adiumento esse debet. id est, conduplicatas impensas sustinere. Qui ecclesiam aedificant, aut de suo clericis praebent annonas, ius habent instituendi & substituendi clericis quos voluerint (id vulgò appellatur ius patronatus) dummodo prius eos obtulerint & commendauerint episcopo. cui dignos admittere, indignos respuere licet Nouella 123. cap. 18

EPILOGVS.

Tua igitur beatitudo, & qui postea in pontificalibus accesserint sedibus: quae à nobis ordinata sunt, & per hanc declarata sunt legem, operi effectuique tradere festinet. Datum 3. Kalend. Nouemb. Constantinop. Imper. DN. Iustin. A. anno XI. post Bilif. V. C. Conf. anno secundo.

VT CLERICI QUI RECEDVNT, aliis pro eis subrogatis, praebent subrogatis emolumenta: recedentes autem remeare volentes non suscipi: & vt si quis aedificans ecclesiam, aut aliter in eadem feruientibus ministrans emolumenta, voluerit aliquos clericos instituere: non fortuitè eos sed probatione sanctissimi patriarchae suscipiat.

Tit. XII.

NOVELLA CONST. LVII.

Imperator Iustinianus August. Mennae sanctissimo huius regiae urbis archiepiscopo & vniuersi eius tractus patriarcha.

PRAEFATIO.

LVRIMI saepe clerici quibusdam orationis obseruantes domibus, aut etiam fortè ab aliis quibus prius instituti, ministrantur eis ab aliis quibus solennes expensae: deinde separant semetipsos diuinis omnino sacramentis propter quas ipsi nouerunt causas, aut pro qualibet occasione recedunt omnino à sanctissima in qua constituti sunt ecclesia.

De clericis subrogandis in locum desertorum clericorum.

CAP. I.

Ancimus igitur, non ex hoc fieri prohibitionem sacro ministerio, sed alios subrogari à Deo amantissimis episcopis, sub quibus ipsa constituta sunt ecclesiae, & eos hac accipere. Non enim volumus aliquibus dari lucra quae iam eis per ipsos aut propter ipsos expendebantur sanctissimis ecclesiis: quoniam nolumus per quamlibet occasionem luerum aliquos facere ex aliorum fraudatione: sed quae ab initio ministrabantur, semper dari, & non sacrum ex hoc ministerium corrumpi: non existente licentia postquam statuti fuerint aliqui pro prioribus clericis aut à sanctissimo patriarcha, aut à provincialibus episcopis, rursus recedentes denuò remeare velle, & expellere subrogatos: & cogi dupliciter ministrare eos qui faciunt talem expensam: dare etiam subrogatis, & denuò remeare volentibus: sed illos quidem reuertentes non suscipi. qui verò post decessum priorum statuti sunt, eis dari emolumenta: nullo verò hinc ministrantibus accessu talia lucrari nitentibus: ex sua substantia omnino praebentibus his qui ab eis statuti sunt emolumenta, & omnes expensas: haeredibus eorum & successoribus scientibus, quia si etiam post hac fraudauerint, certa possessio deputabitur ex eorum substantia sacris nostris priuatis, vt hinc ministratio eis fiat.

Vt fundatoribus ecclesiarum facere in eis clericos non liceat, sed tantum praesentare.

CAP. II.

Illud quoque ad honorem & cultum sedis tuae decernimus, si quis aedificans ecclesiam, aut etiam aliter expendens in ea ministrantibus alimentia, voluerit aliquos clericos statuere: non esse ei fiduciam ullam quos annonarum Nouella 6: cibaria l. 99. ff. de legat. 3. οὐκ ἔστιν ἐπιπέρας, ἡγορηθῆναι J. eodem. Alterius fraudatio, nemini adiumento esse debet. id est, conduplicatas impensas sustinere. Qui ecclesiam aedificant, aut de suo clericis praebent annonas, ius habent instituendi & substituendi clericis quos voluerint (id vulgò appellatur ius patronatus) dummodo prius eos obtulerint & commendauerint episcopo. cui dignos admittere, indignos respuere licet Nouella 123. cap. 18

vult per potestatem deducere tuae reuerentiae ad ordinandos eos, sed examinari à tua sanctitate: sententiaque tua, & qui pontificalem sedem rexit, semper hos suscipere ordinationem, qui tuae beatitudini, & qui postea opportuni videbuntur existere, & Dei ministerio digni: vt non profanetur sancta Dei, (hoc videlicet quod sacris sancitur cloquiis) sed intacta hac & ineffabilia tremendaque constituta, sanctè & Deo amabiliter & venerandè tractari.

ὡς μὴ βέβαιον ἐπιλοῦσθαι τὰ ἄγια & Θεῷ σκρίμπ. Ezechiel 20 τὸ ἀγίον οὐ βεβηλάσεται.

EPILOGVS.

Quae igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, beatitudinem tuam seruare perpetuò sancimus: cognoscentes, quia non minus nobis curae est sanctarum ecclesiarum conseruare vtilitatem, quam ipsius animae. Datum III. Non. Nouemb. C. P. Imper. DN. Iustinia. PP. August. anno XII. post Bilif. V. C. Conf. anno tertio.

i. anno 555. quae subscriptiones Cuiacio non probatur, vt pleaque aliarum Nouellarum 4. obferuat. 28. & illicita l. 15. Cod. de episcop. l. 3. l. 8. Cod. de hereticis. & ierem. μυσταγωγίας, Scrimg. μυσταγωγίας

VT IN PRIVATIS DOMIBVS SACRA MYSTERIA non fiant.

Tit. XIII.

NOVELLA CONST. LVIII.

Imperator Iustinianus August. Mennae archiepiscopo regiae ciuitatis Constantinopolitanae.

PRAEFATIO.

Priscis sancitum est legibus, nulli penitus esse licentiam, domi quae sacratissima sunt agere: sed publice sinere procedere in edulitate, & Dei culturam, secundum sancti domi fiat nem de his sacratis actibus traditam. Et nos etiam hanc communio facin praesenti ponimus legem, quam cum omni caurela tenere volumus. Omnibus enim interdiximus magne huius ciuitatis habitatoribus, magis autem etiam totius nostrae ditionis, in domibus suis habere quasdam quasi orationum domos: & in his sacra celebrare mysteria: & hinc fieri quaedam catholicae & apostolicae traditioni extranea. Sed si quidem domos ita simpliciter aliqui habere putant oportere in sacris suis, orationis videlicet solius gratia, & nullo celebrando penitus horum quae sacri sunt mysterij: hoc eis permitimus. Inuidia enim nulla est, si volunt circa hac habere habitacula quaedam, & in eis tanquam in sacris orare, aliis autem omnibus abstinerere: nisi tamen in eis voluerint aliquos inuitare clericos hic quidem sanctissime maioris ecclesiae, & sub ea sanctissimarum domuum, voluntate ac probatione sanctissimi archiepiscopi ad hoc deputatos: in prouincia verò Deo amabilium episcoporum: nulla nouitate sed eius beatitudinis ex praesenti nostra lege facienda circa existentia ei quolibet modo in ordinationibus aut gubernationibus hic aut in prouinciis iura: sed omnibus etiam competentibus ei quolibet modo & tempore, ratis nunc & in omne reliquum tempus seruandis: sancimus tuam hanc conseruare gloriam, & manifesta omnibus per literas proprias constituere, quatenus per omnia valeat lex. Hac enim & gloriosissimo praefecto felicis huius urbis & sanctissimo archiepiscopo & vniuersali patriarchae praecipimus, vt ex ciuili & sacerdotali virtute hanc perpetuè custodiantur. Sciant enim & ipsi in domuum domini, quia si non hac custodierint, ipsi quidem sub imperiali fient motu: domus autem in quibus aliquid tale agitur, & publica fient, & sub sacratissimo nostrum ararium deducuntur. Si autem & aliquos contingat tale aliquid in suis habere domibus: sciant quod nisi intra tres menses ex quo hac lex insinuata fuerit, haec correxerint, & ad figuram à nobis ordinatam deduxerint, sub praedicta poena fient. Hac autem agerentate, non per aliquam calumniam volumus, veracium enim solummodo sumus amatores. Hec sancimus tuam custodire celsitudinem, & nihiltali fieri concedere. Scito enim quia si didicerimus quod tibi tale aliquid denuntiatum, deinde non prohibuisti aut tu, aut successores tui singuli futuri: ipse quidem quinquaginta librarum auri expones poenam, & qui successores singuli tui fuerint: parens autem tibi officium, idem sustinebit damnum, quia rem nobis studiosam, & sanctissimam ecclesiae custodientem vnitatem, & prohibentem quae à nobis aperte interdita sunt agi latenter, passum est despiciere commissum:

& illicita l. 15. Cod. de episcop. l. 3. l. 8. Cod. de hereticis. & ierem. μυσταγωγίας, Scrimg. μυσταγωγίας J. eod. vt ne litatem, & Dei culturam, secundum sancti domi fiat nem de his sacratis actibus traditam. Et nos etiam hanc communio facin praesenti ponimus legem, quam cum omni caurela tenere volumus. Omnibus enim interdiximus magne huius ciuitatis habitatoribus, magis autem etiam totius nostrae ditionis, in domibus suis habere quasdam quasi orationum domos: & in his sacra celebrare mysteria: & hinc fieri quaedam catholicae & apostolicae traditioni extranea. Sed si quidem domos ita simpliciter aliqui habere putant oportere in sacris suis, orationis videlicet solius gratia, & nullo celebrando penitus horum quae sacri sunt mysterij: hoc eis permitimus. Inuidia enim nulla est, si volunt circa hac habere habitacula quaedam, & in eis tanquam in sacris orare, aliis autem omnibus abstinerere: nisi tamen in eis voluerint aliquos inuitare clericos hic quidem sanctissime maioris ecclesiae, & sub ea sanctissimarum domuum, voluntate ac probatione sanctissimi archiepiscopi ad hoc deputatos: in prouincia verò Deo amabilium episcoporum: nulla nouitate sed eius beatitudinis ex praesenti nostra lege facienda circa existentia ei quolibet modo in ordinationibus aut gubernationibus hic aut in prouinciis iura: sed omnibus etiam competentibus ei quolibet modo & tempore, ratis nunc & in omne reliquum tempus seruandis: sancimus tuam hanc conseruare gloriam, & manifesta omnibus per literas proprias constituere, quatenus per omnia valeat lex. Hac enim & gloriosissimo praefecto felicis huius urbis & sanctissimo archiepiscopo & vniuersali patriarchae praecipimus, vt ex ciuili & sacerdotali virtute hanc perpetuè custodiantur. Sciant enim & ipsi in domuum domini, quia si non hac custodierint, ipsi quidem sub imperiali fient motu: domus autem in quibus aliquid tale agitur, & publica fient, & sub sacratissimo nostrum ararium deducuntur. Si autem & aliquos con-

tingat tale aliquid in suis habere domibus: sciant quod nisi intra tres menses ex quo hac lex insinuata fuerit, haec correxerint, & ad figuram à nobis ordinatam deduxerint, sub praedicta poena fient. Hac autem agerentate, non per aliquam calumniam volumus, veracium enim solummodo sumus amatores. Hec sancimus tuam custodire celsitudinem, & nihiltali fieri concedere. Scito enim quia si didicerimus quod tibi tale aliquid denuntiatum, deinde non prohibuisti aut tu, aut successores tui singuli futuri: ipse quidem quinquaginta librarum auri expones poenam, & qui successores singuli tui fuerint: parens autem tibi officium, idem sustinebit damnum, quia rem nobis studiosam, & sanctissimam ecclesiae custodientem vnitatem, & prohibentem quae à nobis aperte interdita sunt agi latenter, passum est despiciere commissum:

Novell. 14. §. 1. Nouell. 43. c. 5. l. 2. adde Nouell. 131. c. 8. Martial. 8. Dic verū mihi Marce, diu amabo, Nihil est quod magis audiam libentes.

commiffum: & circa ipsum cingulum periclitabitur: infu- per & ipsam domum in qua aliquid tale agitur, fieri pu- blicam & sub sacratiffimum venire ærarium.

EPILOGVS.

Scriptum autem est à nobis & sanctiffimo patriar- chæ felicis huius vrbis, vt & ipse huius ponat rei prou- dentiam. volumus enim sacerdotaliter & iudicialiter hæc feruata durare in reliquum tempus immutata. Dat. 3. Non. Nouemb. Constantinop. Imper. Domi Iustin. PP.

anno 552. August. anno XI. post Bilif. V. C. Conf. *

De impen- sis in funera mortuorum faciendis lu- lian. const. 53. De sumptib. funerum 3. C. 44: Index re- gna apud Ce- sacum: adde Nouel. 43.

DE DEBITA IMPENSA IN EXE- QUIIS DEFUNCTORUM.

Tit. XIII.

NOVELL. CONSTIT. LIX.

Idem Imp. August. Iohanni P. P. iterum ex- contuli & patricio.

PREFATIO.

INGVLA bonorum operum à nobis Dei au- xilio oportet accipere principium, aut si qua, ca quæ ab alijs facta sunt bona, secuta est cor- ruptio, hanc emendari à nobis, & in antiquum reduci ordinē. Vt nos aut factioe rei aut correctione, ad bonos actus studeamus habere semper participiū. Quale videlicet aliquid & super exequijs defunctorum factum non recte perspeximus emendare, & donare omnibus ne duplicem sustineant difficultatem, simul quidem vt quæ sua sunt amittant, simul autem vt pro se damni- centur. Sed quod Constantinus piæ memoriæ recte cogi- tans disposuit, & post hæc Anastasius piæ memoriæ fir- mauit, adiciens etiam reditus causā, hoc nos ipsi cum pe- riculum patiat cadere, reparare & dare cum omni cau- tela & terminis competentibus cogimur, illud facientes manere immortale. Constantino enim piæ memoriæ nongētis octoginta ergasterijs, ex diuersis corporibus fe- liciffimæ huius vrbis sine tributis dante sanctiffimæ ma- iori ecclesiæ, Anastasio vero piæ memoriæ nō solum er- gasterijs illis quinquaginta & centum adijciente, sed & reditum certum largiēte per duas pragmaticas formas, quatenus quod ex ipso reditu colligitur aurum proficiat ad ea quæ dantur à Deo amabilibus œconomis his qui ad hoc laborant, plurimi plerumque adierunt nos, dicentes non similitur causam procedere. neque sine mercede fieri defunctorum exequias, sed exigī amare, & inueniri pluri- ma foris nomina & corpora quæ etiam inuitos exigunt lugentes, & cogunt dare non habentes, hæc omnia iustū iudicauimus competenti correctione digna facere.

CAP. I.

PRIMUM itaque ea quæ per ergasteria plurimam sus- ceperunt læsionem & deminutionem, ad plenum res- tituimus sanctiffimæ maiori ecclesiæ, sacram pro- pter hoc scribentes formam ad vrbis præfecturam, qua- tenus ipsa cum obediente sibi officio traderet mille cen- tum ergasteria omnibus modis Deo amantiſſimis eccle- siæ defensoribus & œconomis sanctiffimæ dictæ ecclesiæ octingentis quidē in corporibus ergasteriorū præbendis Deo amantiſſimis defensoribus, trecentis autē Dei cul- toribus œconomis, vt Deo amabiles œconomi habeant quadraginta ergasteria, & reditū ab Anastasio diuæ me- moriæ donatum, nequaquam querentes tanquam mi- nus sit, sed supplementum ex trecentorum ergasterio- rum datione habentes, facere mensuorum expensas, & decanis & alijs ordinibus, Deo verò amabiles defensores habentes octingenta ergasteria & appellatos leſticarios præbere & aliud ministerium facere quod defunctorum exequiæ volunt, quatenus per hoc damna auferantur lu- gentium.

CAP. II.

OPORTET ergo supradicta mille centum ergasteria eu- stodiari & Deo amabilibus œconomis & defensori- bus semper sine tributis & sine diminutione, & sup- plenda à gloriosissimo præfecto felicis huius vrbis si quis faciat casus quolibet modo aut mutatio horum faciei aut mercationis, vt Deo amabiles quidem œconomi ha-

bentes prædiorum administrationem quæ sepulchris de- putata sunt, habentes etiam sine tributis trecenta ergaste- ria, defensores autem octingenta, circa exequias defun- ctorum faciant gubernationem, ea quidem quæ ex præ- diorum reditu accedunt à Deo amabilibus œconomis dari sepulchris, sicut descendentes diximus, adiecto etiam ex trecentis ergasterijs cremento, quod etiam ipsum in ipso opere percipere petierunt. Quia igitur mille centum ergasteriorum in hac existentium felici vrbe plurima ex- ciderunt, præcipimus secundum præsens tempus reple- antur, & horum mille centum ergasteriorum numerum imminutum conseruatum & sine tributo, diuisum se- cundum dictum à nobis modum feruari & Deo amabili- bus œconomis & Dei cultoribus defensoribus, vt tamen non minus sint Decani seu laboratores octingentis de- putati Deo amabilibus defensoribus, pro verò trecentis datis Deo amabilibus œconomis, licetiam his esse iisdem Deo amabilibus viris si voluerint, in corporibus accipe- re trecenta ergasteria, aut omnia aut quædam ex his, aut percipere occasione appellatorum excusatorū, pecunias pro cunctis aut pro aliquibus ergasterijs, ipsasque pecu- nias quas hæcenus non habebant, (sicut & ipsi nostram docuerunt potestatem) expendere circa defunctorum exequias, vt ex his pecunijs & ex reditibus prædiorum distributio fiat & decanis & acolythis, sicut descendentes ordinauimus. Iisdem e- nim Deo amabilibus œconomis docentibus, quia iam impossibile est ex prædijs de cetero eundem reditum feruari, recte nos trecentorum ergasteriorum cremen- tum distribuimus huic parti, quatenus, quod inculpabiliter hæcenus datum est laborantibus circa funera exequias, & deinceps detur, hoc est per singulum mensem quadrin- gentos solidos diuidēdos Decanis & acolythis & ascetrijs, & canonicis, secundum eam quæ hæcenus apud eos te- nuit consuetudo: hoc est decanis quidem per singulos menses centum octoginta duos solidos, assisterijs autem nonaginta [vnum] solidos, & acolythis nonaginta vnum solidos, & canonicis triginta & quinque solidos, congre- gandos quidem ab eisdem Deo amabilibus œconomis, soluendos autem in eis qui consueuerunt accipere, per sex menses.

CAP. III.

OPORTET autem competentem quidem auri partem reuerendissimis assisterijs dari, per Deo amabiles œconomos secundum dictas inducias, Eugenio Deo amabili diacono & xenodochio Sampsonis sanctæ memoriæ xenonis, & eius qui per nos constitutus est, & his qui erunt post eum Deo amantiſſimi xenodochi me- moratorum xenodochiorum, eo quod assisteriæ ad hoc ministrantes opus sub xenodochis per tempus memo- ratorum venerabilium xenodochorum constitutæ sint. quod autem contingit Acolitos & reuerentissimas cano- nicas similiter dari ab eisdem Deo amabilibus œcono- mis, & qui nunc præsent eis, & quibus per tempus præ- sulatus eorum committitur, vt per eos distributio fiat præ- declaratis & sub eis constitutis assisterijs & canonicis, necnon & acolythis: Si verò retrò fecerint circa talem so- lutionem Deo amabiles œconomi, & hoc palam fiat, in- tra sex menses, in secundo semestre veniente, si nullam fecerint solutionem, tunc omne quod post primum se- mestre debetur, exigi, semper à Deo amabilibus œcono- mis cum vsura tertie partis legitimæ centesimæ post se- mestre tempus prouidentiam huius ponente per tempus sanctiffimo archiepiscopo & patriarcha felicis huius vr- bis sanctiffimæ maiori ecclesiæ.

CAP. IIII.

SI autem & alter annus transeat, & neque sic aliquid exoluat Deo amabiles œconomi reuerentissimis mu- lieribus aut memoratis decanis, licentiā esse per tem- pus sanctissimo patriarchæ non solum exigere Deo ama- biles œconomos debitum cum dicta vsura, sed etiam dare eos cogere quæcunque decreta sunt. & (si vo- luerit sanctiffimus Patriarcha) expellere eos à guberna- tione prædiorum, & exigere horum faciem puram ab eis qualis est. Horum omnium sollicitudinem ponente pro tempore beatissimo archiepiscopo & vniuersali patriar- cha, sub quo sunt & Dei amabiles œconomi & omnis cle- rus, & vniuersus sanctiffimæ maiori ecclesiæ status. His ita factis nullum penitus ab inuito percipere pro mortuo corpore tutato quicquam. vt autem

νοπιατάς
Decanil. 4.
C. de sacros. ec-
cles. l. i. C. de
collegiat: le-
sticarijs seu co-
piata, vispel-
liones vexo-
pogos, Barg-
ne, Bergene.
Ascetriae &
Canonicos ut
monachæ 2.
Nicensa 20.
Basilius epif.
αεθς Θεοδω-
σαν κα. νονικην
αεθς βιθ κα-
νονικη Maca-
rius Homilia
27. distat ab
inuicē sicut
Ascetria à
monasterijs.
Sanctimonia
les dicuntur
à Iuliano hic
quorum offi-
ciū erat psal-
lere.
Acolythi
quasi asscle,
quorum offi-
ciū erat præ-
lucere.
hinc constat
funerum ela-
tiones sum-
ptibus eccle-
siæ, non de-
functorum
fieri solitas,
non à clericis
sed ab acce-
trijs mulieri-
bus, acoly-
this & Deca-
nis. Ascetria
psallebant
quasi præfice
olim, Acoly-
thi deferebāt
funalia, De-
cani feretrū
sive lectum
qui & lectica
rij & copiate,
vispelliones
ollm Cuiac
lib. de diuers.
temporib. c. 8.
ἀσκητείας.
κατὰ τὴν
ἐρημὴν αεθ
θεσπιαν. i.
dicto termi-
no.
De xenodo-
cho Sampso-
nis alibi dixi
κατὰ πιν,
i. moram.
Ex mora
sex mēsum,
œconomisin
fligūtur vsu-
ra trientes.
i. curato,

discreta sint omnia, sancimus singulo lecto gratis dato vnum assisterium dari, assisteriarum aut canonicarum vnum, octo non minus octo mulierum precedentium lectum & monialibus psallentium & tribus acolitibus, qui nihil penitus accipient. Si tamen quis voluerit competentium defuncto & exco-lythis constat quias facientium ipse sponte, cogente nullo & aliud assisterium vnum & duo aut etiam amplius assumere: hoc sit quidem eius munificentiae, tamen nec hoc indefinitum relinquimus, & hic eandem mensuram esse volumus harum quae per munificentiam assumuntur assisteriarum seu canonicarum, & acolorum, quam superius definiimus, non minus octo assisterias seu canonicas esse quae ex vnoquoque assisterio assumuntur, & tres acoloros per singulum assisterium.

CAP. V.

DAre autem assisterijs seu canonicis his quae circa id gratis ministrare sumuntur, si quidem intra novos muros felicitis huius vrbs sint exequiae, vsque ad ternos solidos, nihil ex hoc acolitibus penitus recipiendis neque diuidentibus haec cum reuerentissimis assisterijs aut canonicis. Acolitis autem qui praeter tres gratis ministrantes sumuntur, si quidem alij tres sint, fieri contentos siliquis tribus: si vero sex, siliquis sex: & deinceps secundum hunc modum etiam de his gubernari. Certum verò est quia si & spatium plus consistat, & qui lecto ministrant decani plures sint, assisteria plura propter huius le tremissem, etiam aliquid & ipsis dabitur secundum similitudinem ad asceteria disciplinae laborantium, ut differentia laboris videantur aliquod & ipsae habere hinc for- latium. Videtur autem intra novos muros & transitus Iustinianarum seu Sycorum, quoniam non longe constituta [neque] egeret ampliori tempore vel labore ad veniendum ibi. Si vero foris novos muros felicitis huius vrbs exequiae fiant, aut etiam in alios transitus extra quam dictum est, tunc assisterias quidem seu canonicas dimidiam partem solidi accipere, neque hic communicantibus penitus vlllo modo eis acoloribus. Ipsis autem acoloribus in singulo assisterio quatuor accipientibus siliquas, & vltra haec nihil, secundum memoratam diuisionem, assisterio sequente gratis datum lectum cum tribus acoloribus & ipso omnino veniente, per octo assisterias aut canonicas, & tres (sicut dictum est) acoloros, & nihil penitus accipientibus, neque per circorum dationem exigentibus, & aliam mensuram adiuuentibus sub alio velamine.

CAP. VI.

Hec itaque omnia definiuimus super his qui non per munificentiam quaerunt duos maiores lectos in venerabili vasorum custodiario positos. Dicimus autem Studij gloriosae memoriae, & Stephani magnificae memoriae. Si quis enim illos voluerit accipere, ut pote & pluribus hominibus egentes, & custodia potiori & omnimoda curiositate egentes, hoc non coniungimus his quae prius diximus, sed tanquam magnificam exhibens voluntatem, quantumcunque pro labore decanis aut reuerentissimis assisterijs vel canonicis dare placuerit, tantum & praebat, non tamen valentibus transcendere decem solidorum quantitatem in duobus lectis Studij & Stephani in deaurato autem posita in sanctissima maiore ecclesia, vel vno solido pro eo forsan faciendo quatuor solidorum, assisterijs autem & canonicis & acoloribus duplicia accipientibus quam prius de his definiuimus. quippe & ipso assisterio seu canonicis gratis in alijs lectis praecedente, eandem accipiente quantitatem quam & reliqua assisteria. Hoc ipso & super acoloribus obseruando quod praediximus, ut & isti duplum horum quae iam a nobis ordinata sunt, accipiant. quando vnus tamen horum trium fuerit lectus in quo vnus agitur, id volente qui hoc celebrat: quippe Deo amabilibus defensoribus necessitatem habentibus corpora decanorum praebere, ex eis deputauimus octingentis ergasterijs & etiam lectos, non tamen expensas facere aliquos, Deo amabilibus economis cogendis vel ex reditu ab Anastasio diuinae memoriae relicto, vel ex trecentis ergasterijs omnem memoratam expensam fieri circa dictas personas secundum in omnibus ordinatam a nobis diuisionem. Sic nihil indefinitum erit, sed mediocres sepulturas fieri volentes haec fruuntur dispositione, & ad munificentiam respicientes, non magis damnificabuntur, sed erunt cum mediocritate munifici.

q̄a Theodo- sio constituti sunt l. 18. Cod. de sacros. eccl. l. 16. C. de operib. public. l. 7. C. de metris. tresslem Iustian. hic mal- nistrant decani plures sint, assisteria plura propter huius le tremissem, tres as- similitudinem ad asceteria disciplinae laborantium, ut dif- ferentia laboris videantur aliquod & ipsae habere hinc for- latium. Videtur autem intra novos muros & transitus Iustinianarum seu Sycorum, quoniam non longe constituta [neque] egeret ampliori tempore vel labore ad veniendum ibi. Si vero foris novos muros felicitis huius vrbs exequiae fiant, aut etiam in alios transitus extra quam dictum est, tunc assisterias quidem seu canonicas dimidiam partem solidi accipere, neque hic communicantibus penitus vlllo modo eis acoloribus. Ipsis autem acoloribus in singulo assisterio quatuor accipientibus siliquas, & vltra haec nihil, secundum memoratam diuisionem, assisterio sequente gratis datum lectum cum tribus acoloribus & ipso omnino veniente, per octo assisterias aut canonicas, & tres (sicut dictum est) acoloros, & nihil penitus accipientibus, neque per circorum dationem exigentibus, & aliam mensuram adiuuentibus sub alio velamine.

CAP. VII.
Hec igitur nos decreuimus & super ergasterijs & super reatibus & super exequijs vel quae gratis vel per munificentiam fient. Custodes quoque ponimus ut imminutus semper custodiatur ergasteriorum numerus, non solum gloriosum praefectum huius vrbs & ei obediens officium, sed multo potius tuam celsitudinem & qui semper cingulo sunt addendi, cui nunc ipse praesides. Insuper & poenam definimus & aduersus officium tuum si neglexerit, quinquaginta librarum auri, & aduersus eos qui semper tuam perceperint sedem, duplicem, ut non concedatur aliquando memoratorum mille centum ergasteriorum numerus deficere secundum dictam a nobis diuisionem. sed si docearis hoc aut ipse aut qui post te, huius omnem ponas prouidentiam & procureres cum imminutum per omnia perdatare: & inonultu & sine adiuuentione & a tua celsitudine & ab omni alia persona, ut non haec fiat occasio quatenus contra quod definitum est detur aliqua merces pro funere alicuius personae, nulla discretione facienda personarum defunctorum, siue diuites sint, siue pauperes, nisi tantum sicuti praecedenter diximus, vnum trium lectorum elegerint, in quibus competentia disposuimus. & volumus etiam illa tenere secundum hunc modum, & esse per omnia immutata & immortalia, hac sacra pragmatica lege per omnia tenente, donec sunt homines, donec magnus & valde laudandum Christianorum nomen in omnibus est & cotidie per Dei prouidentiam augetur: prouidente quippe his, ante alios omnes ipso sanctissimo patriarcha huius felicitis vrbs, ut cum pontificali dignitate ipse causa utens, non sinat ab vlla persona neque sacerdotali neque iudiciali neque aliorum vlla, depruari quae a nobis ordinata sunt, sed & ipsum imperium coniuramus ad magnam respicientes Deum, ut semper sceptrorum Dominus vigilanter huic rei prouideat. Non enim hoc pro solis mortuis, sed etiam pro viuentibus & maxime imperantium salute est, pios actus omnino ad effectum adduci, & non praelaborantium bonum opus a subsequentium desideria perire. Sicut autem ad mille centum ergasteria imminuta & sine tributo seruari disposuimus, ita reliqua ergasteria omnia sub tributis constitui sancimus, nullo penitus licentiam habente excipere a tributis, neque venerabiles domos, neque ex xenodochijs, neque ex asceterijs, vel monasterijs aut alio quolibet, sed neque ipsa imperiali nostra domo, aut qui in potestatibus sunt, sed omnibus ergasterijs similiter agnoscentibus tributum, nec paulatim singula excusare, & proprium leuigare, & reliquis paucis existentibus totum imponere pondus, & ex hoc magnum sustinere dispendium, ferre hoc non valentes.

EPILOGVS.

Tua igitur celsitudo & qui post eandem administrationem acceperit, & parens tibi officium quae placuerint nobis per praesentem diuinam pragmaticam formam, nunc & in reliquo omne tempus seruabunt. Dat. 3. Non. Nou. CP. DN. Iustin. PPA. An. XI. post Bilif. V. C. Conf. An. II.

VT DEFVNCTI, SEV FVNERA
BORVM NON INIVRIENTVR A CREDITORIBVS. & vt consiliarij non suscipiant cognitiones absque iudicibus.

Tit. XV.

NOVELL. CONSTIT. LX.

Imper. Iustin. August. Iohanni gloriosiss. sacrorum per Orientem praetorium praefecto, iterum ex consuli & patricio.

PRAEFATIO.

VI varietatem causarum conijciunt, non facile ad culpam veniunt, si veritatem examinent. quosdam namque, verisimile est multitudinem legum quae per singula a nobis adijciuntur, culpae, non considerantes quia opere semper vocante consonas causas ponere leges compellimur: cum suscipiant. Index Regina. Multitudo legum, multitudini actionum imputatur, non studio legislatoris. necessitate

ἀλασθή και ἀνεπιώνητος. Quod recte obseruari humana cupiditas atque concordia vix patitur: est tamen magna quaestio, an in huiusmodi rebus principes successorem obligent, quod vix est ut obtineat. ἐξουσία αὐθόρיתה, ποτελάτε. παράματι occasione. ἀλλὰ καὶ αὐτῶ τῶ βασιλείαν καὶ αὐκείνο. μὲν εἰς τὸν μέγαν ἀφορῶσαν θεὸν ὡσεὶ τὸν αἰὲ τὸν σὴν πρῶτον κῆριον ἀγρῶ. πῶτος τῶτος. παράματι. ἀνεπιώνητος. Scrimg. Supernumeraria ergasteria ecclesiarum, sumptibus funerum non deputantur: ideoque a tributis non sunt immunita. i. anno 554. ad del. l. 1. §. 4. 6. l. 27. ff. de iniurijs. καὶ ἐξ ἀνά. Scrimg. Ne reliquiae debitorum a creditoribus iniuria adficiantur Index Regina. De reliquijs siue cadaveribus mortuorum alibi, huc refer. c. l. j. eod. De creditoribus qui morientibus debitoribus suis imminent luan. constit. 54. ἀδελφῶν. Scrimger. Ne adscutores causarum cognitionem

semper

* ut titulum semper inopinabile emergat: & ab ijs quæ iā posita sunt, Cod. ut nemi medem non valeat: quale quidem nuper est agnitum. De-
 ni liceat sine veri sibi quidam dicēs ab aliquo, dum hominem in mor-
 tudicis aucto te cognouisset esse constitutum, milites congregans, &
 titate signa- seruos alios plurimos, ingressus est super morientem. ve-
 tula reb' im- rām ille anxiatu clamare cepit, donec cum violentia
 ponere alie compressum reliquisset spiritus. at ille etiam signacula
 his. imposuit rebus sua potestate, præsente nullo in cingulo

^b *Novel. 115. c.* cōstituto, aut quolibet omnino legali & ciuili officio ob-
 5: 1.38. ff. de re seruato: & neque ita recessit, sed etiam defunctum in iu-
 ligat. l. 3. §. 4. riare non cum piguit primum quidem insistent' non fie-
 h.8. ff. de sepul ri exequias: deinde cum vix cœpisset de domo deponi
 chro. l. 8. ff. de sepul. mortuam, instabat publicè portari lectum non sinens:
 de sepulchro: neque deducendum dicens, nisi debitum perceperit, do-
 7. *Ecl. 6. c.* nec sponsorem accepit. & ita iam defunctum tradi terræ
 lib. 23. tit. 2. c. permittit. Negotium siquidem quo hæc commissa sunt,
 1. fol. 75. Am- competenter dispositum est. oportere autem iudicamus
 broffus lib. de etiam generali lege hæc emendare: non sinentes hæc rur-
 Tobias. adde l. sus conuitti semper sine legislatione manentia.

^c *2. inf. ff. de in- De creditoribus qui mortuis debitoribus*
ius Vocando. imminent. sic Iulianus.
 hinc sum-
 pta est authē
 tica. Sed neq;
 Co. de sepul-
 chro violato.

S Ancimus^e igitur, si quis illo superstite adhuc quem
 putat debere sibi, ascendat domum eius, & mo-
 lestus sit superstiti homini, aut qui eius sunt, vxori
 d. tit. Cod. forte vel filijs, aut domui omnino, aut etiam signacula
 vt nemini li- per propriam potestatem imponere præsumat, non prius
 ceat sine iudi decreto & officio legali seruato: post eius qui dicitur de-
 cis auctorita bere, mortem: actione quidem modis omnibus cadat,
 te signacula. siue iustam habeat hanc, siue non: quantum verò deberi
 Nota pena si sibi dicit, tantum aliud superexigatur, & detur iniuriati
 creditoris ca hæredibus. Confiscationem quoque in tertiam partem
 dauet mor- substantiæ suffineat, (sicut & Marcus Philosophus im-
 tui debitoris perator in suis conscripsit legibus) & infamia feriatur.
 inferri prohi **Qui enim hominis naturam non^e erubuit, dignus est &**
 bentis. Eaq; pecunijs & gloria & alijs omnibus condemnari. 1. Si ve
 est pena le- rō etiam moriente quodam, circa funus peccetur aliquid
 gis Iulie de morientis, quod exequias prohibeat: scripta quidē iam
 vi l. 11. in fm. lex est & a nostro patre super hoc: tamen simul etiam ex
 l. 12. ff. quod nostris maior sequatur delicti poena, & iisdem subiacet
 met. caus. quæ præfens intert lex eis qui in viuentem tale aliquid,

^e Nota de cō- quale diximus, committunt: huius rei prouidentiam ha-
 ficatione ter bente præcipue quidem gloriosissimo præfecto huius fe-
 tie partis bo- licissimæ ciuitatis, cui talium emendationum cura est: ni-
 norum. Hac hilo minus autem & gloriosissimo sacrorum nostro: um
 est poena le- prætoriorum præfecto, & gloriosissimo magistro sacro-
 gis Iulie de rum officiorum, & semper his obedientibus officijs. O-
 vi, vt ea da- portet enim communibus^e existentibus contra naturam
 mnatus ter- iniurijs, cōmunem esse iudicibus super his prohibitionē
 tia bonorum atque vindictam: his non in sola hac felicissima ciuitate
 parte multe- valentibus, sed etiam in omnibus gentibus quarum no-
 tur & fiat in bis principatum alium quidem ab initio dedit Deus, aliū
 famis l. 8. ff. verò adiecit, & adhuc etiam dabit, sicut ait quidam ante
 de vi priuat. nos: prouinciarum quippe iudicibus, siue militaribus, si-
^e Diuus Mar ue ciuilibus, huius rei prouidentiam habentibus. Sequi-
 cis meminit tur enim hie quidem iudices eorumque officia triginta
 tantum amil librarum auri poena, si quid horum neglexerint: puincia
 fionis crediti les autem quinque, si neque ipsi ad hoc institerint, denū-
 d. l. 12. l. pen- tiatione qualibet aut hie aut per prouincias facta.

^h *ult. ff. de vi priuata.* Ne consiliarij siue adfessores suscipiant cog-
 nitiones absque magistratibus.

C A P. II.
I llud etiam recte se habere perspeximus, non permit-
 tere (sicut Zenonis pia memoria dicit constitutum^m, &
 cadauer de- nostra quoque) consiliarios iudicum ipsos causas per
 functi, sit hie se audire, quæ apud administratores^o aut datos à nobis^o
 infamis. Qui iudices agitantur. Multo namque melius atque perfe-
 sumum auli- ctius corā ipsis administratoribus præsentibus illis quo-
 cum vendi- rum interest, causæ mouentur, terrore imminente, exhi-
 derat, fumo bitis testibus, & omnino causā propriam habente hone-
 punitus fuit statem, quā si apud pedaneos iudices talia decernātur,
 iussu Alexā- dri Seueri teste Lampridio. Qui nefaria hortamenta ad corruppen-
 das virgines & viduas prorulerunt, eis meatus oris & faucium liquen-
 tis plumbi ingestione clauduntur l. 1. Cod. Theodos. de rapt. Virgim: & de-
 latorum congesti in nauigia raptim conquisita tempestatibus dediti, vt
 ita abirent fugerentque vastatas delationibus terras. *Plin. in panegyri-
 co. adde qua notari ad Nouellam 115. c. 3. §. 13. 1 dixi s. k Superstue vni
 aut paucis scribitur, vbi est causa cunctorum Saluian. ad eccles. 1 Hinc
 sumpta est authentica Ad hæc Cod. de iudicij. m Neutra constitutio
 hodie extat. facit tamen l. 13. Cod. de iudic. n αὐτὰρ τοῖς ἀρχαῖοις
 quæ apud magistratus^o l. 5. Cod. de iudicibus.*

in nullo consiliariorum officio distante ab illis. Sed quo-
 niam à nobis constituti semper administratores, occupa-
 tionibus rerum nostrarūque iussionum comprehen-
 ad hanc necessitatem deponuntur: oportet consonā con-
 gruāque legem rebus imponere. 1. Sancimus igitur
 cōtestationes quidem litium omnibus modis apud ipsos
 fieri administratores^a, siue maiores, siue minores sint:
 sed etiam in medijs litibus introduci rursus apud eos se-
 mel moti negotij res, quatenus ea quæ examinantur, a-
 gnoscant. cum verò nouissima^b sententia proferenda est,
 nullo modo præsumere consiliarios absque administra-
 toribus audire, sed eum cum competenti honestate, quā
 dudum disposuimus, propositis sacrosanctis eloquijs, i-
 psos administratores^c & audire quæ examinata sunt om-
 nia, consequenter, & iudicare eos negotia, & suscipere
 appellationes, si quis appellauerit, sine vlla dilatione, vbi
 lex hoc fieri permittit: & rursus appellationis iudices mo-
 dis omnibus per se audire negotia, nullo agere aliter præ-
 fumente: sed si quid tale fiat, ipsis quidem administato-
 20 ribus viginti librarum auri formidantibus poenam: con-
 siliarijs autem qui tale aliquid agere præsumserint, si-
 quidem aduocati sunt, expellendis ab eloquentissimorū
 aduocatorum collegio: si verò aduocati non sunt, sed ali-
 quidam: etiam cingulo (si quidem habent) priuandis, &
 decem librarum auri castigandis poena. Non enim oportet
 eos qui Zenonis^d pia memoriæ contempserint legem,
 & dudum nostram & præsentem, arbitrari vt vquam
 falsitatis huius fugiant poenas. Erit enim curæ per tem-
 pus gloriosissimi comitis sacrorum nostrorum priuato-
 rum^e, huius rei habere prouidentiam, & exigere poenam,
 & inferre arario, dum tale aliquid commissum fuerit: co-
 gnoscete etiam ipso quia de suo, sisco complere debeat,
 nisi huius rei habuerit competentē prouidentiam. 2. Sed
 hoc quidem in administratoribus^f decernimus: quibus
 publicæ & circa nostras iussiones occupationes, vt non
 per se audiant causas, concedunt veniam. Alios autem o-
 mnes qui nullam administrationem habent, causas autē
 ex iussionibus nostris audiunt aut in hac felicissima ciui-
 tate, aut in alijs: si tale aliquid egerint, & eos qui in offi-
 40 cio consiliariorum cum eis audierint, adhuc vehemen-
 tioribus affligimus poenis: nisi per omnem consequentes
 litem ipsi cum suis consiliarijs audiant causam, nam & di-
 gnitatum casum eis interminamur, & poenam vicenarum
 librarum auri: & eorum consiliarios ex ipsa pelli ciuitate
 in qua hoc egerint: insuper etiam ipsos proprio cadere
 honore.

EPILOGVS.

^g Tua igitur eminentia, quæ visa sunt nobis, & per hæc
 diuinam declarata sunt legem, omnibus faciat manifesta,
 secundum solennē modum edictis per prouincias vtens:
 vt nullam gentium lateat aliquid quod à nobis sancitur.
 in hac enim felicissima ciuitate gloriosissimus præfectus
 vrbis hoc proponet. Dat. Kal. Decēb. CP. Imp. Domi, Iu-
 stinia. PP. Aug. anno XI. post Bilif. V. C. conf. ann. 11.
 5. i. anno 554.

**V T I M M O B I L I A A N T E N V P T I A -
 L I S^h D O N A T I O N I S N E Q V E H Y P O T H E C A E**

ⁱ dentur, neque omnino alienentur à viro, nec consen-
 tiēte vxore: nisi postea satisfieri possit vxori. hæc ve-
 rō etiam in dote valere.

Tit. XVI.
NOVEL. CONSTIT. LXI.

Idem Imp. Iustin. Aug. Iohanni gloriosiss. Orien-
 talium prætoriorum præfecto, iterum
 exconsuli & patricio.

P R Æ F A T I O.

A V S A M miserandam fieri cognoscentes, co-
 ram nobis ipsis negotio moto: illud quidem
 correximus competenti modo, lege autem
 generali emēdamus huiusmodi negotia (hoc
 quod moris est nostri.)

Vt immobilia propter nuptias donatio-
 nis neque hypothecæ dentur,
 neque omnino alie-
 nentur.

^a *αὐτῶν*
^b *πρὸς τοῖς*
^c *ἀρχαῖοις*
^d *αὐτῶν*
^e *αὐτῶν*
^f *αὐτῶν*
^g *αὐτῶν*
^h *αὐτῶν*
ⁱ *αὐτῶν*

80

Novell. 119. c. 1. l. 20. Cod. de donationibus antenupt.

CAPVT I.

ET sancimus si quis conscripserit antenuptialem aut propter nuptias donationem, (sic enim eam oportere magis vocari decreuimus) siue ipse pro se hoc faciens, siue etiam altero scribente, aut patre, aut matre, hinc sum- aut cognatis, aut extraneis forte: Si quis igitur tale a- pra est authē liquid fecerit, & scripserit donationem in qua etiam ali- tica siue à me quid immobilium est: interdiximus ei aut de cetero sup- Cod. ad Vel. ponere re conscriptā in antenuptiali donatione, aut alie- lesian: & au- nare omnino. Quod enim semel vinculis sponsalitiæ lar- then-ica per- gitatis obligatum est, non erit conueniens alienari: vt mu- missa C. de do- lier eueniente forsitan lucro quod ei confert antenuptia- mat. ant. nup. lis donatio, difficultatem patiatur, non inueniens rem Rei propter in viri substantia, cum sit alienata alijs aut supposita, vt huptias dona potentibus forte personis: quatenus illi propter huius- taē, non con- modi causas aut sit omnibus modis inadibilis vindicatio, sicut obliga- aut difficilis, & litibus egeat dum ex hoc ipso sit adiuan- tio aut pi- da. 1. Quapropter hoc obseruetur: & qui posthac con- gnus, aut a- traxerit, sciat quia siue emptionem siue hypothecam ha- lienatio l. 8. beat, nihil horum utilitatis habebit omnino, sed æqualia Cod. de donat. erunt non scriptis, nec dictis, quæ super hoc scripta sunt, autenupt. At- aut conuenerunt: vt seruetur vxori lucrum. Non enim qui ea non- videntur nobis immoderatè fecisse quidam nostrorum dum est vxo- iudicium, qui etiam ipsam in rem actionem mulieribus ris: Potest es- post matrimonij transactionem in sponsalitia largitate se. Si ita est, dederunt, quod rectè inchoatum, deinde à posteris iudi- cur non mu- cubus quasi pro superuacanea quadam subtilitate con- ller restitu- temptu est: & non quaslibet vias & artificiosas inueniāt, tione potius sumentes hypothecas preparando mulieres consentire, iuuatur? Ei & ita proprio cadere iure. Consensus enim in talibus aut 30 vt ilius est i- in hypothecam, aut in ven- litionem, aut in aliam aliena- pto iure obli- tionem conscriptus, percipienti omnino non proderit, si- gationem à semel consensus fiat: sed sicut in intercessionibus scripsi- principio nō mus, vt oporteat biennij tempore existente & rursus substituisse, q̄ aliam professionem scribi confirmantem consensum: & valuisse & re- tunc ratum esse quod factum est: sic & in hoc fiat. 2. Et scindi. Quid si consentiat mulier, secundum speciem in intercessioni- si mulier se- bus, sit omnino indemnitas, nisi etiam secundum (sicuti mel consen- prædiximus) celebrauerit consensum. plura namque ex- niat pignori primo mox auditu delinquentur: muliere quippe mariti 40 aut alienatio seductionibus facile decepta, & propria negligente iura- ni? Credito- Cum verò in plurimo tempore cogitauerit pro negotio, ri consen- fiet forsitan cautior. 3. Verumtamen neque hoc simpli- sus mulieris ceter damus: sed tunc mulierem ex secundo consensu da- non prodest mo submitimus, dum sunt aliæ res, ex quibus possibile §. 1. Verf. com- est ei satisfieri pro re vel rebus immobilibus quæ in ante- ferfus 7. cod. nuptiali donatione continentur, & quæ ab alio detinen- Nunquam i- tur, propter alienationis aut suppositionis modum. alio- pitur? Imò, quoniam si nihil aliud super sit, neque sic læsionē sustinere si iterum cō- mulierem permittimus: sed licet secundo vel frequenter 50 sentiat d. Ver. consentiat, causa ad intercessionis feratur rationem, & sit consensus. omnino ei lucrum sub cautela positum: nisi apparuerit quæ. In sit. relictum aliud sufficiens ad antenuptialis largitatis quan- quib. aliena- titatem. Et hæc dicimus non solum parentes mulieribus, sed multo potius viris talia facientibus: siquidem & Consensu multus & penè pluribus casibus cōmuniibus filijs antenu- e iam vxoris ptialis donationis seruantur res: & rursus hæc remanent maritus obli- apud substantiam viri, eiusque successione, ex hac ob- gare non po- seruatione: ideoq; vitilis est lex vxori & marito secundum test aut ven- has ratiocinationes. Et multo potius hæc in dote vale- dere rem ei bunt, si quid dotis aut alienetur, aut supponatur iam e- propter nu- nim hæc sufficenter delimitata atq; sancita sunt. 4. Sed ptias donatā neque ipsos contrahentes omnino negleximus. nam si Quod post etiam super his obligationem quā tum ad mulieres ne- biennij con- que dictam neque scriptam esse volumus: tamē ipsos vi- firmamus, ros in alijs earū rebus obligari volumus occasione alie- presumimus nationis aut hypothecæ: mulieribus quidem seruantes in- c- ita animi ipsis immobilibus rebus sponsalitiæ largitatis ius inno- sciētia & per- uatū: illis autē competens ius ex documentis, quantum feuerantia confirmasse. Consensus mulieris intra biennium inutilis, post bien- nium nouo consensu firmari potest l. 15. Cod. de rei vxor. alt: vt ita emptori rei propter nuptias donatæ consulatur, si modo mulieri ex re bus alijs mariti cautum erit §. 3. 7. eod. An idem est de dote? negat lo- hannes arg. d. §. 15. Iulianus verò antecessor ait const. 55. §. hæc autem di- cimus facit §. 3. Verf. §. multo potius §. 4. in f. ibi, omnibus priuilegijs iam doti datis 7. cod. nota regulam. Mulier est fragilis naturæ d. §. 15. & facile seduci potest, vt hic: Nisi tamen aliud occurrat, iniquum fuerit dicere, Omnem contractum mulieris in initum mariti auctoritate, præ- sumi solum instigatione & seductione mariti. Exceptio regula 80 superioris. Causa exceptionis. Nota argumentum à do- natione propter nuptias ad dorem, sumptum à minore ad maius. Quod valet in donatione propter nuptias, hoc multo magis in dote valere oportet.

in alijs eius rebus: omnibus priuilegijs iam doti datis ac si diceret, nobis in sua firmitate manētibus, quando mulier moue- rit. alijs enim omnibus præter mulierem, huiusmodi priuilegia nec ex antiquo dedimus neque nunc damus.

EPILOGVS.

Tua igitur eminentia, quæ placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, omnibus faciat mani- festa, secundum solemnem modum edictis præceptis hac autem de per prouincias vtens, vt nullam gentium lateant quæ a nobis sancita sunt. in hac enim felicissima ciuitate glori- osissimus præfectus vrbs hæc proponet.

DE ORDINE SENATORVM, (VT IN QVIBVS DAM LIBRIS INSCRIBITVR) SEV DE CONSULTATIONIBUS, (VT IN CONTIJ MANUSCRIPTIS NOVELLIS) SEV, VT ANTO. AUGUSTINUS EX FLORENTINO CODICE REFERT, DE SENATORIBUS. Epitome partim ex Haloandri, partim ex Iuliani epitomis collecta per Antonium Contium. nam apud Scrimgerum nihil eius extat præter nudum Titulum.

Tit. XVII.

NOVELL. CONSTIT. LXII.

ANTIQUIS TEMPORIBVS.

Fuit ergo Latina lingua edita hæc Nouella, cuius omiſſa præfatione sententia hæc est apud Iulianum & Haloandrum.

EC constitutio iubet prouocationes in consultationibus, non tantum in amplissimis magistratibus sed etiam omnibus Senatoribus mittitur. Nonduci, vt totus Senatus causas appellatiuè uel. 91. audiat & conueniat, quamuis silentium tantum sine cō- uentu Senatoribus denuntiatum fuerit. Silentio enim conuentum inesse uideri. Audiant itaque prouocatio- nes sancti Euangelij propostis, & quod sibi visum fue- rit, imperator referatur, vt ex diuina sententia eius, Se- natus calculus confirmetur. 1. Agat autem Senatus conuentus in Hippodromis. 2. Urbicaria præfe- ctura omnibus alijs præsideat dignitatibus, id est an- te præfectum ceteri patricij numerentur, dom. 6. & consules quidem, & qui inter eos consularibus insigni- do ordme se- denti.

Iulian. ibid. num. 204. Contextum enim Nouellæ non habet. De numero Senatorum ad Senatusconsultum faciendum necessario, vide Hotomanū lib. de Senatu cap. 7. Paulum Manutium lib. de senatu Cod. de senatusconsulto. 11. quæst. 4. Quibus de rebus cognosceret Senatus vide Hotomanum d. l. cap. 21. Manutium d. lib. cap. de iure referendi 8. Dupli- ceter Senatusconsultum confirmatur: conuentu, vel silentio sine con- uentu. Quoties singulorum Senatorum sententia exqui- sitæ sunt: silentio, quoties senatores quidem interfuerunt, remque totam audiuerunt, sed discesserunt aut manus porrigendo aut pedibus in sententiam eundo, & ita senatusconsulta fiebant, nec dum conquisitis singulorum sententijs, sed per discessionem tacito consensu. vide Pau- lum Manutium lib. de Senatu. cap. de ordine rogandi sententias 19. & de dicenda sententia 10. & præcipue cap. de senatusconsulto 11. Hotomanum d. loco cap. 6. id est, qui silet, nec contradicit, is approbare & consen- tire uidetur. si princeps fuerit præseas aut res magni momenti: alijs quicquid decreuit senatus nō aliter ualet, quam si id ipse princeps ratum habuerit. Huc refer Manutium d. l. cap. de senatusconsulto quæst. 5. locus fuit Constantinopoli. Romæ semper habebantur in sa- cris locis ac ædibus, vt in templo Vulcani sub Romulo: Curia Hos- tilia, sub Hostilio. post exactos reges, modo in Iouis, Apollinis, Martis, Bellonæ, Castoris, Concordiæ, Virtutis, Fidei: modo in curia Hostilia, Pompeia, Iulia conueniebant. Extra urbem dua- bus tantum de causis habebatur, in æde Bellonæ, vt legati extera- rum gentium adesse possent: quibus in vrbe Senatum dari mos non fuit, præsertim si ab hostibus uenirent, Livius 42: vtque duces exerci- tus audirentur, quos Romam ingredientibus imperium deponere oportebat Festus. Idem ex Nicoftrato refert, olim tria tantum conuen- ticula fuisse Senatus, ædem Bellonæ, de qua supra: ædem Concor- diæ inter capitolium & forum: tertium ad portam Capenam. vide Ma- nutium in libro de senat. c. d. loco habendi Senatus: & Hotomanum lib. 6. de Senatu. c. 4. Vibicariam præfecturam Augustus instituit, teste Suetonio & Victore Aurelio. lego tertia Cod. de offic. præ- fect. vrb. & ita abrogatur lex tertia Cod. de consularibus patric. om- nibus anteo.

ac si diceret, donata ppter nuptias, cetera lege possunt obligari & alienari §. l. 5. eo: & dos quoq; hinc Iulian. hic §. hac autem de cimus. In eo igitur dos & donatio ppter nuptias comparatur. An in omni- bus alijs? nō est ita. Dotis actio, priuile- giata: dona- tio, ppter nu- ptias non est. Non. 97. l. 12. §. 2. ff. qui po- rror: Theophi. in §. fuerat Inst. de act. Dotis pri- uilegium per- sonale, quia non trāsier- tur in hære- dē extraneū l. 1. C. de pri- uileg. dot. in- sultum trans- mittitur. No- uel. 91. Iulian. con- uentus sit. 56. num. 205. Huc re- ferre possit imperator referatur, vt ex diuina sententia eius, Se- natus calculus confirmetur. 1. Agat autem Senatus conuentus in Hippodromis. 2. Urbicaria præfe- ctura omnibus alijs præsideat dignitatibus, id est an- te præfectum ceteri patricij numerentur, dom. 6. & consules quidem, & qui inter eos consularibus insigni- do ordme se- denti.

bus deco-

* id est, qui ordinarium consulatum re ipsa gesserunt.

b Nota quo ordine quisque in Senatu Constantinopolitano sententiam diceret.

† in eo quoque abrogatur d. lex 3. Co. de consularibus.

c id est, anno 354.

d dixi ad 39. ff. 1.

e De prospectu maris Iulian. cons. 57.

2. Harm. 4. c.

μενι ἀποβλεπόμενος θαλάσσης

adde Nouel. 165. l. 11. l. 14.

l. 15. l. 16. ff. Urban.

f l. 12. §. 2. Co.

de adif. priuat.

g pertinet etiam hec constitutio ad

provinciales

l. 5. l. 1. Cod. de adif. priuat.

h 772.

i sensus est.

potest quisque

vicino prospectum

maris tollere:

si tamen edificando

quod quæritur, potuntur,

deponunt illud quod propter

utilitatem ab eis iniunctum est.

sed ita schema circumuenientes omni voluntate,

extraneas possessorum constituunt domos:

quod de cætero fieri nullo modo volumus inuentum.

volens nocere hanc fraudem excogitavit,

murum enim duxit altissimum

extra spaciū tum dicimus pedum) tendat,

edificia faciens tanquam necessaria sibi,

& inevitabilia futura, non autem propter vicini læsionem

construat parietes, & velut ex quadam pictura talem

extendens machinationem, priuationem aspectus arripiat.

Sicut enim eis qui aliena diripiunt, directe aduersamur,

& pœnis dignos putamus: ita & hec mo- lentes, nihilominus in malitiam eorū qui alienas res abripiunt,

estimauimus. Vnde si paruum aliquam rem per modum abreptionis auferre præsumat,

beneficio bonorum raptorum conquadraplatur pœna: quomodo non hunc necesse est qui tale aliquid agit, & cogit quod quasi nullam ab eo factum est,

alia maiori pœna multari? hoc est decem librarum auri inferendarum

theatralibus tuæ celsitudinis, vt non malus vicinus (hoc quod in sermone) constitutus vadat deridens legem, tamquam non valentem cum proprijs inhibere dispositionibus.

Plautus in Rudente, nūc ergo verum illud verbum esse experior vetus, aliqd mali esse proclarata sunt legem: tua celsitudo in hac felicissima ciuitate operi terminoque contradere, & in perpetuum vnā cū obediēti officio seruari festinet, eadē decem librarum imminente pœna contra hæc præuaricantes, aut præuaricari sinentes. Data 7. Id. Mart. CP. Imp. Domi. Iust. PP. August. anno XI. Ioan. V. C. Conf.

DE HORTVLANIS CONSTANTINOPOLITANAE CIVITATIS.

Tit. XIX.

NOVEL. CONSTIT. LXIII.

Antonio Contio interprete.

Idem Imp. Longino gloriosiss. præfecto felicitis & regie huius vrbis.

P R Æ F A T I O.

VLTAE vndique nobis accusationes ex tempore multo, contra felicitis huius vrbis & eius proastiorum hortulanos deferuntur, indignantibus cunctis de ipsorum malitia. Quæ autem delata sunt, talia quodammodo sunt.

CAP. I.

Aunt ex corpore hortulanorum etiam pretiorū æstimatores (seu censitores) vt plurimum esse, & rem facere grauem. Quādo enim horti dominus ipsum tradit hortulano mercedem subeunti, nihil aliud quā plantatum in ipso olus æstimant, & eius æstimationem taxant, accipienti hortulano seu conductori. Cū redditur est post implementū temporis conductor, tunc facere eos subtilissimā oleris æstimationem, ipsam verò in sextuplū & multiplex offerre. & si quidē ipsi quinquaginta aureorū sit olus, non minus trecentis, interdū etiam & pluris, hoc æstimare: & non vsq; ad hoc solum rei constituitur in explebitatē, sed & maiore illā facere vt plurimū, dicentes quōd stercolinum iniecerunt terræ, & quædam inde habeant emponemata. & inde extollūt vtique quoad possunt æstimationē, & super hæc p æstimatione plantarum, (forte) arborum alias pretij accessiones facere, tametsi quando à dominis accipiunt nulla talis expensa imputata sit, etiam hæc vt plurimum in pactis, contentibus hortulanis, quōd & custodient implan-

345. τῆμεν καὶς γέτων ὄσοντ', ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. ἐμμορε τοι πηὶς ὄσε ἐμμορε γέτων ἔδλθ.

Ex superioribus quoque colligunt, nemini licere ad vicini æmulationem aut inuidiam quidquam facere. idēque, fratrem partem sui castri in potentiorē principem nulla ratione posse alienare l. 2. Cod. ne siscus & el respubl. Neminem turrim aut castrum iure edificare posse aut nundinas instituere intra alterum miliare vrbis maximæ, idque metu proditorum. quod tamen priuilegij loco quasdam imperatorias ciuitates obtinuisse Gayllus refert 2. obseruat. 69. num. 23. 24. Et sequentibus. Memini cū Lutetia duo hinc & inde, ædes nouas easque splendide edificassent, ita vt intermedia deformes apparent, vicinum suas quoque edificasse. supremæ tamen edificij parti hanc inscriptionem apposuisse Contentus eram antiqua, sed vicinus nouam coegit edificare domum. eoque nomine iniuriarum actionem ei dicitatam à vicinis, quōd superior illa inscriptio vicinorum fidem labefaceret, quorum interesset apud omnes saluam eam conseruare. Quæ sententia inde secuta sit non liquet. Scio tamen integram inscriptionem adhuc extare. Quod de huiusmodi edificijs ad æmulationem & inuidiam vicinorum factis dictum est, quidam referunt ad eos qui ius molendini inferiori citra necessitatem minuūt. Iulianus hic adijcit, cogi etiam fictum ædificium deponere, id est, in fraudem legis factum Aug. Hom. 30. Plerunq; homines de vsu solis, & luminis in ædificijs suis lites iniustissimas concitant, vt & fenestris suis radij liberos aliquāto largius infundantur, domos alienas deicere sæpe molitūtur. vide Iulian. cons. 58. Hæc verba desunt in editione Scrimgeri. id est, suburbiorum, locorum suburbanorū Iulian. hic. Διαμνητάς. ita legitur apud Iulianum, stercolinum vt & alibi sterquilinum, vel sterculinum l. 17. §. 2. ff. si seruus vindicet. l. 17. §. 2. ff. de actionib. emption. stercus l. 5. §. 3. ff. ad exhibend. Græci κὸσμορ.

346. τῆμεν καὶς γέτων ὄσοντ', ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. ἐμμορε τοι πηὶς ὄσε ἐμμορε γέτων ἔδλθ.

347. τῆμεν καὶς γέτων ὄσοντ', ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. ἐμμορε τοι πηὶς ὄσε ἐμμορε γέτων ἔδλθ.

348. τῆμεν καὶς γέτων ὄσοντ', ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. ἐμμορε τοι πηὶς ὄσε ἐμμορε γέτων ἔδλθ.

349. τῆμεν καὶς γέτων ὄσοντ', ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. ἐμμορε τοι πηὶς ὄσε ἐμμορε γέτων ἔδλθ.

350. τῆμεν καὶς γέτων ὄσοντ', ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. ἐμμορε τοι πηὶς ὄσε ἐμμορε γέτων ἔδλθ.

351. τῆμεν καὶς γέτων ὄσοντ', ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. ἐμμορε τοι πηὶς ὄσε ἐμμορε γέτων ἔδλθ.

352. τῆμεν καὶς γέτων ὄσοντ', ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. ἐμμορε τοι πηὶς ὄσε ἐμμορε γέτων ἔδλθ.

353. τῆμεν καὶς γέτων ὄσοντ', ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. ἐμμορε τοι πηὶς ὄσε ἐμμορε γέτων ἔδλθ.

354. τῆμεν καὶς γέτων ὄσοντ', ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. ἐμμορε τοι πηὶς ὄσε ἐμμορε γέτων ἔδλθ.

355. τῆμεν καὶς γέτων ὄσοντ', ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. ἐμμορε τοι πηὶς ὄσε ἐμμορε γέτων ἔδλθ.

356. τῆμεν καὶς γέτων ὄσοντ', ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. ἐμμορε τοι πηὶς ὄσε ἐμμορε γέτων ἔδλθ.

357. τῆμεν καὶς γέτων ὄσοντ', ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. ἐμμορε τοι πηὶς ὄσε ἐμμορε γέτων ἔδλθ.

358. τῆμεν καὶς γέτων ὄσοντ', ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. ἐμμορε τοι πηὶς ὄσε ἐμμορε γέτων ἔδλθ.

359. τῆμεν καὶς γέτων ὄσοντ', ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. ἐμμορε τοι πηὶς ὄσε ἐμμορε γέτων ἔδλθ.

360. τῆμεν καὶς γέτων ὄσοντ', ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. ἐμμορε τοι πηὶς ὄσε ἐμμορε γέτων ἔδλθ.

^a *facit l. 18. ff. tatas arbores, & alias plantabunt. Sed æstimator, etiam de usufruct. in se ipso similem rem paulo post fore putans, reuera*
^b *Solent enim pro se ipso talem inexplorabilitatem infert, ita ut si quidem ad æstimatio miser sustineat dominus ex imperitia tantum sibi infer-*
^c *mem horti lo ri damnum & sua recipere, alteri autem tradat hortula-*
^d *eatifaciendã, no ipsum hortum, & rursus sub illo idem patiat, & ad*
^e *alij hortula- hęc plus tertia fortẽ aut quarta parte tãta, patiat, illius*
^f *rij plerunq; auaritiã, periclitetur & ipso penitus excidere horri do-*
^g *adsumi, & ita minio, & a suis rebus abalienetur, fiat autem & ipsi maior*
^h *cẽstitor vilif- quãdam improbitatis accessio. Nam si post hæc aduenies*
ⁱ *fimo pretio hortulanus addat quid priori redditui, & ipse ab huiusmo-*
^k *hortum æsti di conductione desinens exigat æstimatiõnem, tanquam*
^l *mare potest, ex emponematibus ipso factam, quamuis nulla peni-*
^m *cũ accipi- tus accessio ex illius sedulitate facta sit, sed fortẽ ab initio*
ⁿ *tur: magno vel per temeritatem eorum qui tradiderunt, vel per desi-*
^o *cũ redditur. diam, minoris quam par erat, locantiũ, quã quidem no-*
^p *idq; vt in lo- bis omnia supra omnem videntur esse malitiã & auda-*
^q *eatoris detri- ciam, quam reprimi volumus à tua excellentia diuinã*
^r *mentum, ita huic nostrã legi attendente. & vt quemadmodum hor-*
^s *in conducto- tulanus accipit hortum à possessore, ita & ipsum reddere*
^t *ris vel hortu debeat. & si quidem hulus habeat quando hortulanus i-*
^u *larij lucrum. psum accipit, & æstimatio fit eius, similiter & in restit-*
^v *melioratio- tione, tubtilem æstimatiõnem holeris solius accipiat. Si ve-*
^w *nibus, quas rõ non habeat, sed nudum accipit hortum, siue habẽtem*
^x *solent colo stercus siue non, sic & restitutiõnem fieri oporteat. & simi-*
^y *ni repetere l. pliciter sic obseruari rei ordinem in tradente seu reddent-*
^z *55. §. 1. l. 61. ff. te hortulano, qualis fuit quando ipse accepit. nullo alio*
^{aa} *locati. contingente domino damno. æstimatiõnem autem ho-*
^{ab} *notanda est lerum, nõ solum ab hortulanis fieri, sed & à vocatis Sum-*
^{ac} *hęc sentẽtia maris, & ipsis horum peritiã habentibus, diuinis ni-*
^{ad} *aduersus hor mirum propositis Euangelij. Non enim volumus post-*
^{ae} *tulanos. sessoribus inutiles esse possessiones, propter conducto-*
^{af} *Summariõ, rum malitiã & inexplorabilitatem. Propter hæc igitur co-*
^{ag} *summã faciẽ gregatis his desinies, neq; permittes fraudem aliquã in-*
^{ah} *de atque ra- ferri possessoribus, sed vndique ipsos innoxios & indem-*
^{ai} *tionis ineun- nes custodies. Volumus enim in pari mensura & condi-*
^{aj} *da peritus, tionem dominorum erga hortulanos, & hortulanorum*
^{ak} *Nou. 30. Galli erga dominos esse, propterea quod vndique paritas no-*
^{al} *bis curã est, & ne alterutra pars iniuria afficiatur.*

CAPVT II.

^a *Id commu- ne est omniũ æstimatorũ*
^b *Nouell. 49. quos ea de causa Galli vocant Iurẽs.*
^c *contractus locationis non debet claudicare.*
^d *Xepov, ter- ra squalida, inculta, Ter- re enfrische.*
^e *Dat. 16. Kal. Aug. Const. imper. DN. Iusti. XI. Io- hanne V. C. Conf. Tul. Cõ- tius & Cuiacius huius Io- hannis con- sulatũ refer- runt ad annũ XII. qui est Christi 538.*
^f *Andra.*
^g *De rebus immobilib⁹ ad ecclesiam Mysiam per- tinentib. Int. Const. 59. De relictis eccle- siã Mysie, in dex Regina, quod accedit editioni Haloandri.*

SI VERÒ quis terram spinosam (squalidam) locauerit. hic verò eam excoluerit, cultura mercedem accipiat, & verã holeris quod ibi erit æstimatiõnem, atque ita sine negotio recedat, nulla auaritia, neque callidẽ exco- gitata arte in ea re admittã: vt per hanc diuinã nostrã pragmaticam legem, & futurã ex ea dispositionem à tua excellentia, de cætero maneamus ab huiusmodi rebus immolestati, & non reliquis nostris super republica curis, etiam tales superueniant curã. Quandoquidem nobis non parua, non magna nostrã republicã pars extra sollicitudinem constituta est, omnia lustrãtib; ipsis mẽtis oculis, & nihil inornatum, neque inordinatum, neque ambiguum manere volentibus. Comminaberis autem & pœnam quinque librarum auri contra eos, qui posthac tale quid facient aut facere permittent. Datum CP. ** Iohanne Consule.

Tit. XX.

NOVELL. CONSTIT. LXP.

VT TERRVLAE AVT DOMVS AVT VINEAE SANCTISSIMAE ECCLESIAE MY- siae, in redemptionem captiuorum aut ali- moniam pauperum relictã, possint a- lienari secundum comprehen- sam hac lege distin- ctionem.

SIMVS antea promulgasse legem. Hęc con- stitutio localis est. nam promulgata est de ecclesia Mysie. & iubet vt si quis rem immo- bilem eidem ecclesie dederit, vel reliquerit certum redditum habentem, & adiecerit, vt in contentia pauperum redditus administretur, (addit Haloander, vel

ad redemptionem captiuorum) huiusmodi legatum vel hereditas vel donatio nullo modo alienetur. Quod si incertus redditus eorum sit, domus autem relicta vel vinea procul à ciuitate fuerit in qua ecclesia sita est cui legatum vel donatio facta sit, tunc liceat tales possessiones vende- re. Sin autem domus vel agri aut intra ciuitatem aut circa muros eius fuerint, testator autem voluerit venunda- ri ea, & ex pretio eorum redemptiones vel alimonias fieri, tunc secundum tenorem verborum testatoris, & in his venditiõ celebretur. Talis enim rei actus firmissimus est. Qui iudicio conuentus fuerit, si destiterit, condemnator, quippe malam causam habens, & prius in ius vocatus & contestatus, & vocatus legitime, & non obtemperans. Emissa mense Aprili XI. anno imperij Iustiniani sub Iohanne [Cof.]

VT FACTAE NOVAE CONSTITUTIONES POST INSINUATIONES EARVM post duos menses valeant. Parcitur autem non custodi- entibus subtilitatem constitutionum super testam- entis in relinquendo quadrante, aut non subscriben- do nomen heredis, aut non dicendo.

Tit. XXI.

NOVELL. CONSTIT. LXVI.

Imperator Iustinianus Aug. Ioanni g'oriof'is. sacro- rum per Orientem pretoriorum praefecto, iterum exconsuli & patricio.

PRÆFATIO.

SEMPER legum nobis occasiones motorum negotiorũ prebuerunt causã. Pluribus enim nobis aditionibus factis occasione no- strarum constitutionũ quas super succes- sionib⁹ scripsimus: (quã est, vt oporteat rũ posuit testatorem propria manu heredis scribere nomen, & ex quantis vncijs reputari oporteat Falcidiam quam filij parentes relinquunt, siue ex tribus, siue ex quatuor, siue ex pluribus) & multis propter hoc periclitantibus testamentis cadere, ne complerentur quã in eis scripta sunt: quia licet factã sint leges, tamen non sunt cognita aut prouincialibus, aut etiam hic nondum fortẽ propo- sitã, nulliq; manifestata: necessarium existimauimus talia lege breui corrigere.

CAP. I.

SANCIMUS igitur ex illo nostras constitutiones quã testamentis sunt, valere, ex quo in commune factã sunt manifeste. In prouincijs autem, ex quo discretã per metropolitã palam factã sunt, vel postea facte fuerint: ne legum iguorantia (secundum quod dudum tenuit) testamenta homines facientes, videantur preuaricari legem. Vt autem apertius adhuc causã declaretur, sancimus si scripta fuerit huiusmodi lex, hanc post duos menses dati ei temporis valere, & in republica tractari, siue in hac felicissima ciuitate, siue in prouincijs post insinuationem, sufficienti hoc tempore omnibus manifestã ses instituatam constituere, & tabellionibus eius cognoscen- tibus, & subiectis agnoscen- tibus, legemque seruan- tibus. Sic nulli omnino erit declinatio vt nostram custodiat legem. Non enim volumus deficientium infringi, lunates omnibus si quidem studemus modis ratas eas constituere. Cur enim culpabimus eos qui postas no- stras ignorauerint constitutiones: vel si post paululum forte quã scripta lex est, & adhuc ignorata, decesserint tractuũ seu testatores, & propterea in testamentis aut non scripserint propria manu heredũ nomina, aut etiam tres vncias so- lum reliquerint filio, & non quatuor: in quo legem aut non positã esse contingit, aut positã, & eo quod non- dum proposita fuerit, iustẽ ignoratã? Igitur etiam haec tenus, licet antiqua constitutio sit, & in cognominis nostri posita constitutionum Codice, quẽ scribi propria manu heredis nomen disposuit, tamen plurimi prãter- missa denuntiantur nostrã po- testati: & omnibus semper talia poscentibus, veniam de- dimus, quoniam nondum fieri has manifestas euenerat, & sacras super his fecimus formas iustam eis largientes veniam. Ne igitur importunitatem patiamur de his per singulos

Handwritten notes and marginalia at the bottom of the page, including references to legal codes and commentary.

singulos dies, & formas scribere cogamur: propterea sancimus (sicuti dictum est) seniore quidem in Iustiniano positam Codice legem valere, hic quidem ex quo insinuata est: in provincijs autem ex quo directa & palam facta est in vnaquaque metropoli aut alia ciuitate. Tempore namque plurimo transeunte, & nostro codice vbiue directo, non recte ignorabitur. 2 ¶ Alteram verò nouellam, quæ inter constitutiones post Codicem posita est, decernentem quod filijs relinquatur, valere & in hac felicissima ciuitate, & in provincijs post duos menses insinuationis, sicuti prædiximus: eo quod factis a nobis vniuersis constitutionibus de mensura institutionis filiorum, alia quidem Græcorum lingua conscripta, propter multitudinis frequentiam, alia verò Latina, quæ etiam firmissima propter reipublicæ figuram est: illa quidem Kalendarum Martiarum habet conscriptionis tunc diem: non autem tunc insinuata est: alia verò est Latina voce conscripta ad Salomonem gloriosissimum apud Afros sacrum præfulem tunc prætoriorum, Kalendis Aprilis. 3 ¶ Quia verò neque Græca lingua conscripta, mox palam facta est & directa, denique etiam quæ hic ad gloriosissimos præfectos sacrorum nostrorum prætoriorum conscripta est, id est Græca lingua, Maio mense insinuata est in eadem sede atque directa: idem sancimus oportere eius legis lationem quæ de mensura institutionis filiorum eloquitur, valere hic quidem ex Kalendis Maijs, vt duos menses ei seruemus: in provincijs autem ex quo hæc palam facta est, etiam ibi duobus mensibus post insinuationem seruandis. Si verò nondum hæc in omnibus provincijs destinata est: velociter & eam & alias, quæ fortè non missæ sunt adhuc, aut etiam postea comitante Deo à nobis faciendas mitti nunc vel mittendas esse: quatenus nostræ constitutiones in metropolitanis ciuitatibus fiant vel faciendæ sint manifesta. Provinciarum verò præfides ipsos mittere eas, & missuros esse per omnes ciuitates sub vnaquaque provincia constitutas: vt nullus de cætero occasionem sumat cuiuslibet ignorationis. 4 ¶ Vnde præteritum omne iustam habeat veniam, valeantque defunctorum voluntates & dispositiones, vel si nuper factæ sunt, sicut eas illi fecerunt: vel si secundum prius tenentem legislationem literis proprijs non scripserunt hæredum appellationes, aut testibus eas non fecerunt manifestas, aut tres vncias & non amplius reliquerunt filijs. Non enim infringi (sicuti prædiximus) defunctorum volumus dispositiones: sed ratas eas esse per omnia declaramus: vt si vel proximè scripta sint testamenta post positionem legis, nondum verò contigerit constitutiones factas innotuisse: & super eo post legem uiuentibus fortè testatoribus non sunt mutata: maneat de nouo in eam sic institutiones, quæ ab initio secundum tunc introducta, præcertas extantes factæ sunt leges, propriam virtutem habent, & non accusandæ eo quod tempore quo super uixerunt illi, eas non mutauerunt. Non enim omnia sunt in nobis, nec semper quibusdam tempus fit testandi regis, cuiusve pentè, plerumque enim incidunt hominibus mortes, fraudem, sed testandi eis potestatem auferentes. Quamobrem ab initio factum rectè, eo quod non fuerit mutatum, non arbitramur postea mutari, aut aliquo modo infringi: sed immutata manere quæ tunc placuit testatoribus sententiam, valideque seruari. Erit namque absurdum, vt institutionum quod factum est rectè, ex eo quod tunc non erat factum, postea mutetur. 5 ¶ Collectiuè igitur dicendum, percipiant filij relictas sibi (si ita contigerit) à patribus tres vncias ex testamentis ita factis, aut ante legis positionem, aut post positionem legis, antequam hæc tamen apud iudices innotescerent. Si verò adiectum sit testamentis, oportere quod reliquum est, eis impleri, secundum quod tunc legibus debebatur: hoc percipiendum secundum antiquas leges: vt si quid deest tribus vncijs, secundum illas supplementum fiat, non in quadri- g fecit igno- uincio, quod postea quidem sancitum est, nondum tamen ruit melius tunc agnatum. fieri posse.

EPILOGVS.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem: præceptis proprijs tua eminentia omnib. faciat manifesta, & qui in hac maxima ciuitate, & qui foris inhabitant: quatenus omnibus fiant palam quæ à nobis pro omnium cautela sancita sunt. Dat. Kal. Mart. Constantinop. Do. Iusti. PP. August. anno XI. Ioan. V. C. Conf.

VT NVLLVS FABRICET ORATORII domos præter voluntatē episcopi, & vt depuret prius quæ circa diligentia & statum fabricati oratorij sufficient: & vt episcopi non desint suis ecclesijs: & de alienatione ecclesiasticarum rerum immobilium.

Tit. XXII.

NOVELLA CONST. LXVII.

Idem Imp. Iustinianus August. Mennæ sanctissimi. & beati archiepiscopo Constantinopolitano, & vniuersi eius tractus patriarchæ.

P R Æ F A T I O.

A quæ de sanctissimis ecclesijs sunt, multis comprehendentes legibus adhuc etiam alia lege egemus, ad exorta negotia & rursus emergentia sufficiente. Plurimi namque, nominis causa, non ad opus sanctarum ecclesiarum accedunt, deinde eas ædificantes, nequaquam curam ponunt vt expensas quoque eis deponant decentes, & ad luminaria, & ad obseruantiam alimenta, & ad sacra ministeria: sed deserunt eas etiam in nudis ædificijs constitutas, & aut destruendas, aut omnino sacro ministerio defraudandas.

Cap. I.

Sancimus igitur præ omnibus quidem illud fieri, & nulli licentiam esse neque monasterium neque ecclesiam, neque orationis domum incipere ædificare antequam ciuitatis Deo amabilis episcopus orationem in loco faciat, & crucem figat, publicum processum ibi faciens & causam manifestam omnibus statuens. Multi enim simulantes fabricare quasi orationis domos, suis medentur languoribus, non orthodoxarum ecclesiarum ædificatores facti, sed speluncarum illicitarum.

Vt qui ecclesias ædificant, prius definiant quæ ad curam & constitutionem eius & conseruationem pertinent.

Cap. II.

Deinde non aliter quempiam ecclesiam ex nouo ædificare, priusquam loquatur ad Deo amabilem episcopum, & definiat mensuram quam deputat & ad luminaria & ad sacrum ministerium, & ad incorruptam domus custodiam, & obseruantiam alimenta, & si sufficienter habere videtur, faciat prius donationem eorum quæ futura sunt deputari: & ita domus ædificetur. Si autem non sufficiat quidem aliquis ad hoc, nomen fortè desiderans, quo & ipse fabricator ecclesiæ vocetur, & vult aliquid tale facere, (multæ enim & in hac regia ciuitate, & in provincijs ecclesiæ sunt in quibus competenti quidem administratur modo, periculum vero ruine patiuntur per vetustatem, aut etiam parua constituta sunt, & inordinata, secundum desiderium eorum qui in eis deputati sunt) licebit ei vnam talium ecclesiarum accipienti, hanc ædificare: & hic voluntate Deo amabilis orthodoxorum episcopi res agenda est, sic enim poterit & sacræ domus fabricator vocari, & nihil de suo super expendere: deputatis iam circa hoc expensis oblati ab eis qui etiam prius has expendebant.

De episcopis non residentibus in proprijs ecclesijs, sic Iulianus epitomator.

Cap. III.

Illud quoque sancimus, quatenus secundum iam à nobis prolata legem, Deo amabilem episcopi in suis ecclesijs maneat, & non relinquat quidem eas, tempus verò multum hic morentur, & cogant per provincias æconomos expensas sibi transmittere, & sanctissima ecclesia expendat, quod & ipse inde ei obseruare non paucitæ. Hæretico- rum templum non paucitæ illi- citæ. Hieronymo auctore. Quæstio de dotis ecclesiasticæ modo ac quantitate præcedit quæstionem templi ædificandi. Vetera oratoria ac prope destituta arbitrio episcopi, priuatus suo adiecto nomine potest reparare. Hinc constat reddituum ecclesiasticorum curam fuisse penes æconomos.

De his qui ecclesiam vel oratorium edificare volunt Iulian. confir. 61. De his qui templa ædificat, Index Regine huc pertinet c. 1. & 2. eod. Si episcopus multum tempus ab ecclesia sua defuerit Iulian. ibid. num. 211. Ne episcopi ecclesijs suis aberrent. Index Regine huc pertinet c. 3. eod. Iulian. ibid. num. 212. prædiorum, Index Regine. huc pertinet c. 4. eod. i. v. nomen aliquod sibi comparant. & c. 2. eod. i. eod. dei- tyriam. de qua dixi Nouell. 58. Auspicia futuri orationis domus, orationes & vota. & c. 1. hinc & c. 7. Nouell. 131. c. 7. d. 1. eod. Scrimg. litanias l. 3. Cod. de heret. supplicationem adde Nouell. 123. c. 3. 32. & c. 1. suis vt inferiant morbis hoc faciunt. i. mul- ti ædificant templa ad illicitos & hæreticos conuentus. & est re vera hæresis, animi morbus. Hæretico- rum templum non paucitæ illi- citæ. Hieronymo auctore. Quæstio de dotis ecclesiasticæ modo ac quantitate præcedit quæstionem templi ædificandi. Vetera oratoria ac prope destituta arbitrio episcopi, priuatus suo adiecto nomine potest reparare. Hinc constat reddituum ecclesiasticorum curam fuisse penes æconomos.

tiatur. Sancimus igitur iam a nobis positam legem in sua manere virtute. si vero defuerit Deo amabilis episcopus ecclesie sue amplius tempus, nullam ei mitti expensam de provincia: sed illam quidem circa actus pios & sanctissimam ecclesiam expendi: ipsum vero hic errantem non expensis sanctissimam ecclesiam praeuolare: cum certum sit, quod si plurimo tempore defuerit, quae iam a nobis super eisdem sancita sunt, valebunt.

* Vagus & aberrans episcopus, expensis ecclesie non est alienus.

De alienatione rerum ecclesiasticarum immobilium.
Cap. IIII.

* Nouell. 46.

Quoniam vero contigit iam nos sanxisse, vt si qua in prouincijs alienatio rei immobilis ecclesiasticae facienda est, secundum decretum hanc procedere, sicuti dudum prolata a nobis constitutio dicit: agi vero decretum non solum praesente Deo amabili episcopo ciuitatis, eiusque clero, sed etiam metropoleos episcopo: nec non & illud insuper est sancitum, vt si metropoleos sanctissimus episcopus futurus est venundare, siue eius ecclesiae sanctissimi oeconomi, quid oporteat fieri: etiam hoc adijcimus, vt duo ex synodo quae sub eo est, Deo amabilium episcoporum, quoscumque elegerit, ipsi intersint, & alia omni obseruatione custodita quae iam sancita est, praesentia duorum Deo amabilium episcoporum adijciatur: vt secundum se videatur cum sua synodo rem agere: & sicut ipse rem facit credibilem & sufficientem ei qui sub eo constitutus est, dum praesens est: ita & ipsi quae sub eo est synodus praesens, per duos Deo amabilium episcoporum videbitur rem praebere cautissimam, sumentem ex huiusmodi synodo testimonium.

* Praesidis se quod hodie remissum est Nouell. 120.

* quod fit ab Episcopo praesente metropolitano aut duobus Episcopis a metropolitano transmissis, idonee fieri censetur.

* i. anno Christi 538.

* De constitutione Imperatoris quae lata est de lucro ex morte liberorum contingente per pacta dotalia Iulia. constit. 62. De constitutione successionum in lucra nuptialia Index Regine. l. 6. §. C. de secund. nupt.

* Nouell. 2. 63.

* d. l. 6.

VT CONSTITVTIO SACRATISSIMI IMPERATORIS DE SUCCESSIONIBUS NUPTIALIUM lucrorum quae apud aetiam, id est non exstantium liberorum, lucra introducit, obtineat in his factis quae acciderunt post constitutionem: in his autem factis quae ipsam praecesserunt, Leonis constitutio locum habeat.

EPILOGVS.

Hanc itaque nostram legem, & ad sedem tuae beatitudinis, & ad ceteros sanctissimos patriarchas missam, ipsi per literas proprias sub vos metropolitans facietis manifestam, vt illi palam faciant sub se constitutis episcopis: vt nullum lateant quae a nobis constituta sunt. Dat. Kal. Maij, CP. Imp. DN. Iustina. PP. A. Ann. XII, Ioanne V. C. Conf.

Tit. XXIII.

NOVELL. CONSTIT. LXVIII.

Antonio Contio interprete.

PRAEFATIO.

CIMVS Leonis pia memoriae constitutionem de his scriptam, qui ad secundas perueniunt nuptias, siue viri sint siue foeminae, & nuptiale lucrum procreatis ex illo matrimonio liberis sancte custodientem, & eum qui ita lucratur, solius vsusfructus dominum facientem: dominium autem illis conferuantem, & iubentem vt si quidem filij vel nepotes moriantur nullo superstitute, per quem, qui ad secundas nuptias transijt, dominio priuetur, tunc immota & solida apud lucrantem etiam perueniat dominij utilitas.

Cap. I.

Ipsam nos nuper correximus, alia quidem statuentes, volentesque vt haeredes mortuorum liberorum vel nepotum, siue parentes, siue alij quicumque sint, habeant inde aliquod subsidium, lucrenturque etiam iure dominij per eorum mortem quantum ex pacto non existentium liberorum erant lucraturi: reliqua vero pars ad haeredes filiorum vel nepotum qui mortui fuerunt, perueniat. nihil enim a nobis occasione vsusfructus immutatum est. Hae itaque & nunc, & in omne tempus obtinere volumus, praeterquam in his filijs qui mortui fuerint ante nostram constitutionem. Postquam enim praenit lucrum solidum iam adiectum ei qui ad secundas peruenit nuptias, liberis ante legem mortuis, nequicquam laborauerit nostra lex circa ea quae lex pia memoriae Leonis anteuertens sub suam redegit potestatem. Itaque non solum filijs aut nepotibus non existentibus securum habebunt,

quae lucrati fuerunt, sed & si quid eorum apud alios est, secundum ius quod dominis comperit, euincant. Haec igitur breui lege comprehendentes, huiusmodi dubitationes tollimus, ne assidue super causis molestiam patiamur: sed lege haec communi recolentes, his liberemur turbis, volentes seruari formam quae nostram legislationem praecessit, ei qui ante eam beneficio affici meruit.

EPILOGVS.

Tua itaque excellentia quae a nobis hac de re constituta sunt in hunc modum omnibus manifesta proprijs praconijs & programmatis efficere studeto. Dat. 8. Kal. Iulij. Imp. Domi. Iusti. PP. A. Ann. XII. Ioanne V. C. Conf.

VT OMNES OBEDIANT IUDICIBVS prouinciarum & in criminalibus, & in pecuniarijs, & ibi negotia examinentur, nullo excepto per priuilegium: nec huc conuenti deducantur, nisi sacra pragmatica forma exhiberi quempiam iusserit.

Tit. XXIII.

NOVEL. CONSTIT. LXIX.

Imp. Iust. August. Constantinopolitanis.

PRAEFATIO.

NAM quidem esse omnium perfectissimam virtutem arbitrandum est hominibus, quae iura omnibus distribuit: haec est ex causa cognominata iustitia. Etenim vnamquamque aliarum virtutum nisi subsequantur huius bona, fieri nihil horum quae comperunt. itaque nec fortitudinem quae non est cum iustitia, laudabimus: cum scilicet patria lingua fortitudinem in armis, virtutem appellet solum: & si quis ab ea iustitiam subtrahat, delictorum solummodo, non quorundam bonorum fiet occasio. quam in nostris prouincijs intuentes contemni, lege placenti Deo eam corroborare, & ad fortitudinem decentem reducere iudicauimus oportere. Plurimorum namque alij quidem literas sacras, alij priuilegia, alij pragmaticas formas, alij praecpta iudicium, quidam alias ex alijs adinuenientes occasiones sibi peragunt peccandi: quidam in prouincijs & extra eas litigare simulant. Qui enim in quolibet loco male patitur, aut aliquid suorum amittit, aut de terminis terrae litigat, aut de proprietate, aut de possessione, aut de hypotheca, aut de alio quocumque: quomodo valebit in alio loco probationes horum quae pertulit, exhibere: haec enim agentes, ostendentesque potentiam solam & fortitudinem, ita iuste credentes talia machinantur: & haec homines perpetrant tamquam perpetua virtutem habituros se confidentes, & non respiciunt ad minus frequentis vocabulo significari ne ex potentibus procellerunt inanes, ex diuitibus autem fortitudinem. pauperes, dum patrum iniustitiam soboles est secuta: & hinc virtus non cogitant neque reputant, quoniam quod ipsi quasi per se machinantur potestatis virtutes, hoc forsitan contra eos qui ex eis procreantur, agunt: non eadem potentia sequente sobolem, quae illos sequitur.

Cap. I.

Haec considerantes, praesentem ponere legem existimauimus oportere: & praecipimus omnibus in prouincijs iudicibus quicumque nostris obediunt sceptris in vniuersa ditione, & quae ascendentem velle. Mamerdet, & quae occidentem Solem, & quae ex utroque est latere: vt vnusquisque in qua prouincia deliquit, aut in qua pecuniarum aut criminum reus sit, siue de terra numero huius rei exempla vide apud Petrum Fabrum loco. vbi inter cetera monet ex Apulcio & Marcellino & alijs Gramaticis Res nobis utilitate praebet vel proprietate, vel possessione, vel hypotheca, vel iure. iure se. vt sunt seruitutes. v. Hesiodum vers. 5. & 6. libro opera & dies. hinc sumpta est authentica Quae in prouincia Cod. §. de criminibus. l. 3. in ff. de off. praesid. l. 54. in ff. de procuratoribus. l. 2. §. 4. l. 19. §. 2. l. 36. in ff. l. 45. ff. de iud. l. 2. Sibi de criminibus.

i. anno 538. i. praesidibus. de iurisditione praesidum prouinciarum Iulian. const. 63. τελεωτάτην Scrimg. candē Aristoteles vocat κρατίστην τῶν ἀρετῶν καὶ τελέειαν μά- λιστα ἀρετῆς. Erhicor. Nouell. 30. c. 9. §. 1. Nihil honestū esse potest, quod iustitia vacat Cic. 1. de off. Elatio animi, si iustitia vacat, immanitas: scientia remota a iustitia, calliditas potius quam sapientia est appellanda. C. ser. 1. de off. i. latina. Nouell. 12. c. 2. Nouell. 30. c. 5. adde Plutarchum in Coriolano: Ciceronem 2. Tuscul. §. Petr. Fabr. 5. semest. 19. ἰσχυρὸς Scrimger. quae eadem est cum ἀρδεις. sensus est, Apud Romanos frequentissimae virtutis vocabulo significari non debet. fortitudo l. 1. §. 6. ff. de postulando: l. 4. ff. de his qui notant: l. 2. ff. de captiuis: l. 12. Cod. de ca-

televotata Scrimg. candē Aristoteles vocat κρατίστην τῶν ἀρετῶν καὶ τελέειαν μά- λιστα ἀρετῆς. Erhicor. Nouell. 30. c. 9. §. 1.

Nihil honestū esse potest, quod iustitia vacat Cic. 1. de off. Elatio animi, si iustitia vacat, immanitas: scientia remota a iustitia, calliditas potius quam sapientia est appellanda. C. ser. 1. de off. i. latina.

Nouell. 12. c. 2. Nouell. 30. c. 5. adde Plutarchum in Coriolano: Ciceronem 2. Tuscul. §. Petr. Fabr. 5. semest. 19. ἰσχυρὸς Scrimger. quae eadem est cum ἀρδεις. sensus est, Apud Romanos frequentissimae virtutis vocabulo significari non debet. fortitudo l. 1. §. 6. ff. de postulando: l. 4. ff. de his qui notant: l. 2. ff. de captiuis: l. 12. Cod. de ca-

Nouell. 30. c. 5. adde Plutarchum in Coriolano: Ciceronem 2. Tuscul. §. Petr. Fabr. 5. semest. 19. ἰσχυρὸς Scrimger. quae eadem est cum ἀρδεις. sensus est, Apud Romanos frequentissimae virtutis vocabulo significari non debet. fortitudo l. 1. §. 6. ff. de postulando: l. 4. ff. de his qui notant: l. 2. ff. de captiuis: l. 12. Cod. de ca-

ἰσχυρὸς Scrimger. quae eadem est cum ἀρδεις. sensus est, Apud Romanos frequentissimae virtutis vocabulo significari non debet. fortitudo l. 1. §. 6. ff. de postulando: l. 4. ff. de his qui notant: l. 2. ff. de captiuis: l. 12. Cod. de ca-

ἰσχυρὸς Scrimger. quae eadem est cum ἀρδεις. sensus est, Apud Romanos frequentissimae virtutis vocabulo significari non debet. fortitudo l. 1. §. 6. ff. de postulando: l. 4. ff. de his qui notant: l. 2. ff. de captiuis: l. 12. Cod. de ca-

ἰσχυρὸς Scrimger. quae eadem est cum ἀρδεις. sensus est, Apud Romanos frequentissimae virtutis vocabulo significari non debet. fortitudo l. 1. §. 6. ff. de postulando: l. 4. ff. de his qui notant: l. 2. ff. de captiuis: l. 12. Cod. de ca-

ἰσχυρὸς Scrimger. quae eadem est cum ἀρδεις. sensus est, Apud Romanos frequentissimae virtutis vocabulo significari non debet. fortitudo l. 1. §. 6. ff. de postulando: l. 4. ff. de his qui notant: l. 2. ff. de captiuis: l. 12. Cod. de ca-

ἰσχυρὸς Scrimger. quae eadem est cum ἀρδεις. sensus est, Apud Romanos frequentissimae virtutis vocabulo significari non debet. fortitudo l. 1. §. 6. ff. de postulando: l. 4. ff. de his qui notant: l. 2. ff. de captiuis: l. 12. Cod. de ca-

& de terminis, siue de proprietate, siue de possessione, aut hypotheca, vel de qualibet alia occasione: illic etiam iuri ge, Separari subiaceat: (hoc enim apud legiflatores precedentes variè vindicatione quidem dictum est, licet non purè, & sicut nos illud con- finium à vin- siderauimus) vt ultra terminos litigare non querat. dicatione do- § Siue enim magna delicta sint, siue contractus con- minij *Vel. 10.* sistant, oportet omnibus modis super eis & conuentiones *Cod. de euict.* esse, & scripturam, si opus fuerit, & examinationem pro- Reus in lo- uinciale propter facilem probationem: siue quidem in co vbi delin- paruo quispiam similiter delinquat: siue maius adhuc quit forum peccatum fiat: quale est si nec in paruis iure potatur, sed fortitur *l. 1.* expectet venire in extraneam terram prouinciam: ubi eum *Cod. Vbi de* conuenire, & de talibus litigare: quem neque presentem, *crimini.* nec neque in prouincia forsan, propter virtutem illius, aut potest excipe infirmitatem suam cōuenire poterat competenter. Quid re forum iu- enim erit durius, quam læsum circa sublationem bouis, dicit in cuius aut equi, aut iumentorum alicuius, aut pecudum, aut (vt territorio de- exiguum dicamus) domesticæ gallinæ, hunc cogi non in linquit. Ate- qua aufertur prouincia litigare, sed alibi currere, & ibi nim dices re- probationes horum quæ pertulit exigui: & aut plures ex- scripto prin- pensas pati quam rei æstimatio est, aut in opiam ingemif- cipis actorē centem ferre? Hinc nobis multitudo plurima est inter- posse ad suū pellantium quotidie: & crebro in talibus causis inque- forum reum tamur paruarum gratia occasionum, & ipsi multas iustu- euocare No- nentes importunitates, & videntes plurimam quidē mul- *uel. 53.* Melior titudinem viro- rum, plurimamque mulierum ex proprijs est ea parte a- locis agitaras, & ad hanc venientes felicissimam ciuita- ctoris condi- tem: quorum plurimi etiam mendicantes & afflicti hinc cio quam rei. agunt: interdum quoque hinc moriuntur.

De presentibus reis.

Cap. II.

§ Igitur fuerint ambo in prouincia & actor & reus, ne- quaquam ad aliam prouinciam causa trahatur, neq; ad hanc felicissimam ciuitatem, neque ex priuilegio cuiuspiam, neque ex iussione: sed illic decidatur. Si verò alter quidem abest, alter autem abest: qui verò presens est, ex domo absentis iniustitiam patiatur: conueniatur omnibus modis ipse qui iniustitiam egit, siue curator, siue conductor, siue quicumque sit eius: & liceat ei secun- 40 dum prouinciæ spatium, & secundum legem communē antiquitus positam inducias accipientem, nuntiare quæ de his gesta sunt, illi ad quem causa refertur. § Sed si quidem vicina prouincia est in qua hoc agitur, vna aut duabus mansionibus in medio prouinciarum constitutis: quatuor ei mensium dare inducias: si verò maius sit spatium, sex. Si verò ex Palestina forsan, aut ex Ægypto, aut ex spacio gentium longinquarum, menses octo ad hoc sufficient. Si verò ex Hesperijs gentibus, aut Septentriona- 50 libus, aut à Libya: tunc quod etiam precedentibus legisla- toribus sufficiens visum est esse tempus determinatum, hoc est nouem mensium: vt ille (si quidem ipsi nuntiantē credat) litem illi eam committat. si verò aliquid aliud de illo sapit, alium dirigat suscepturum modis omnib. actio- nem, & completurū omnino quæ decernenda sunt: nisi appellatio fuerit subsecuta, siue in maiori, siue in minori causa. § Si autem ille quidem nuntiet: ille verò non ordinet, & statutum transeat tempus: tamquam firmè agentem eum qui conuentus est, & pro absente per 60 locatori & sona, etiam inuitum repræsentet negotij iudex apud suū tribunal, & causam examinans presente eo qui conuen- tionem suscepit, cōdemnet etiam eum in quo obnoxius apparuerit, & in super illum post huiusmodi admonitio- nem mittere in prouinciam non volentem: si tamen om- nino obnoxius apparuerit. & si quidem locuples sit: ipse indulgeri ad exigatur quæ decreta sunt. si verò minus sit quod habet, certiorandū vt non sufficiat in ista condemnatione: tunc & de absen- & euocandū tis rebus compleatur victori damnum huiusmodi. dominum, id que sit pro distantia locorum *l. 2. Cod. Vbi in rem. l. 3. Cod. de dilationib. l. 3. Co. Theo. de iure fisci.* dominus proprietarius seu reus. aliquē a quo defendatur. *ὅς δὲ κυρίως πράττοντα τὸν ἵπταμένον ὑπὲρ τῶ ἀπόντος ἀεγώσας, ὑπὲρ τῶ ἀπόντος πράττων, & ἰ. νομίμως πράττων. i. PROCU- rator. sic hodie Galli, Faire pour auirui.* Hoc igitur innuit, reo neque veniente neq; procuratorē mittente, litē agi cum eo qui absentis præ- diū possidet, quasi cum vero & legitimo procuratore absentis *Scrimg.* petinde ac si specialiter constitutus esset, ac faceret pro absente. *k* con- ductore, curatore, procuratore, cōve qui possidet nomine absentis. *i.* contumacē locatorē. *i.* rei dominū. si tamen verè reus fuerit. *n* Textus meo iudicio est deprauatus & inuersus. Ideoq; ne intelligas actorē quo casu vicerit, cogi relictis bonis cōdemnati quæ in prouincia, in qua de- lectum est & sententia lata est, habet, rei absentis forum subsequi vt sen-

De absentibus reis.

Cap. III.

§ I verò neque ipse apparuerit, qui dominum litis presentare iussus est, aut qui pro eo legitime cogatur: tunc vocetur quidem legitima voce, non autem obediens cōdemnetur & absens, secundum schema quod appellatur eremodiciū, id est desertæ causa. nam qui per contumaciam deserit, in nullo minor presente pu- tabitur. Si verò ille quidem forsan aduenerit, aut miserit quempiam, accusator autem desit: tūc & absoluere eum, & damna eius mederi calumniatorem cogat. sic erunt temperiores: sic peccare cessabunt: sic non putabunt potentiam dinitiarum iustitiæ præualere. *1* § Nec late- ter nos quia forsan nec sufficiat hoc ad perfectissimam causæ medelam: cum iudicēs potentiorib. magis quam iustiora volentibus & ad prouincias venientibus præstet. Sed tamen nouimus plurima iniustitiarum curata ab hac 20 legislatione. magis autem quantum ad nos est, totum erit sanatum. namque non aliter tradimus cingula, nisi prius iusurandum subierint hæc accipientes, iuste om- nibus iudicare, & puras seruare manus. Non puto post presentem legem altero quolibet egebimus augmento, si illi quidem iuste iudicent ad legem simul & iusuran- dum respicientes.

De fori præscriptione tol- lenda.

Cap. IIII.

§ Arripiat autem nullus prouincialibus cingulis vio- lentos, nullo vtens priuilegio, aut potestate, aut for- ma: nisi forte sacra nostra pragmatica forma occa- sione publicæ causæ præcedens, exhibitum hinc quempiā inferri præcipiat: aut ex lege hoc faciat, quale est super 30 appellationibus: licet etiam hoc ex multa parte curauimus, plurimos maiorum iudicum in prouincijs appella- tionum constituentes, vt apud illos magis appellatio, quando non de maximo negotio fuerit quæstio, quam in hac examinetur maxima ciuitate. *1* § Hanc dicen- tes iustitiæ legem, adhuc potius faciemus eam iustiorē, ce- si nulli permittamus habere contra eam quædam priui- legia: neque excipi ab hac lege quolibet priuilegio: nec si cuiuslibet sanctarum ecclesiarum largitum sit, aut alicui venerabilium xenodochiorum, aut alijs venerabilibus vox legis di- domibus, aut alij cuiuslibet ipsarum domuum imperialiū, citur eadem aut sacro patrimonio, aut sacris priuatis, quæ meritō forma, qua post supernum honorem secundo loco sunt posita: nec aliquibus iudicibus, aut in potentatu positis, aut omni- 50 pistolis, Carno sub nos constitutis hominibus: sed obediant omnes nifex, manus legi, & succumbentes iustitiæ sanctioni, honorent eam, legum, præco & per omnia habeant sortem: non solum in semetipfos etiam dicitur respicientes, sed etiam in futuras successiones: & scientes vox iudicis, quia nihil pendē in semetipso manet, sed currit natura vt qui verba semper multas euoluens mutationes, quas neque præui- dere facile est, neque prædicere: solummodo Deo, & im- nuntiet. & peratore sequente Deum, hæc gubernare mediocriter & scribitur tam- mansuetè valente. *2* § Si verò quisquam vtatur aliqui- bus sacris formis, siue pragmaticis, siue alijs, de tali quo- 60 xisse, nō præ- conem: vt scribit Augustinus *3. de trinitate: 83. de verbis Domini serm. 16. adde Nouell. 12. in f.* Eremodiciū, non est desertio vadimonij, seu pro- missionis iudicio sisti, sed litis contestata. Qui litem deserit litis dam- no cōerectur nec appellat. Contumax atque desertor, habetur pro absente. Iudicatur efficaciter aduersus presentem, ergo & aduersus de- sertorem litis. *3* § *Nouell. 53. cap. 1.* τὸ πλετεῖν τὴ δικαίω κρατεῖν. *Scrimger.* *4* *Nouell. 8.* *5* *i.* nullus eripiat cognitioni iudicum prou- uincialium reos: eripiat, per vim *l. 4. ff. ad leg. tul. de Si priuata:* vel per re- scriptum *Et hic.* *6* Reus conueniri potest in ea prouincia in qua deli- quit, potest tamen rescripto principis ex iusta causa impetrare, vt exima- tur foro prouinciali & causa agatur in vrbe, aut eo loco in quo domici- lium habet *Julian. hic nn. 217.* eōq; pacto reus ad se actorem rescripto potest euocare, *Et hic:* vt de contra actor reum *Nonel. 53.* hoc in- nuit, Non continuo ecclesiæ aut fisco euocationem permitti, quod sit ecclesiæ vel fisco: sed tunc tantum, cum id specialiter & pragmatica ali- qua sanctione à principe impetrauerint *5. eod. in pr. huius capituli: adde Julian. hic num. 218.* *7* hinc possumus colligere, Euocationes caufarum reis concedi nedum in criminalibus causis, *Et c. 2. s. eod. fed & in ciuili- bus Et hic.* *8* Sacrum patrimonium principis, relq; eius priuata, post res- sacras & diuinas, priuilegiata, & ita potentius est priuilegium ecclesiæ, quam principis. *9* Honor iustitiæ tribuendus. *10* Natura nouas quotidie formas procreat.

tentiam exse- quatur: sed hoc innui, Ex bonis absen- tis in ea pro- uincia in qua deliquit sitis, victori id q̄ iudicatum e- rit solui æ- quū esse. Pos- sumus vel ita interpretari, Si satisfieri non potest vi- ctori ex bo- nis presenti- bus condem- nati, potest victor comple- mentum quātūtatē sibi adiudicæ petere in co- etiam foro, in quo con- demnatus de- git.

i. condu- ctor. *11* τὸν ἵπτα ἄντὲ νομί- μως πράτ- τοντα. *i.* pro- curatorem. *12* τῆ τῆ νό- μων φωνῆ. VO- tes præconis, ce præconē per præconē *Julia. hic nn.* Porro *216.* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26* *27* *28* *29* *30* *31* *32* *33* *34* *35* *36* *37* *38* *39* *40* *41* *42* *43* *44* *45* *46* *47* *48* *49* *50* *51* *52* *53* *54* *55* *56* *57* *58* *59* *60* *61* *62* *63* *64* *65* *66* *67* *68* *69* *70* *71* *72* *73* *74* *75* *76* *77* *78* *79* *80* *81* *82* *83* *84* *85* *86* *87* *88* *89* *90* *91* *92* *93* *94* *95* *96* *97* *98* *99* *100*

olim se. vt sit sensus. Priuilegia euocationu haec tenus cōcessa, etiam pragmaticis formis, hodie esse inutilia. Nullū hodie vt iure euocationis, nisi pragmatica forma hoc specialiter. i. in causa de qua agitur a principe impetrauerit in prin. huius ca pitis. eod.

modo sibi largitis: erunt omnino infirma, iudicibus maximam soluentib. pœnam, si omnino susceperint: & non hoc quod sit, solummodo meditabuntur, sed quod etiam faciendum est. etenim si posthac tale aliquid impetretur ab aliquibus nostrorum subiectorum, aut ab alio quolibet quib. prius interdiximus, inter quos complectimur (sicut dictum est) ecclesias, & venerabilia monasteria, & sacras nostras domos, & sacra priuata, & sacrum patrimonium: neque hoc omnino valebit. Erit autem hæc lex vbi que suam iustè extendens virtutem, & simul quidem futura cautè constituens, simul autem quod præterijt curans. Scitote igitur omnes subiecti, quos Deus nostris progenitoribus & nobis donauit, quoniam hanc vobis damus legistationem, omnem vobis cautelam conferentes: & neque itinere fatigabimini longiore, neque aduersus maximos lachrymabitur: neque nos culpabitis tanquam hæc non corrigentes: sed vnusquisque de proximo respiciens pœnam, in quibus fortè damnificatur atq; læditur, & hanc curam videns, magnum & bonum laudabit Deum, qui hæc nos sancire bene & iustè illuminauit. Sit ergo pœna talia committentibus aut suscipientibus iudicibus & cinguli casus, & decem librarum auri damnium.

EPILOGVS.

Gloriosissimi igitur præfecti nostrorum sacrorum prætoriorum, qui per omnem subiectam terram consistunt, legem hanc cognoscentes proponant, & per diocesē sub se constitutas, & in omni Italia, & Libya, & insulis, & Oriente, & quodcumque in Illyrico est: vt sciant omnes quomodo eorum curam habemus, Deo qui tanta nobis contulit, offerentes legem: qui magnam nobis pro eis recompensationem dabit, dum talia pro causa subiectorum salutis sanciuerimus. proponatur Constantinopolitanis ciuibus nostris. Datum Kal. Iun. Constantinop. Imp. Iustini. PP. A. ann. XII. Ioan. V. C. Conf.

i. anno 538. Romæ, vel vrbs Cōstantinopolitane orientis sc. & occidentis. i. Italia, Africae vel Illyrici c. 1. j. eod. & magistrū militum Iulian. hic.

Vt præfectura dignitate Curiali liberet Iulian. constit. 64. de liberationib. decurionum Index Regim. & Nouel. 38.

Honoraria dicitur, quoties aliq; codicillos accipit ab imperatore. quib; ei dignitas præstatur, quasi prætorij præfectus fuisset, siue magister militum Iulian. hic.

vt sit sensus. In ipso gestu positus videtur, qui re vera præfectus vel magister militum factus est Iulian. hic. τῆ ἀρχῆ.

Hoc p̄cipuè dicitur de ijs qui actu magistraru funguntur. nam honorarium cingulum nō habent.

VT ORDINARIÆ PRÆFECTVRÆ VRBANE & prætorianæ duæ & præfecturæ quæ in cingulo & quæ in actu sunt, solæ, non etiam honorariæ liberent a curiali fortuna.

Tit. XXV.

NOVELLA CONST. LXX.

Imper. Iustinianus August. Ioanni gloriosiss. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum ex consuli & patricio.

PRÆFATIO.

VRIM A horum que olim sancta sunt, neglecta & non facile in republica tractata, omnino visa sunt absq; lege & sine legistatione consistere. Nouimus enim quia antiquitus erat quædam præfecturæ figura, quam honorariæ vocabant, codicillis ab imperio super ea collatis. hanc autem ita nō minabant, vt nihil aliud nisi purum honorem ijs quibus præbebatur, conferret, quæ curiales non liberabat a fortuna curiali, nisi quis eam ipso opere ministrasset. & sicut de gloriosissimis magistris militum videbimus, quia nullus ex magisterio armorum eripitur fortuna curiali, nisi cum opere gesserit, (nam & magisterum militiæ præfecturam esse nostræ dicunt leges: puri verò magistrorum militiæ codicilli solam præbent dignitatem, fortuna non liberantes) sic etiam in ipsa præfectura si futurus sit aliquis liber huiusmodi fieri fortuna, necesse est in ipso cingulo designatum, ab ea curiæ vinculis liberari.

Cap. I.

Renouamus igitur huiusmodi legem, sancientes, si quando visum fuerit imperio honorare curialem, vt etiam liberet fortuna, date ei codicillos administrationis, & præparare eum in talibus constitui sedibus aut cingulis vrbane præfecturæ senioris Romæ, & nouæ videlicet huius nostræ, aut in prætorianis tribunalibus &

Orientis & Hesperia & Libyæ, nec non & Illyrici: quos omnes sub nobis fecit Deus: & ita libertate frui, quatenus magno promeriti honore, & in carpentis vecti, & clamores præconum audientes, insuper iudiciales conscendentes sedes, huiusmodi fortuna liberi constituantur. Si verò solo eos participare voluerit honore: fieri quidem codicillos, & his dari tantum verò valere huiusmodi imperialem largitatem, vt ille honoratus quidem sit, & maxima curiæ pars esse videatur: non tamen neq; prouinciali curia, neq; eius albo liberetur: sed maneat sub antiqua fortuna, solum lucratus honorem: & ita gratias agens Deo & imperio, quia migravit eum ad meliora prioris tranquillitatis educens. sitque etiam hoc additamentum imperialium prætoriorum, quod neque publicum minuit, neque fortuna, neq; consuetis ei functionib. priuans curialem: & ei qui hanc promeruerit, etiam præsentem addens fortunam, & ostendens honoratiorem, & alijs curialibus dignitate solummodo præcedentem.

EPILOGVS.

Quæ igitur placuerunt nobis, tua celsitudo seruare festinet: sciens quia neque curiales minuis, & honoratiore eos omnibus demonstrauimus: vt sciant hæc ciuitates per tua præcepta, quatenus imperio datur. Dat. Kal. Iulij CP. Imp. DN. Iustinian. PP. A. anno XII. Ioanne V. C. Consule.

VT AB ILLVSTRI BV S, ET QVI SVPER eam dignitatem sunt, omnimodo super pecuniarijs causis, sed & iniuriarum criminaliter per procuratorem dicantur: clarissimis autem in pecuniarijs licere eis & per procuratorem & per se litigare.

Tit. XXVI.

NOVELLA CONST. LXXI.

Imper. Iustinianus August. Ioanni gloriosiss. prætoriorum per Orientem præfecto, iterum ex consuli & patricio.

PRÆFATIO.

VAE CVNQVE procedunt quidem quasi honoris causa, schematis melioris sunt: quod autem hinc euenit, non honorem, sed forsitan etiam quandam læsionem inferens, hoc bene habere iudicamus breui mederi lege. Ferrur enim quibusdam constitutionibus vt nulli clarissimorum liceat per se litem exercere, sed per procuratorem omnino, sed hanc quidem antiquitas pro dignitatum honore scripsit: multos autem conspicimus dignitates quidem adeptos, & inter clarissimos inscriptos, aut comites, aut tribunos, vel si qui alij consistunt huiusmodi: substantiæ verò minoris dominos, vt penitus non sufficiant ad procuratores ordinandos, & propter hoc agendas expensas.

Cap. I.

Sancimus igitur vsque ad magnificentissimos illustres hæc valere, & modis omnibus eos per procuratores pecuniarias exercere causas: nec non etiam iniuriarum per procuratorem criminali modo mouere, secundum quod datum est eis super hoc priuilegium: ne cogantur aut sedere cum iudicibus cum iudicant: aut stare rursus tanquam litigantes. ex vtroque enim causa videtur incauta, aut dignitatibus iniuriam sustinentib; aut iudiciali schemate indignè procedente. Post magnificentissimos igitur illustres, omnibus licentia sit volentibus procuratores ordinare, & per se lites exercere, nulla ex hoc neque prohibitione, neque damno, neque pœna inferenda eis.

EPILOGVS.

Tua igitur eminentia, quæ visa sunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, omnibus faciat manifesta, quæ moris sunt super his agens. Dat. prid. nonas Iun. Constantinop. PP. Imperij DN. Iustiniani August. anno XII. Ioanne V. C. Conf.

Italia: quatuor n. sunt præfecturæ prætorio. Orientis, cuius sedes Constantinopolis, Italia, Illyrici & Africa.

Carpentum. Vopiscus vocat iudiciale carpentum.

i. anno 538. Huius nouellæ sensus is est, Præfecturæ honorariæ dignitas non liberat nexu Curia, sed ea quæ actu & re ipsa administrata est.

De litibus eorum qui in dignitate positi sunt, Index Regim. De priuilegijs dignitatu suæ de procuratorib; & Iulian. cōst. 121.

l. 25. Cod. de procuratorib; 7. Eclog. 8. c. 28.

Causa huius constitutionis. Non est honestū, vt qui iudicatur cū iudicib. se deat. E contra, Honestatis esse non videtur, vt dignitate maior, stet coram iudice inferiore. Honestè igitur constitutum vt performæ illustres eas sunt in pecuniarijs causis (& actione iniuriarū quantum uis criminaliter mota) per procuratorē omnino agant: clarissimæ agant si voluerint.

de dxi ad l. 3. C. & b; senatores.

COLLA.